

”.. ME OLLAAN MUKANA VIELÄ EIKÄ SE OLE
VÄHÄINEN ASIA..”

- lastensuojelun jälkihuollon asiakasnuorten
vanhempien vertaisryhmän kehittämishanke

Raschka, Teija

”.. ME OLLAAN KAIKKI MUKANA VIELÄ EIKÄ SE OLE VÄHÄINEN ASIA..”

- lastensuojelun jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien vertaisryhmän kehittämishanke

Teija Raschka

Laurea Tikkurila

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaalialan ja rikosseuraamusalan kehittäminen ja muutosprosessien arviointi

Teija Raschka

"...ME OLLAAN KAIKKI MUKANA VIELÄ EIKÄ SE OLE VÄHÄINEN ASIA..."

- Lastensuojelun jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien vertaisryhmän kehittämishanke

Vuosi 2011

Sivumäärä: 63

Vanhempien vertaisryhmien kehittäminen alkoi Helsingin lastensuojelun jälkihuollon tukiasuntotoiminnassa vuonna 2008 yhteistyössä Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia-projektin kanssa. Projektin ryhmämalli painottui välittömään huostaanoton jälkeiseen aikaan, eikä sellaisenaan soveltunut jälkihuoltovaiheessa olevien nuorten vanhemmille. Jälkihuoltoon painottuvan vanhempien ryhmän kehittäminen jatkui hankemuotoisena vuosina 2009 - 2011 osana ylempää ammattikorkeakoulututkintoani. Hankkeen tavoitteina olivat siirrettävissä olevan mallinnuksen luominen jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien ryhmätöiminnalle ja vanhempien ryhmien vakiinnuttaminen jälkihuollon tukiasuntojen pysyväksi toiminnaksi.

Hankkeen toimintatutkimuksellisessa prosessissa ryhmien sisältöjä kehitettiin aina edellisen ryhmäkokemuksen ja palautteen pohjalta. Vuoden 2009 ryhmän vanhemmat osallistuivat kehittämiseen antamalla ryhmähaastattelussa palautetta ja kehittämisideoita. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja aineisto käsiteltiin sisällönanalyysimenetelmällä. Tulosten pohjalta muokattiin ryhmän mallinnus jota "koekäytettiin" vuoden 2010 ryhmässä. Organisaation näkökulmaa vanhempien kanssa tehtävään työhön saatiin jälkihuollon johtavalta sosiaalityöntekijältä ja tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Keskustelut ja kehittämisprosessin aikana tehdyt huomiot kirjattiin hankepäiväkirjaan.

Ryhmähaastattelussa korostui vertaisryhmien voimaannuttava vaikutus vanhempien ollessa uudessa haasteellisessa tilanteessa sijaishuollosta palaavan nuoren kanssa. Palautteen mukaan ryhmän parasta antia ovat keskustelut ja kokemusten vaihto toisten samassa tilanteessa olevien kanssa.

Avainsanat: Kehittämishanke, lastensuojelun jälkihuolto, vanhemmuus, vertaistuki, voimaantuminen

Laurea Tikkurila

Degree Programme in Social Services (Master's degree)

The Development of Social Services and Correctional Services and the Evaluation of Processes of change

Teija Raschka

"..WE'RE ALL STILL IN AND THAT'S SAYING A LOT.."

A development project of the peer groups of the parents of the client youths in child welfare aftercare

Year 2011

No. of pages 63

A development project of the parental peer-groups began in 2008, in the supportive housing program which was a part of Helsinki child welfare aftercare activity. It was performed in collaboration with the Finnish Association for Child and Family Guidance and their project Voikukkia. The group model of the development project was focused on the immediate time period after the youth has been taken into custody, and as such it was not fit for presentation to the parents who were currently going through the process of aftercare. The development of the parental peer group which is focused on aftercare was continued in 2009 - 2011 in project form as a part of my Master's Degree. The goals of the project were to create a model for the group activities of the parents of the youths in the aftercare program, and to consolidate the position of the parental peer groups as a permanent activity in the aftercare supportive housing program.

In the part of the project that was focused on action research, the contents of the groups were improved based on feedback and the experiences from the earlier group. The parents from the group of the year 2009 participated in the development by sharing ideas for further improvement and giving feedback in the group interview. I carried out the interview as a semi-structured theme interview. The model, which was tested in the group of the year 2010, was based on the feedback received. I gained the organizations perspective by discussing with both the leading social worker in aftercare, and the social work director of supportive housing. I logged the development process and the discussions into my development diary, which I kept during the whole project.

The empowering effect of the peer groups in challenging situations with a youth returning from foster care was highlighted in the feedback given by the parents involved in the groups. According to the feedback the most beneficial part of the groups were the discussions and the sharing of experiences with other people in the same situation.

Keywords: Development process, child welfare aftercare, parenthood, Peer Support, Empowerment

Sisällys

1. JOHDANTO	6
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1. Lastensuojelun jälkihuolto	7
2.2. Jälkihuollon tukiasunnot	9
2.3. Läheisverkostojen merkitys jälkihuollossa	10
2.4. Vertaistuki vanhemmuuden tukemisen menetelmänä	12
2.5. Empowerment vanhempien vertaisryhmätoiminnan perustana	16
3. KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT	18
3.1. Sosiaalipedagoginen ja konstrukttiivinen näkökulma	18
3.2. Käytäntö- ja toimintatutkimuksen piirteet	19
3.3. Prosessiajattelu.....	21
3.4. Hankkeen tiedontuotanto ja kehittäjän positio	22
3.5. Hankkeen eettisyys	25
4. KEHITTÄMISHANKKEEN PROSESSI	28
4.1. Hankkeen taustalla olevat projektit	29
4.2. Kehittämisen tarve ja tavoite.....	29
4.3. Pilottiryhmä 2008	31
4.4. Vuoden 2009 ryhmä	33
4.5. Vuoden 2010 ryhmä	34
5. AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI.....	37
5.1. Vuoden 2009 ryhmän vanhempien haastattelu	37
5.2. Haastattelun toteutus	38
5.3. Haastatteluaineiston analyysi.....	39
5.4. Analysoinnin tulokset	41
6. VANHEMPIEN VERTAISRYHMÄN OHJAAMISEN PROSESSI HANKKEEN TUOTOKSENA	48
6.1. Ryhmän aloitusvaihe	49
6.2. Ryhmän työskentelyvaihe.....	52
6.3. Ryhmän lopetusvaihe	56
7. POHDINTA	58
Lähteet	60

LIITTEET	64
----------------	----

- Liite 1. Tutkimuslupahakemus
- Liite 2. Ryhmähaastattelusta vanhemmille lähetetty tiedote
- Liite 3. Ryhmähaastattelun kysymykset
- Liite 4. Ryhmähaastatteluun osallistuvan kirjallinen suostumus
- Liite 5. Esimerkki vanhempien ryhmän toteutussuunnitelmasta
- Liite 6. Budjettiehdotus
- Liite 7. Tiedote vanhempien ryhmästä
- Liite 8. Alkuhaastattelu ryhmään hakevalle
- Liite 9. Ryhmäläisille annettava ryhmän runko
- Liite 10. Esimerkki ohjaajien omasta työnjaosta ryhmäkertaa varten
- Liite 11. Ryhmän säännöt
- Liite 12. Kirjallisuutta ryhmäläisille
- Liite 13. Tulevaisuuden muistelu

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämishankkeen prosessi	28
Kuvio 2. Aineiston analysointi	41
Kuvio 3. Vanhempien vertaisryhmän ohjaamisen prosessi	48

1. JOHDANTO

Helsinkiläinen lastensuojelun jälkihuollon asiakas voi sijaishuollon päättyessä saada tukiasunnon ja sosiaaliohjaajan tuen itsenäistymisprosessiinsa. Lastensuojelulain (2007/417 76§) mukaan myös jälkihuollon asiakkaana olevan lapsen tai nuoren vanhempia tulisi tukea, siksi jälkihuollon tukiasunnoilla lähdettiin kehittämään vanhempien kanssa tehtävää työtä aluksi yhdessä voikukia projektin työntekijän kanssa ja myöhemmin hankemuotoisesti osana ylemmän ammattikorkeakoulun tutkinnon suorittamista. Tässä hankkeessa kehitettiin vertaisryhmän sisältöjä vastaamaan paremmin sellaisten vanhempien tuen tarpeeseen, joiden lapsi on itsenäistymässä, ja ehkä jo asumassa jälkihuollon tukiasunnossa. Lapsen huostaanotosta ja sijoituksesta on mahdollisesti kulunut jo pidempi aika ja vanhemmuuden haasteet ovat uudenlaisia.

Raportin alussa kuvaan hankkeen toimintaympäristöä, näkökulmia ja kehittämisen prosessia. Kappaleessa viisi vanhempien ryhmähaastattelun analysoinnissa kuvaan haastatteluun osallistuneiden vanhempien ajatuksia ja kehittämisideoita. Kappaleessa kuusi esittelen hankkeen tuotoksena syntynyttä mallinnusta ryhmän vetämisen prosessista ja siitä mitä on hyvä ottaa huomioon vanhempien vertaisryhmiä perustettaessa. Kuviossa kolme ja liitteissä viidestä kolmeentoista kuvaan ryhmän runkoa ja esimerkkejä ryhmissä käytetystä materiaalista.

Mallinnuksen tarkoitus ei ole olla kaavamainen tai edes sellaisenaan toiseen yksikköön siirrettävä. Tarkoituksena on kuvata yksi mahdollinen malli ja antaa sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten parissa työskenteleville ajatuksia siitä kuinka myös tämän asiakasryhmän vanhempia voi tukea ryhmämuotoisesti. Tässä hankkeessa huomio kääntyi erityisesti äitiyden erityiskysymyksiin, koska kaikki hankkeen aikana mukana ryhmissä olleet olivat naisia. Hankkeen myötä heräsikin kysymys kuinka isät saataisiin mukaan vertaisryhmiin. Onko naisten ja miesten kesken mahdollista syntyä vertaisuuden kokemusta vai tarvitsevatko molemmat oman ryhmän?

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1. Lastensuojelun jälkihuolto

Lastensuojelun asiakkuudessa olleella nuorella on lastensuojelulain (2007/417 75§) mukaan oikeus jälkihuoltoon sijoituksen päättymisen jälkeen. Myös siinä tapauksessa, että lapsi on ollut sijoitettuna pelkästään avohuollon tukitoimenpiteenä vähintään puoli vuotta, hänellä on oikeus jälkihuoltoon. Mikäli lapsi on huostaanotettu, sijoituksen kestolla ei ole merkitystä jälkihuoltovelvoitteen syntymiselle. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on kodin ulkopuolelle sijoittamisen päättymisen jälkeen viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy viimeistään silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jos nuori on ensin kieltäytynyt jälkihuollosta, mutta muuttaa myöhemmin mielensä, hänellä säilyy oikeus ennen 21 ikävuottaan hakeutua jälkihuoltoon. (Rätty 2010, 493 - 503.)

Lastensuojelulain 47§ määrittelee myös huostassapidon päättämisen. Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi ja se täytyy purkaa, mikäli huostaanoton kriteerejä ei enää ole. Jälkihuolto alkaa tällöin välittömästi. 12 vuotta täyttäneellä lapsella on mahdollisuus kieltäytyä jälkihuollosta, tällöin on kuitenkin kuultava hänen huoltajaansa. Kieltäytymisen syyt on kirjattava asianomaisen lastensuojeluasiakirjoihin. Vastuusosiaalityöntekijän tehtävänsä on selvittää tämä asiakkaalle ja alaikäisen ollessa kysymyksessä, hänen huoltajalleen, niin että tämä sen ymmärtää. (Rätty 2010, 497 - 500.)

Lastensuojelullisin perustein sijoitetun lapsen tai nuoren vastuusosiaalityöntekijän tulee tehdä jälkihuoltosuunnitelma siinä vaiheessa kun lapsen tai nuoren sijaishuolto on päättymässä. Lastensuojelulain 30§ mukainen jälkihuoltosuunnitelma tulee tarkistaa aina tarvittaessa, mutta vähintään kaksi kertaa vuodessa. Suunnitelmaan kirjataan lapselle tai nuorelle järjestettävän jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen. Lastensuojelulaki edellyttää avun tai tuen järjestämistä myös jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren vanhemmille tai muille lapsen tai nuoren hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Avun tai tuen järjestäminen tulee kirjata jälkihuoltosuunnitelmaan. Tarvittaessa heille on tehtävä oma asiakassuunnitelma. (Rätty 2010, 502.)

Myös sijaishuollon valtakunnallisten laatukriteerien mukaan sijoituksen päättymisen hetkellä lapsen suunnitelmallinen siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen on turvattava. Jälkihuollon päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään, omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on sosiaalinen verkosto tukenaan. Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan

asuminen, sosiaalisen verkoston tila, jatko-opinnot, työ ja toimeentulo sekä harrastukset. (Lastensuojelun keskusliitto 2005.)

Nuoren sosiaalisella verkostolla eli lähiverkostolla on suuri merkitys nuoren pärjäämisessä sijaishuollon jälkeen. Lähiverkostolla tarkoitetaan vanhempia, muita lähiomaisia ja tilanteessa työskenteleviä auttavia tahoja. Käytän tässä opinnäytetyössä käsitettä läheisverkosto kuvaamaan nuoren verkostoa joka koostuu hänen vanhemmistaan ja muista hänelle muutoin kuin työn kautta tärkeistä ihmisistä. Nuoren ja läheisverkoston yhteydenpidon ylläpitäminen on tärkeää koko lastensuojeluasiakkuuden ajan. Jälkihuollossa asiasta tulee neuvotella nuoren kanssa, mikäli hän on täysi-ikäinen, koska tällöin hänellä on oikeus päättää yhteydenpidosta, kuten muistakin omista asioistaan. (Laaksonen 2004, 43 - 45.)

Pauliina Kokkosen (2005) ja Riia Kujanpään (2007) Pro gradu- tutkielmissa on tarkasteltu tekijöitä, jotka vaikuttavat jälkihuollossa olevan nuorten selviytymiseen ja syrjäytymiseen. Tutkielmissa on nuoria haastatteleamalla selvitetty heidän kokemuksiaan jälkihuollosta ja siihen kohdistuvista toiveista. Molempien tutkimustulosten mukaan nuoret pitivät tärkeimpinä jälkihuollon tukimuotoina taloudellista avustamista ja mahdollisuutta asua tukiasunnossa. Tulosten mukaan nuorten syrjäytymistä estivät läheisverkosto sekä ystävä- ja kaveripiiri, joilta saatu tuki oli nuorten mielestä viranomaistukeakin tärkeämpää.

Helsingissä toteutettiin vuonna 2010 lastensuojelupalvelujen organisaatiouudistus, jolloin perustettiin uusi Sijoituksen sosiaalityön ja jälkihuollon yksikkö (Sinu), joka sijoittuu organisatorisesti Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lapsiperheiden palveluiden perhekeskustoimintaan. Alueelliset perhekeskukset vastaavat edelleen ennakoiavasta avohuollon lastensuojelusta. Sitten kun lapsi tai nuori otetaan huostaan ja sijoitetaan laitokseen tai ammatilliseen perhekotiin, perheen asiakkuus siirtyy sijoituksen sosiaalityöhön. Perhehoito (Pehto) vastaa edelleen sijaisperheisiin sijoitettujen lasten ja nuorten sosiaalityöstä. Oman syyskuun 2011 tilastonsa mukaan sijoituksen aikaisen sosiaalityön asiakkaana oli 531 lasta tai nuorta. Sijoituksen sosiaalityössä työskentelee 14 sosiaalityöntekijää ja kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää.

Helsingissä yli 16 -vuotiaan nuoren sosiaalityö siirtyy sijoituksen päättyessä Sinu -yksikköön jälkihuollon sosiaalityöntekijälle. Oman syyskuun 2011 tilastonsa mukaan jälkihuollon sosiaalityön asiakkaina oli 497 nuorta. Tässä luvussa eivät ole mukana Perhehoidon (Pehto) tai alueellisten perhekeskusten jälkihuollossa olevat asiakkaat. Jälkihuollon asiakkaina olevien nuorten tilastointia on käytännössä tehty vasta vuoden verran uuden organisaation myötä, eikä helsinkiläisten jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten kokonaismäärästä ei ole tarkkaa tietoa. Jälkihuollon sosiaalityöntekijöitä on seitsemän yhden johtavan sosiaalityöntekijän

alaisuudessa. Jos ajatellaan tämän asiakasmäärän jakautumista jälkihuollosta vastuussa olevien sosiaalityöntekijöiden kesken, voidaan päätellä että heillä ei voi olla kovin paljon resurssia työskentelyyn asiakasnuoren, saatikka hänen vanhempiansa kanssa. Kun nuoren sijoitus on päättymässä, sijoituksen aikainen ja jälkihuollon sosiaalityöntekijä päättävät yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa milloin ja mihin nuori muuttaa sijaishuoltopaikasta.

1990-luvun lopulta alkaen ovat eniten lisääntyneet 16 - 17 -vuotiaiden nuorten huostaanotot ja sijoitukset laitospaikkoihin yksiköihin (Heino & Johnson 2010, 266). Myös Annina Myllärniemen (2005) tutkimuksessa pääkaupunkiseudulla kävi ilmi, että yleinen kehityssuunta näyttää olevan se, että yhä suurempi osa huostaan otettavista on 13 - 17-vuotiaita nuoria. Tutkimuksessa pohditaan vaikuttaako tähän kunnan sosiaalityön auttamiskäytäntöjen painopistealueen siirtyminen pikkulapsityöhön, vai kuvastaako uusien huostaanottojen määrä nuorten ja heidän perheidensä pahoinvointia? Tutkimuksen mukaan aloite nuoren huostaanotosta tulee useimmiten hänen vanhemmiltaan ja huostaanoton pääasiallinen syy on nuoren oma käytös.

Jälkihuollon tukiasuntojen johtava sosiaalityöntekijä (11.5.2009) huomauttaa että myöhemmässä vaiheessa tapahtuvien sijoitusten lisäksi myös sosiaalitoimeen kohdistuvat säästöpainheet aiheuttavat sen että nuorten laitossijoitukset lyhenevät. Nuorten ja heidän vanhempiansa kanssa tehtävä työ on erittäin tärkeää ettei nuori jää tässä vaiheessa palvelujen ulkopuolelle. Mikäli jälkihuoltoon siirtyvä nuori on alaikäinen, jälkihuoltotyössä joudutaan silloin myös ehkäisemään uuden huostaanoton tarve. Vielä huolestuttavampi ennuste on, ettei yli 16-vuotiaiden uudelleensijoituksiin lähdetä ollenkaan, jolloin heidän ja koko perheiden terveys ja tulevaisuus vaarantuu. Mikäli apua ei ole tarjolla, voi myös vanhempi väsyessään joutua pois työelämästä yhteiskunnan muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen varaan.

2.2. Jälkihuollon tukiasunnot

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto tarjoaa jälkihuoltoon oikeutetulle nuorelle mahdollisuuden tuettuun asumiseen. Jälkihuollon tukiasumistoiminta sijoittuu Sijoituksen sosiaalityön ja jälkihuollon yksikköön (Sinu). Jälkihuollon tukiasuntoja on Helsingin alueella 300 kappaletta. Yksin muuttavalle nuorelle tarjotaan kalustamatonta yksiötä, lapsen kanssa tai pariskuntana muuttaville pyritään järjestämään kaksio. Asuntokannassa on myös 14 tukihenkilöllistä asuntoa, jossa tukihenkilö tai -perhe asuu nuoren kanssa samassa rapussa. Tukiasunnot ovat välivuokrattuja ja sijaitsevat tavallisissa kerrostaloissa. Asunnoista noin 40% on kaupungin vuokra-asuntoja ja loput ovat Oy asuntohankinta Ab:n ja Y-säätiön omistamia asuntoja. Nuori

tekee asuntoonsa itsenäisen vuokrasopimuksen ja häntä koskevat samat taloyhtiön järjestyssäännöt ja huoneenvuokralaki kuin talon muitakin asukkaita.

Jälkihuollon tukiasuntoon on mahdollista muuttaa huoltajan suostumuksella alaikäisenäkin. Nuorimmat tukiasuntoon muuttaneet ovat olleet 16-vuotiaita. Oman syyskuun 2011 tilastonsa mukaan tukiasuntojen sosiaaliohjauksen asiakkaina oli 382 nuorta. Asukkaita heistä oli 280 ja 102 oli asunnon hakuvaiheessa. 73% tukiasunnoissa asuvista nuorista muutti suoraan sijaishuollosta tukiasuntoon. 8% nuorista muutti vanhempien tai jonkun muun sukulaisen luota ja 5% oli ennen muuttoa vailla vakituista asuntoa. Jälkihuollon tukiasunnoilla työskentelee 19 ohjaajaa ja kaksi esimiestä. Jokaisella ohjaajalla on noin 20 asiakasnuorta. Sosiaaliohjaajan tehtävänä on psykososiaalisen tuen lisäksi auttaa nuorta muuttoon ja asumiseen liittyvissä käytännön asioissa, sekä koulutukseen ja työelämään liittyvissä kysymyksissä. Helsingissä nuori hakee taloudellisen tuen alueelliselta sosiaaliasemalta pääsääntöisesti kirjallisena. Toimeentulotuen hakemisen ohjaaminen kuuluu tukiasuntojen ohjaajille, jälkihuollon sosiaalityöntekijät tekevät tarvittavat toimeentulotuen ohjeistukset ja harkinnanvaraiset päätökset.

Tuettu asuminen ei, kuten jälkihuolto, ole subjektiivinen oikeus, vaan nuoren tulee tarvita tuettua asumista ja haluta itse ohjaajan tukea. Kun vastuusosiaalityöntekijän palvelupyyntö tukiasunnoille on tullut, nuori saa oman ohjaajan ja hakuajan työskentely alkaa. Viimeistään hakuaikana, joka kestää yksilöllisesti muutamasta viikosta kuukausiin, selviää onko nuorella edellytyksiä pärjätä itsenäisesti jälkihuollon tukiasuntojen sosiaaliohjauksen tuella, tarvitseeko hän lisäksi muita tukitoimia vai onko nuorelle järjestettävä jokin muu tukevampi asumismuoto.

Vanhempien vertaisryhmätoiminta on osa tukiasuntojen sosiaaliohjauksen toimintaa, joten kaikkien mukaan kutsuttavien vanhempien nuorella tulee olla tukiasuntojen asiakkuus. Vanhempien kanssa tehtävän työn kehittämisen kannalta on ollut ensiarvoisen tärkeää että sinu -yksikön päällikkö ja jälkihuollon tukiasumisen esimiehet ovat tukeneet tätä kehittämishanketta. Satkan (2005, 19) mukaan sosiaaliset innovaatiot ja hyväksi havaitut käytännöt olisikin tärkeää saada siirretyiksi kehityshankkeista pysyviksi käytännöiksi sosiaalialan peruspalveluihin, samalla kun kehittämistyötä jatketaan. Myös koko työyhteisön tuki ja avoimuus uusille tiedontuottamisen tavoille on välttämätöntä sosiaalialan työn kehittämisessä.

2.3. Läheisverkostojen merkitys jälkihuollossa

Virpi Kujala (2003, 11) korostaa että lapsen sijoituksen onnistuminen on paljon kiinni siitä kuinka hänen läheisensä siihen suhtautuvat. Jos vanhemmat eivät hyväksy huostaanottoa ja vastustavat sijoituspaikkaa, lapsi ei saa lupaa kiinnittyä ja hyötyä sijaishuollosta. Myös sijoituksen jälkeinen aika ja nuoren yhteiskuntaan integroituminen on helpompaa silloin kun hänen läheisensä tietävät mahdollisimman paljon palveluista ja vetävät yhtä köyttä auttavien tahojen kanssa. Nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä, jos pystytään suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen yhteistyöhön verkostojen ja nuoren itsensä kanssa. Lastensuojelun jälkihuollon tarkoituksena on säilyttää sijaishuollolla saavutetut tavoitteet ja auttaa nuorta löytämään paikkansa yhteiskunnassa.

Auttavat tahot ovat huolissaan nuorista, jotka eivät ” pärjää missään”, joiden on vaikeata selviytyä esimerkiksi koulutuksessa tai työssä. Näitä nuoria on vaikeata tavoittaa ja saada sitoutumaan yhteistyöhön. Nämä ovat niitä nuoria jotka ovat haasteellisimpia myös omille vanhemmilleen koska he usein eivät halua olla tekemisissä auttavien tahojen kanssa tultuaan täysi-ikäisiksi, eikä heille järjesty muuta paikkaa laitoksen jälkeen kuin vanhempien tai kavereiden koti. Usein nuoret eivät ole tietoisia tukijärjestelmästä, eivätkä osaa esimerkiksi hakea toimeentulotukea. Hakemuksen täyttäminen, saati tarvittavien liitteiden hankkiminen voi olla ylivoimaista. Nuorella voi lisäksi olla päihde- ja mielenterveysongelmia. (Kujanpää 2007, 106.)

Myös Laaksosen (2004, 43 - 45) mukaan nuoren lähiverkoston olemassaolo ja tuki on itsenäistyvälle nuorelle erittäin merkittävää. Nuoren suhde lähiverkostoon kehittyy koko sijaishuollon ajan. Jos suhde lähiverkostoon on ollut kunnossa sijaishuollon aikana, nuoren läheiset ovat luontevasti mukana myös jälkihuollon aikana. Vaikka nuoren suhde sosiaalityöntekijään ja muihin viranomaisverkostoihin olisikin kunnossa, on tärkeää että nuorella on joku aikuinen tukena myös virastoaajan ulkopuolella. Heino ja Johnson (2010, 266) toteavat, että nuoren tilanne voi kohentua huomattavasti sijaishuollossa, mutta hänen vanhempiansa tilanne pysyy samana.

Erikssonin ja Heikkisen (2008, 43) opinnäytetyössään haastattelemat huostaanotettujen lasten vanhemmat kertoivat, etteivät he ole saaneet riittävästi tietoa tai tukea missään huostaanotto-prosessin vaiheessa. Myös tässä hankkeessa kerätyssä palautteessa vanhempien viesti on ollut samansuuntainen. Voikukkia-projektin työntekijä (30.4.2009) toteaaakin että usein siinä vaiheessa, kun lapsen sijaishuolto on päättymässä, vanhemmalla on käsittelemättä huostaanottoonkin liittyvät asiat. Sijaishuollon päättymisen ja lapsen palaaminen, mahdollisesti toiselta paikkakunnalta, asettaa muutenkin haasteellisen vanhemmuuden uudenlaisen tilanteen eteen. Usein lapsen ja vanhemman keskinäinen suhde on siinä vaiheessa johon se jäi kun lapsi muutti kotoa sijaishuoltoon. Vanhemman on hyvä varautua, että silloin suhteessa ongelmia aiheuttaneet asiat aktivoituvat jälleen. Nuori voi kokea jälleen

hylkäämisen tunteita sijoituspaikasta lähtiessään. Nuoren pitäisi kuitenkin pystyä kiinnittymään ja luottamaan vanhempaan niin että hän voisi itsenäistyä ja irtautua kodista riittävästi.

Kun sijaishuollon kontrolli loppuu nuoren elämästä, vanhemman pitäisi pystyä asettamaan rajoja nuoren toiminnalle. Vanhempi haluaa ehkä korvata nuorelle tämän sijaishuoltoon joutumisen. Nuori voi hakea hyvitystä vanhemmalta ja käyttää hyväksi vanhemman syyllisyyden tunteita. Silloin ollaan tilanteessa, jossa irtautumista vanhemmasta ei tapahdu. 18-vuoden ikä on merkityksellinen senkin vuoksi että yhteiskunta odottaa nuorelta jo paljon itsenäisyyttä. Vanhempi ei enää voi tehdä asioita nuoren puolesta. Tämä lisää jälleen paineita keskinäiseen suhteeseen ja aiheuttaa vanhemmalle epätietoisuutta siitä kuinka toimia.

Kujanpään jälkihuoltoon siirtymävaiheeseen liittyvän tutkimuksen (2007, 99 - 100) mukaan nuoret odottivat innolla laitoksesta jälkihuollon tukiasuntoon muuttoa, mutta eivät olleet varautuneet yksinasumisen tuomaan yksinäisyyden ja turvattomuuden tunteeseen. Nuoret kokivat tukiasuntoon muuttamisen merkittävänä vaiheena elämässään, johon he kokivat tarvitsevänsä tukea. Sen sijaan siirtymisvaihe tukiasunnosta itsenäiseen asumiseen ei nuorten mielestä ollut enää yhtä pelottava vaihe. Tosin paikalleen asettuminen vei aikaa ja yksinäisyys vaivasi monia nuoria edelleen. Sosiaaliset verkostot koettiin tärkeiksi. Nuorten yksinäisyyttä helpotti huomattavasti, jos vanhemmat tai ystäviä asui samalla asuinalueella.

Myös Jälkihuollon tukiasuntojen johtava sosiaalityöntekijä (11.5.2009) ja asumisohjaaja (5.7.2009) korostavat läheisverkostojen merkitystä nuoren onnistuneessa itsenäistymisessä. Jos nuori on siirtymässä sijaishuollosta suoraan itsenäiseen asumiseen on kaikki mahdollinen läheisverkoston tuki tarpeen, heidän ovat olemassa myös iltaisin, öisin, viikonloppuisin sekä jälkihuollon päättyessä kun nuori täyttää 21 vuotta. Tavoitteena tulisi olla että vanhemman ja nuoren suhde olisi mahdollisimman hyvä sijaishuollon päättyessä ja molemmat ymmärtävät mitä nuoren itsenäistyminen keskinäiseltä suhteelta vaatii.

Sijais- ja jälkihuollon siirtymävaihetta kehittäneen Tupa-projektin (2002 - 2006) havainto ja suositus oli että nuoren sijaishuollon loppumisvaiheen vahvistamiseksi tulisi kehittää kokonaan uusia toimintatapoja. Vanhempien vertaisryhmät nuorten jälkihuoltovaiheessa ovat uutta toimintaa. Projektin loppuraportissa (Mattila 2007, 67 - 68) korostetaan että auttavien tahojen tulisi tehdä yhteistyötä läheisverkostojen kanssa erityisesti nuoren muuttaessa itsenäisesti asumaan.

2.4. Vertaistuki vanhemmuuden tukemisen menetelmänä

Nylundin mukaan (1996, 194) vertaistuki tarkoittaa toimintaa, jossa samassa elämäntilanteessa olevat tai samoja asioita kokeneet henkilöt käyvät läpi ajatuksiaan ja tunteitaan. Vertaisryhmän muodostavat henkilöt jotka haluavat jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja tällä tavalla pyrkiä keskinäisesti ratkaisemaan tai lieventämään henkilökohtaista ongelmaansa tai elämäntilannettaan. Vertaisryhmässä ihminen voi kokea kuuluvansa johonkin, olevansa itse osallinen ja asiantuntija omassa asiassaan. Parhaimmillaan vertaistuki helpottaa yksinäisyyttä ja antaa sosiaalista tukea osallistujalle. Vertaisryhmässä jokainen on tasavertainen ja kaikilla on vastuu ryhmän toiminnasta. Kyse on vuorovaikutuksellisesta keskinäisestä tuesta, uusien näkökulmien saamisesta ja henkilökohtaisesta kasvusta. Vertaisryhmään osallistuminen on aina vapaaehtoista eikä vertaisryhmää ei saa sekoittaa terapiaryhmään tai kerhoon (Niku ja Sarinko 2004, 22).

Malinin (2000, 17 - 21) mukaan vertaistukiryhmistä käytetään nimityksiä vertaisryhmä (peer group) tai oma-apuryhmä (self-help group). Käytän tässä opinnäytetyössä nimitystä vertaisryhmä. Vertaisryhmä voi kokoontua myös ilman ulkopuolista ohjaajaa. Ammattilaisohjaajan tehtävät painottuvat tiedolliseen tukeen ja vertaistoimijoiden taas arjen emotionaaliseen tukemiseen. Vertaistoimijoiden tieto perustuu ensisijaisesti henkilökohtaiseen kokemukseen. Vertaisryhmät ovat luovia yhteisöjä, jossa arvioidaan aikaisempia toimintamuotoja ja kehitetään uusia. Matthies, Kotakari ja Nylund (1996, 252) käyttävät määritelmää mikrotason areena, jossa voidaan opetella työstämään erilaistuvia arkipäivän selviytymiskeinoja ja elämismalleja.

Myös Eeva Kuuskoski (2003, 30 - 34) kuvaa vertaisryhmässä ihmisen ympärille rakentuvan yhteisön, jossa kokemusten jakaminen antaa mahdollisuuden kasvuun ja uuden oppimiseen, varsinkin silloin kun oma elämäntilanne poikkeaa lähiympäristön elämäntilanteista. Vertaistoiminta lähtee siitä, että kukaan ei ole yksin iloineen ja suruineen. Sen tunnusmerkkejä ovat luottamuksellisuus, tasa-arvoisuus, sitoutuminen, omaehtoisuus, yksilöllisyys sekä elämäntilanteiden ja -kokemusten samankaltaisuus. Osallisuuden ja tasavertaisuuden lisäksi vertaistukitoimintaan liittyy toisen ihmisen kunnioittaminen ja vaitiolovelvollisuus. Vertaistuen tärkein tehtävä on toivon ylläpitäminen ja yhdessä löydetty elämänilo. Vertaistoiminnassa on kyse itsensä hoitamisesta ja tuen jakamisesta. Ryhmissä keskitytään myönteisen ajattelun opetteluun, arjen selviytymiskeinojen ja uusien ratkaisujen löytämiseen. Furmanin ja Aholan (1993, 169) mukaan vertaisryhmyöskentely on paras mahdollinen tapa opiskella ratkaisuhenkistä työskentelyä käytännössä. Vertaisryhmissä käytetään yhä enemmän ryhmissä itsessään syntynyttä tietoa, kokemusta ja asiantuntemusta.

Vertaisryhmissä käytetään myös toiminnallisia menetelmiä, joissa käytetään puheen sijasta erilaista toimintaa, symboleja, kuvia, liikettä ja ääntä. Toiminnallisten menetelmien kautta voidaan tavoittaa ja tunnistaa mielikuvia ja tunteita, joiden pohjalta keskustelun avulla

jäsennetään tietoisuutta. Keskustelemalla jaetun kokemuksen apuna toiminnallisten menetelmien tavoitteena on itsetuntemuksen lisääminen, vuorovaikutustaitojen kehittyminen sekä oman luovuuden löytäminen (Inkinen & Santasalo 2001, 95). Jälkihuollon vanhempien vertaisryhmissä on toistaiseksi kokeiltu esimerkiksi erilaisten korttien käyttämistä, tunnejäävuorta, tulevaisuuden muistelua ja itselle kirjeen kirjoittamista. Näistä on tarkemmat kuvaukset tämän työn kappaleissa neljä ja kuusi.

Vertaisryhmistä saatava sosiaalinen tuki voidaan jakaa emotionaaliseen, informatiiviseen, instrumentaaliseen ja negatiiviseen tukeen. Emotionaalisella tuella tarkoitetaan luottamuksellisuutta ja mahdollisuutta tunteiden ja kokemusten jakamiseen sekä lohduttavaa, rohkaisevaa ja arvostavaa palautetta. Informatiivinen tuki tarkoittaa tietojen, neuvojen ja tilanteeseen liittyvän ohjauksen saamista ja antamista. Instrumentaalinen tuki taas on käytännön apua ja välineellistä tai taloudellista tukea. Negatiivinen tuki merkitsee ei-käyttökelpoisten tietojen, vaatimusten, ohjeiden ja nuhteiden antamista. Negatiiviseen tukeen liittyy myös kontrolli ja voimakas riippuvuuden kokeminen. (Gothoni 1991, 57.) Tällaisia lienevät vertaisryhmät tai ryhmittymät, jotka ovat syntyneet esimerkiksi jonkin ääri-ideologian ympärille.

Nylundin (1996, 201 - 202) mukaan ihmiset osallistuvat vertaistoimintaan eri syistä ja erilaisista lähtökohdista. Joillekin voi olla tärkeää saada tietoa, toiset taas kaipaavat tukea. Joku voi hakea seuraa ja virkistystä. Joku taas vaikuttaa ja edistää yhteisiä, tärkeitä koettuja asioita. Vertaistoiminta luo sosiaalisia pääomaa joka tutkimusten mukaan ylläpitää ja edistää terveyttä. Vertaistuen merkityksen ymmärtää kuitenkin parhaiten ryhmiin osallistuneiden henkilökohtaisten kertomusten kautta. Osa ihmisistä hakeutuu vertaisryhmiin, koska he eivät mielestään saa tarvitsemaansa tukea ammattityöntekijöiltä tai kyseenalaistavat ammattimaisia työtapoja.

Ojansuu ja Vuorinen (1996, 26, 30) muistuttavat että vertaisryhmä ja ammattiapu eivät ole toistensa kilpailijoita, vaan nimenomaan toisiaan täydentäviä tuen muotoja. Kiinnostus vertaisryhmiä kohtaan on kasvamassa yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi kuten sosiaalisten verkostojen väheneminen, naisten työkultuurin muuttuminen ja kaupungistuminen. Jo 1990-luvun lopulla arvioitiin että vertaisryhmien määrä tulee nousemaan. Tähän vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon taloudellinen tilanne, sekä supistukset esimerkiksi henkilöstön määrässä (Mikkonen 1996, 217 - 225).

Laitinen (2008, 58 - 60) varoittaa että taloudellisissa paineissa asiakkaiden voimaantumisen nimissä vertaisryhmistä tai vapaaehtoispalveluista voi tulla korvaavia palveluita lakisääteisille kunnan peruspalveluille. Näin voikin käydä mikäli kunnan palveluita ulkoistetaan ja lakkautetaan luottaen kolmannen sektorin turvaverkkoon, ilman että kunnan

omia palveluita ja työntekijöiden ammattitaitoa kehitettäisiin. Pyrkimys kansalaisten omavastuun lisäämiseen haastaa kehittämään uudenlaisia erilaisten toimijoiden yhteistoiminnan muotoja. (Taitto 2001, 196.) Nylund (2000, 86) käyttää termiä ”welfare-mix” julkisen sektorin, yhdistysten ja yritysten yhteisestä palvelujen tuottamisesta. Tupa- ja Voikukkia-projektit toimivat tällä periaatteella pyrkiessään viemään huostaanotettujen lasten vanhempien vertaisryhmätoimintaa kuntien sosiaalitoimeen.

Jalavan ja Virtasen (1995, 7-16) mukaan yhteiskunnan muuttuessa ja hyvinvointipalvelujen resurssien vähetessä tarvitaan taloudellisempaa, perustellen kohdennettua työskentelyä. He kuvaavat 1980-luvun laman vaikuttaneen myös siten että kuntien sosiaalitoimessa ymmärrettiin olevan tarvetta pienimuotoiselle, kohdennetulle kehittämiselle, näin tulivat projektit ja hankkeet sosiaalitoimeen. Lama loi tarpeen löytää luovia, keveämmän organisaation turvin toteutettavia toimintatapoja, kuten vertaisryhmätoiminta ja toiminnalliset menetelmät.

Suomeen idea vertaisryhmistä tuli USA:sta, Saksasta ja Isosta-Britanniasta AA-liikkeen kautta (Anonyymit alkoholistit). Ensimmäiset AA-ryhmät perustettiin Suomeen jo 1940 -luvulla. 1960 -luvulla vertaisryhmätoiminta laajeni psyykkisistä ja sosiaalisista ongelmista kärsivien hoitomuodoksi. Sama kehitys tapahtui myös muualla Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Suomessa vertaisryhmien tutkimus on alkanut vasta 1990-luvulla. (Nylund 2000, 28 - 29, 86.) 1980 -luvun lopusta lähtien tietotekniikan kehittyminen on mahdollistanut virtuaalisen vertaistuen. Virtuaalivertaisryhmät ovat 2000 -luvun voimakkaimmin kasvanut vertaistuen muoto (Nylund 2005, 201 - 205).

Masentuneiden vertaisryhmistä tehtyjen tutkimusten (Mielenterveyden keskusliitto) mukaan ryhmät auttavat uskomaan tulevaisuuteen ja jaksamaan eteenpäin. Vertaistuen on koettu tuovan lisää luottamusta ja itsetuntemusta sekä auttavan masentunutta oman elämän haltuunotossa (Ojansuu & Vuorinen 1996, 30). Myös kehitysvammaisten lasten vanhempien elämää kartoittavassa tutkimuksessa vanhemmat ilmoittivat vertaistuen merkittävänä apuna ja voimavarana elämässä selviytymiseen (Pylkkänen 2000). Avioeron kokeneiden vertaisryhmästä tehdyn tutkimuksen mukaan osallistujat kokivat tärkeänä yhteisten kokemusten jakamisen ja ryhmän vetäjiltä tiedon saamisen. Parasta sielläkin oli yhdessäolo, avoimessa ilmapiirissä käydyt keskustelut ja ryhmältä saatu tuki (Kuosmanen 2001).

Nylundin (1997) tekemässä tutkimuksessa huomioidaan että vertaisryhmissä saattaa löytyä paitsi uudenlaisia ratkaisuja omiin pulmiin, myös yritystä vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi huumeita käyttävien nuorten vanhempien ryhmät ja mielenterveyspotilaiden ja -omaisten ryhmät. Näissä ryhmissä paitsi annetaan vertaistukea, myös kootaan yhteisiä voimia ja viedään asioita eteenpäin.

Äitiryhmiä ovat perustaneet monet tahot, kuten neuvolat, seurakunnat ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Usein ne ovat kokoontumispaikkoja pienten lasten äideille joko ilman lapsia tai lasten kanssa. Muiden samassa tilanteessa olevien äitien kanssa keskustelun ohella annetaan mahdollisuus saada tauko arjesta ja kontakteja kodin ulkopuolella. Yleensä tapaamisissa on kyse äitiyteen liittyvän asiantuntijatiedon vaihtamisesta ja uuden oppimisesta. Ryhmän keskinäinen vuorovaikutus muokkaa aina ryhmien sisältöä. Äitiyden jakaminen merkitsee oman äitiyden työstämistä. Siitä voi olla paljon enemmän hyötyä kuin opaskirjoista. Ryhmässä osallistuja voi saada suoraa tai epäsuoraa tukea ongelmatilanteisiin ja havaita että omat ristiriidat saattavatkin olla yleisemmin äitiyteen, lasten kehitysvaiheisiin tai vaikkapa perhedynamiikkaan liittyviä. (Vanhanen-Silvendoin 1996, 228 - 230, 232 - 233, 239.)

Eeva Jokinen toteaa kirjassaan Väsänyt äiti (1996, 177) että hänen tutkimukseensa osallistuneiden äitien ongelmana oli selkeästi aikuisen seuran ja tuen puute. Heiltä ikäänkuin puuttui kiinnipitävä ympäristö. Samanlaisia tuloksia kuin näissä tutkimuksissa on saatu myös Tupa- ja Voikukia-projekteista. Näistä projekteista kerrotaan tarkemmin tämän oppinnäytetyön kappaleessa 4.1. Näyttääkin siltä että aikuisten vertaisryhmistä saama tuki koetaan hyvin samankaltaisena riippumatta vertaisuuden syntyminen syystä.

2.5. Empowerment vanhempien vertaisryhmätoiminnan perustana

Vertaistuki on läheisesti yhteydessä empowerment- ajatteluun, jonka perustana on ihmisten omien voimavarojen löytyminen ja käyttöönotto. Empowerment -sanalla on monta vastinetta kuten valtaistuminen, omavoimaistuminen, voimavaraistuminen tai voimaantuminen. Käytän tässä työssä sanaa voimaantuminen. Nykyään empowerment-ajattelun, tai asenteen, ajatellaan olevan sosiaalialan työn lähtökohtana: ilman asiakkaiden osallisuutta ja asioiden tiedostamista ei voi tapahtua voimaantumista (Nylund 2000, 90 - 91).

Simonin (1994, 24, 186) mukaan empowerment -ajattelua on esiintynyt Amerikassa jo 1890 - luvulla. Ajattelu on näkynyt sellaisissa liikkeissä kuin feministiliike, freudilaisuus, marxismi, sosialismi, pragmatismi eli toiminnan ja käytännön korostaminen, Freiren vapautusliike, oma-apuliike, settlementtiliike sekä erilaiset vähemmistöjen liikkeet. Arjesta pyrittiin tekemään siedettävämpi jaetulla kumppanuudella sekä ihmisten omien tarpeiden, kykyjen ja kapasiteetin esiin tuomisella. Myös sosiaalialan työntekijät ovat toimineet ajattelun uudistajina ja muutoksen mahdollistajina. Tärkeitä elementtejä amerikkalaisessa empowerment-ajattelussa ovat yhteistyö asiakkaiden kanssa, tasavertaisuus sekä asiakkaan

sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääminen, asiakkaan pitäminen aktiivisena subjektina ja asiakkaan kykyjen, vahvuuksien ja voimavarojen etsiminen.

Adams (1996, 4 - 5, 15 - 25, 185) taas näkee että empowermentin juuret ovat Iso-Britanniassa, jossa käsite on ollut käytössä 1980 -luvulta lähtien. Voimaantuminen kuvataan prosessiksi, jossa yksilöt ja yhteisöt pyrkivät aavuttamaan omat tavoitteensa ja kontrolloimaan tilannettaan omasta näkökulmastaan auttamalla itse itseään. Voimaantuminen tapahtuu hiljalleen lisääntyvän oman elämän hallintaan ottamisen kautta. Siihen liittyy oma oivallus ja halu asioiden muuttamiseksi sekä toivon uudelleen herääminen. Ammatti-ihmisten tehtävänä on ensisijaisesti kuunnella, avata mahdollisuuksia, antaa monipuolisesti tietoa ja tukea asiakasta tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa.

Myös Satkan (1993, 59) mukaan voimaantuminen on asiakkaan omaa identiteettityötä, jolloin sosiaalialan työntekijän tulee olla tukija, vaihtoehtojen jäsentäjä ja muutosagentti, joka ei koskaan käytä asiantuntijavaltaa asiakkaan ylitse. Satkan mukaan ”tyytyväisen asiakkuuden” sijasta sosiaalialan työssä tulee pyrkiä kansalaisvastuuteen ja sitä tukeviin palvelujärjestelmän muutoksiin. Lindström (1995, 60 - 62) käyttää termiä postmodernin ajan asiakkuus, jossa asiakas ei koe ammattiauttajaa auktoriteettina vaan hakee tältä tietoa ja tukea omien ratkaisujensa pohjaksi ja kantaa myös vastuun tekemistään ratkaisuista. Asiakas ikään kuin tilaa haluamansa palvelun.

Payne (1997, 266) ja Mattus (2001, 45 - 51) korostavat että voimaantumisessa on kyse ensisijaisesti lisääntyvästä omiin kykyihin ja itseen luottamisesta. Vertaisryhmässä osallistuja voi muiden selviytymisestä kuullessaan saada uskoa myös omiin mahdollisuuksiinsa. Ryhmän ohjaajan tärkeänä tehtävänä on kannustaminen, toivon herättäminen ja pientenkin positiivisten asioiden huomioiminen. Voimaannuttava ohjaaja korostaa ja hyödyntää sitä, mikä on toimivaa ja tervettä. Voimavarana voi nähdä minkä tahansa asian, mikä auttaa ihmistä jaksamaan. Kyse voi olla luonteenpiirteestä, kyvystä tai jostain henkilön ulkopuolella olevasta asiasta tai tekemisestä. (Ojansuu & Vuorinen 1996, 10 - 21.)

Voimaantuminen tarkoittaa siis omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen löytämistä sekä tavoitteiden ja myönteisten tulevaisuudenkuvien luomista. Jokainen on oman tilanteensa paras asiantuntija, siksi voimaantuminen on mahdollista ainoastaan ihmisen itsensä osallistuessa. Ryhmissä keskitytään syiden ja syyllisten etsimisen sijaan ratkaisujen etsimiseen, omien voimavarojen tunnistamiseen ja niiden hyödyntämiseen. (Ojansuu & Vuorinen 1996, 4 - 5.) Fettermanin, Kaftarianin & Wandersmanin (1996, 18 - 20) mukaan voimaantumisprosessi voidaan jakaa neljään portaaseen: tilanteen ja omien vahvuuksien sekä heikkouksien arviointiin, tavoitteiden asettamiseen, menetelmien kehittämiseen päämäärän saavuttamiseksi, sekä edistymisen huomioimiseen.

3. KEHITTÄMISHANKKEEN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1. Sosiaalipedagoginen ja konstrukttiivinen näkökulma

Kehittämishankkeen viitekehykseksi sosiaalipedagoginen lähestymistapa tuntui luontevalta, koska tässä hankkeessa pyritään vahvistamaan vanhempien omaa subjektiutta ja tekemään kehittämistyötä vanhemmilta saadun palautteen pohjalta. Sosiaalipedagogiikan tarkoituksena on etsiä käytännöllisiä ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin ja niiden ennaltaehkäisyyn. Sosiaalipedagogisessa näkökulmassa korostetaan asiakkaan elämänhallinnan ja identiteetin vahvistamisen lisäksi dialogisuutta. Dialogisuudella tarkoitetaan tasavertaista kommunikointia ja vuorovaikutusta, toisen mielipiteen, elämäntavan ja määräysvallan kunnioittamista. Subjektiudella tarkoitetaan ihmisen itsenäisyyttä, vastuunottamista, itsensä toteuttamista sekä omaan elämänsä elämään vaikuttamista. Subjektiutta voidaan vahvistaa auttamalla ihmistä itsepuun ja riittävään elämänhallintaan. (Mönkkönen 2002, 33.)

Yksilön tunnetta oman elämänhallinnasta voi lisätä myös se, että hän voi auttaa toista ryhmäläistä. Ryhmä toimii ihmissuhdetaitojen ja sosiaalistaitojen opettajana. Oleellista ryhmässä on se, ettei ryhmäläisiltä vaadita liikaa. Jos kannustamisen sijasta ilmapiiri muuttuu painostamiseksi, ei sillä ole positiivista vaikutusta jäseniinsä. Tukea ja kannustusta ihmisen elämään voi tuoda jo pelkkä tieto seuraavista ryhmän tapaamisista, jotka kannattelevat arjessa eteenpäin. (Vilen ym. 2002, 204.)

Hämäläisen (2001, 33, 61 - 62, 70, 79, 105) mukaan vertaisryhmässä toteutuu sosiaalipedagogiikan keskeiset mielenkiinnon kohteet: elämänhallinnan paraneminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus, vuorovaikutuksellisuus, dialogisuus, osallistuminen ja emansipaatio. Näiden kaikkien tavoitteena on yksilön osallisuuden kokemuksen lisääminen, mikä tarkoittaa myös vastuuta omasta elämästä, läheisistä ja yhteiskunnasta. Ihmisen kuultuessa erilaisiin yhteisöihin ja ollessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, hän rakentaa samalla identiteettiään ja ylläpitää elämänlaatuaan. Identiteetillä tarkoitetaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia ominaisuuksia, jotka sisältyvät minäkuvaan eli ihmisen käsitykseen itsestään. Sosiaalinen identiteetti muodostuu ryhmässä sekä yhteisöissä, tämän identiteetin ihminen jakaa muiden ryhmän jäsenten kanssa.

Raunio (2009, 299) tarkoittaa samaa todetessaan että vasta vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ihminen voi olla olemassa täytenä ihmisenä. Hämäläinen ja Niemelä (1993, 23) käyttävät käsitettä psykososiaalinen ihmiskäsitys, jonka mukaan ihminen ei ainoastaan ole olemassa, vaan hän on erityisesti olemassa muiden ihmisten kanssa. Ryhmätoiminnan ja vertaisuuden avulla ihminen voi toteuttaa itseään kokonaisena psykososiaalisena olentona.

Myös koko sosiaalialan työn voidaan katsoa rakentuvan moninaisissa suhteissa ihmisten välisissä kohtaamisissa, näin se on aina aikaansa ja paikkaansa sidottua (Juhila 2006,166).

Konstruktiivisen viitekehyksen mukaisesti todellisuuden tunnustetaan olevan suhteellista ja rakentuvan paikallisesti suhteessa tilanteeseen, eli todellisuustulkinta on kontekstisidonnaista. Tämä kehittämishanke toteutetaan yhdessä sosiaalitoimen toimipisteessä hyvinkin marginaalisen ryhmän kanssa tiettyinä aikana. Konstruktivismissa ymmärretään että tieto todellisuudesta saadaan aina raportoinnin tulkinnoista. Jotta tulkinnot ja johtopäätökset saisivat uskottavuutta ja luotettavuutta, ne tulee aina tehdä avoimessa prosessissa. Raportoijalla tulee myös olla hyvät perustelut tulkinnoilleen. Kaikki tulkintaan johtanut tieto tulee olla lukijan käytettävissä ja lukijan tulee voida arvioida raportoinnin muodostamia johtopäätöksiä. (Metsämuuronen 2006, 86.)

Konstruktiivisen näkökulman mukaan vuorovaikutustilanteita tarkasteleva tutkija on aina osallinen tutkimustuloksiin, joten ne eivät ole koskaan ainoa ja kaikenkattava tapa kuvata tutkittujen tilanteiden todellisuutta, vaan ainoastaan eräs mahdollisuus. Näin ollen sosiaalialalla on laadullisen tutkimuksen keinoin vaikea tavoitella niin sanottua objektiivista tietoa. Tässä hankkeessa voidaan ajatella että tietoa tuottavat ja kehitystyötä tekevät vanhemmat ja työntekijät yhdessä. Tällaista sosiaalialan työtä voi luonnehtia osallistavaksi (participatory). Asiakkaat osallistavat työntekijän omaan tietoonsa ja työntekijä puolestaan pyrkii avoimeen dialogiin ja tasaveroisuuteen suhteessa asiakkaisiin. Tavoitteena on löytää yhteinen ymmärrys osapuolten välillä ja syntyvää tietoa täydentävät kaikki osapuolet. (Mönkkönen 2002, 32 - 33.)

3.2. Käytäntö- ja toimintatutkimuksen piirteet

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2000) mukaan tutkimukset voidaan jakaa tarkoitusten ja tehtävän luonteen mukaan tyyppeihin. Tutkimuksen tyyppejä ovat kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on etsiä uusia näkökulmia, sekä kartoittaa vähän tunnettuja ilmiöitä. Tässä hankkeessa pyritään etsimään uusia näkökulmia sijoitettuna olleiden/olevien, itsenäistyvien nuorten vanhempien elämään. Tämän kohderyhmän vertaistuki on uusi ilmiö eikä sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten vanhemmista ole olemassa tutkimustietoa. Tarkoituksena on myös tuoda jälkihuollon sosiaaliohjaukseen ajatus siitä, että myös täysi-ikäisen nuoren vanhemman tukeminen on tärkeää, koska se auttaa viimekädessä myös asiakasnuorta. Vanhemman saama tuki auttaa häntä tukemaan omaa nuorta. Kuvailevan tutkimuksen tarkoituksena on esittää kuvauksia tapahtumista tai ilmiöistä, sekä dokumentoida ilmiöistä keskeisiä kiinnostavia piirteitä. Hankkeessa kuvataan

vertaisryhmän syntymisen prosessia ja kuvaillaan sitä kuinka ryhmäläisten palautteen pohjalta kehitetään toimintaa edelleen.

Rantasen ja Toikon (2006) mukaan toimintatutkimus, erityisesti kriittisen orientaation suuntaus, painottaa ihmisen vapautumista, voimaantumista ja osallistumista.

Toimintatutkimus korostaa yhteisvastuullisuus, muutosagenttina toimiminen ja yhteistoiminnan koordinointi. Toimintatutkimuksen praktisessa orientaatiossa tutkijan rooliin sisältyy myös osallistujien rohkaisu osallistumaan ja reflektoidaan. Käytäntötutkimuksen ideana on tuoda erityisesti marginaaleihin joutuneiden, vailla poliittista valtaa olevien ja heikosti omia etujaan ajamaan kykenevien ääntä kuuluville ja sitä kautta vaikuttaa myös yhteiskunnallisesti (Satka 2005, 16).

Tässä hankkeessa on sekä käytäntötutkimuksen että toimintatutkimuksen elementtejä; hankkeen marginaalinen kohderyhmä, prosessin vaiheittainen eteneminen, reflektio eli toiminnan jatkuva arviointi ja pyrkimys muutoksen aikaansaamiseen tiedontuottamisen avulla. Satkan (2005, 9 - 19) mukaan käytäntötutkimuksella on läheinen yhteys sosiaalialan käytäntöjen kehittämiseen. Käytäntötutkimuksella ei ole selkeää määritelmää, menetelmiä tai teoriaa. Keskeistä siinä on reflektio. Käytäntötutkimus etsii uusia välineitä palvellaan monia erilaisia intressitahoja joko erikseen tai yhdessä; palvelun käyttäjiä, kansalaisia, sosiaalialan työntekijöitä, palvelun tuottajia tai päättäjiä. Käytäntötutkimuksessa haetaan innovatiivisia metodeja, kuten dialogiset kohtaamiset, sekä uudenlaisia raportoinnin muotoja joilla saataisiin toimijoiden intuitiivinen ja hiljainen tieto esiin. Käytäntötutkimus pyrkii jaettuun ja yhteiseen tiedontuottamiseen eri toimijoiden kesken, silloin kaikki mukana olevat ovat tiedonkantajia, subjekteja.

Heikkisen ja Jyrkämän (1999, 25, 35) mukaan myös toimintatutkimus on lähestymistapa joka ei ole kiinnostunut ainoastaan siitä, miten asiat ovat, vaan ennen kaikkea siitä miten niiden tulisi olla. Tutkimus kohdistuu aina ihmisten toimintaan, erityisesti sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Toimintatutkimus on ajallisesti rajattu projekti, joka pyrkii käytännön kehittämiseen järjen avulla. Toimintatutkimuksen luonne on syklinen: Teorian pohjalta luodaan suunnitelma, siihen perustuvaa kokeilua seuraa reflektointi, kokemusten pohjalta parannellaan suunnitelmaa ja viedään käytäntöön kokeiltavaksi. Toimintaa hiotaan useiden syklien avulla ja näin siitä muodostuu kokeilujen ja tutkimuksen vuorovaikutuksessa etenevä spiraali. (Heikkinen 2006, 21.)

Kehittämishanketta, kuten toimintatutkimustakin, suunnitellaan ja kohdennetaan koko prosessin ajan. Myös hankkeessa tulee aina lähteä liikkeelle todennetusta tiedosta, tiedostaa kenen tarpeista ja tavoitteista on kysymys sekä punnita arvovalinnat ja eettisyys toiminnassa. Oleellista on asemoida toiminta kontekstiin eli asiakkaisiin, ympäristöön, organisaatioon ja

ajankohtaan. Tärkeää on myös selvittää tavoite, kokonaissuunnitelma ja budjetti ennen toiminnan aloittamista. (Karvinen 2007)

Tässä kehittämishankkeessa suunnittelemisen, kehittämisen, reflektion ja uudelleen suunnittelemisen vaiheita on kolme: Vuosien 2008 - 2010 ryhmät, niiden välillä tapahtunut arviointi ja kehittäminen sekä vuonna 2011 tapahtuva hankkeen raportin kirjoittaminen ja tuloksista tiedottaminen. Kehittämishankkeen prosessi (kuvio 1) on kuvattu tarkemmin kappaleessa 4. Myös jokaisen ryhmän prosessissa voi nähdä suunnittelemisen ja reflektion vuorottelun (kuvio 3). Vertaisryhmän ohjaamisen prosessi on kuvattu kappaleessa 6. Jokaisen ryhmäkerran jälkeen on tapahtunut ryhmän purku, jossa kaikki ryhmänvetäjät käyvät läpi ryhmän tapahtumat ja suunnittelevat seuraavaa ryhmäkertaa. Tämä on tärkeää vaikka ryhmän runko ja sisällöt olisivatkin valmiina, koska jokainen ryhmä on ainutlaatuinen ja muokkaantuu osallistujiensa näköiseksi.

Hankkeen aineistona on vanhempien palaute, joka kerättiin ryhmähaastattelussa vuoden 2009 ryhmäläisiltä. Haastattelu ja aineiston analyysi kuvataan tämän raportin kappaleessa 5. Aineiston analyysissä pyrin mahdollisimman luotettavaan kuvaukseen haastattelun kulusta ja saadusta aineistosta. Olen pitänyt hankkeen alusta alkaen hankepäiväkirjaa johon olen kerännyt huomioita ryhmien kulusta ja kehittämisestä. Hankepäiväkirjaan olen kirjannut myös käymäni keskustelut voikukia projektin työntekijän, tukiasuntojen johtavan sosiaalityöntekijän ja asumisohjaajan kanssa sekä saamani henkilökohtaiset tiedonannot sosiaaliviraston toiminnan ja johtamisen tuen yksikön kehittämiskonsultilta.

3.3. Prosessiajattelu

Prosessiajattelulla on paljon yhteistä sosiaalialan työn periaatteiden ja kehittämisen kanssa. Laamasen (2002, 10) mukaan mikä tahansa muutos tai kehitys voidaan ymmärtää prosessina; esimerkiksi muutos-, kehitys-, oppimis-, ymmärtämis- tai kasvuprosessi. Samoin Karvonon (2006, 6) toteaa että kaikki mitä teemme voidaan käsittää prosesseina ja voimme vaikuttaa ainoastaan siihen ovatko prosessit hallinnassamme. Myös Sulavuoren (2007, 5) mukaan kaikelle kehittämistyölle on ominaista prosessinomainen eteneminen. Prosessin piirteitä ovat avoimuus, vaiheittaisuus ja rönsyilevyys. Yhteinen tavoite johon ollaan pyrkimässä tulee olla selvillä, vaikka tähän tavoitteeseen ei suoraviivaisesti kuljettaisikaan. Hankkeen idea tulee aina jostakin, eli jollakulla on olemassa jokin tarve jonka joku on huomannut.

Robson (2001, 192) määrittelee tarpeen seuraavasti: ”Määrätyllä kohderyhmällä on tietyissä olosuhteissa tarve. Ongelma on lopputulos, joka on jollain tapaa puutteellinen: on olemassa ero siinä, miten asiat ovat ja miten ne voisivat olla tai niiden tulisi olla. Ratkaisut osoittavat,

mitä voitaisiin tehdä ongelman ratkaisemiseksi eli toisin sanoen, miten poistetaan ero tavoitellun ja todellisen tilanteen välillä.” Ongelman löytäminen ja määrittelemineen auttaa suuntaamaan kehittämistoimintaa ratkaisujen löytämisen suuntaan ja oikeanlaisten kysymysten esittämiseen. Tämän hankkeen tarpeenmäärittelyä avataan kappaleessa 4.2.

Murron (1992, 7) mukaan työyhteisön kehittämisen tulee aina lähteä toiminnan tarpeista ja yksilöiden kehittämishaluista. Kehittämisen onnistumisen ehtona on, että kaikki intressiryhmät ja toimijaosapuolet ovat mukana, etenkin johtajat. Kehittämisessä on edettävä pienistä askelista laaja-alaisempaan toimintaan, esimerkiksi työyksikkökohtaisista piloteista koko organisaatioon. Prosessin ideassa lähdetään liikkeelle siitä, että on olemassa jotakin pysyvää ja toistuvaa, josta voidaan sopia ja jota voidaan kehittää ja mallintaa (Laamanen 2002, 10).

Toiminnan jatkuvaan kehittämiseen liittyy prosessien kuvaamisen ja käytäntöön tuomisen lisäksi jatkuva evaluaatio (toiminnan reflektio) sekä tarvittavien tarkennusten ja muutosten tekeminen. Prosessien kehittämisessä on kyse osallistavasta työelämän uudistamisesta ja aito kehittäminen on mahdollista vain jos vuorovaikutus työyhteisössä toimii. Prosessilla on aina oltava sen kehittämisestä ja johtamisesta vastaava avainhenkilö. Tavoitteena on prosessin yksiselitteisyys ja ymmärrettävyys. (Karvonen 2006, 10.)

Projektien ja hankkeiden etuna, mutta myös ongelmana, on se että ne ovat määräaikaaisia. Määräaikaisuus luo hankkeelle ryhtiä ja helpottaa tavoitteiden asettamista, hankkeen etenemisen seuranta ja tarvittavien korjausliikkeiden tekoa tavoitteiden tarkentamisen ja uudelleenasettamisen kautta. Kuitenkin jos hankkeessa kehitettyä työmallia ei saada vietyä palvelurakenteisiin ja taattua työlle jatkoa, pahimmillaan jätetään asiakkaat entistä heikompaan asemaan palvelun yhtäkkiä loppuessa hankkeen päätyttyä. Työpaikan todelliset muutokset alkavat niistä ihmisistä, jotka muuttuvat ja alkavat toimia toisin. Kaikenlaisen työn kehittämisen tulee auttaa työntekijöitä saavuttamaan sellaisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, joita he tarvitsevat työssään nyt ja tulevaisuudessa vaatimusten muuttuessa. Jotta yhteisö todella kykenisi vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin hyvin, tulee perustason henkilöstöä kuulla ja hyödyntää sieltä saatua tietoa yhdessä esimiesten tiedon kanssa. Tällöin hankkeen kautta saavutettu tieto ja ammattitaito ei katoa hankkeen päättyessä. (Sulavuori 2007, 13 - 20.)

3.4. Hankkeen tiedontuotanto ja kehittäjän positio

Käytäntötutkimuksessa tiedonmuodostus tapahtuu arkikäytäntöjen tasolla. Käytäntöjä arvioidaan kriittisen itse- ja vertaisreflektion avulla. Ammattikäytännöt tulee avata niin että ne ovat myös asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden arvioitavissa. Tällainen sosiaalisen

raportoinnin menetelmä tavoittelee myös uudenlaista asiantuntijuutta ja dynaamista tiedonmuodostusta, se mahdollistaa sekä työntekijän että asiakkaan asiantuntemuksen näkyväksi tekemisen. Käytäntösuhteisessa sosiaalialan tutkimuksessa tietoperusta rakentuu asiakkaiden eletystä tiedosta, sosiaalialan työntekijöidentyön kautta muodostuneesta kokemustiedosta ja tutkijan teoreettisesta tiedosta. (Satka 2005, 16.)

Toimintatutkimuksen isänä pidetty Kurt Lewin on Heikkisen ja Jyrkämän (1999, 25) mukaan todennut että tutkimus joka ei tuota muuta kuin kirjoja ei riitä. Tiede ei heidän mukaansa saa hautautua yliopistoihin, vaan tutkimuksen pitää saada aikaan muutakin kuin kasvavia paperikasoja. Tällainen tiedontuotanto on niin sanottua uutta tiedontuotantoa joka syntyy pääosin niissä ympäristöissä, joissa itse toimintakin tapahtuu. Tällainen toimintayhteyksissään syntyvä tieto kehittyy tarpeesta ratkaista käytännön ongelmia. Uusi tieto ylittää raja-aitoja ja haastaa myös asiantuntijuuden käsityksen. Avoimessa asiantuntijuudessa ei ole ylimmän tiedon vartijoita, vaan asiantuntijat neuvottelevat maallikoiden kanssa oman tieto-taitonsa pohjalta. Tässä hankkeessa työntekijöiden voidaan katsoa olevan maallikoita suhteessa huostaanotetun lapsen vanhemmuuteen. Itsenäistyvien nuorten vanhemmat ovat asiantuntijoita omassa tilanteessaan, jälkihuollon työntekijöillä taas on työn kautta tullutta tietoa, kuten tietoa palvelujärjestelmästä ja muiden vanhempien kokemuksista. Teoriatietoa hankkeeseen taas on tullut opiskeluni ja tutkimuksellisuuden kautta. Tässä raportissa olen pyrkinyt mahdollisimman tarkkaan kuvaamaan mitä tietoa on saatu aiemmista projekteista ja mitä tietoa on tuotettu tässä hankkeessa.

Räsänen (2007, 54) mukaan tutkija osallistuvassa tutkimuksessa osallistuu tavalla tai toisella siihen maailmaan jota tutkii. Silloin hänen tulee kantaa vastuunsa tästä osallisuudesta. Tutkija ei siis voi asettua tutkimuskohteen ylä- tai ulkopuolelle ja jättää itseään pois ymmärrystä vaativasta kentästä. Heikkinen (2006, 20) taas kuvaa kehittämistä jossa tutkimuksellisuus on osana toimintaa. Myös silloin osallisuus vaikuttaa väistämättä tutkimuksen kulkuun. Kehittäjän ymmärrys kehkeytyy reflektion kautta hiljalleen prosessin edetessä. Osallisuus vaikuttaa myös aineistoon suhtautumiseen, sen analyysiin sekä raportin kielenkäyttöön. ”Toimintatutkimuksessa raportoijan ei tarvitse häipyä kolmanteen persoonaan”.

Tavoitteenani tässä kehittämishankkeessa oli tuottaa tietoa joka alentaisi kynnystä aloittaa vanhempien vertaisryhmätoiminta muissakin sijaishuollon loppuvaiheen tai jälkihuollon palveluissa. Ryhmän sisällön kehittämisen lisäksi hankkeessa tuotettiin tietoa ryhmän markkinoinnista, aikataulutuksesta, ennakkohaastattelusta, tarvittavista resursseista ja muista ryhmän onnistumisen kannalta, erityisesti julkisissa sosiaalitoimen palveluissa huomioon otettavista asioista. Esittelin hanketta pääkaupunkiseudun jälkihuoltotyöryhmien yhteistyötapaamisissa vuosina 2009 ja 2011, jolloin sovittiin että toimitan tämän

opinnäytetyön sen valmistuttua Vantaan, Espoon ja Kirkkonummen kaupunkien lastensuojelun jälkihuoltoyksiköihin.

Oma positioni tässä hankkeessa on tärkeää kuvata koska hankkeen alullepanijana, puolestapuhujana, kehittäjänä ja lopulta raporttoijana olen kaukana objektiivisesta tutkijasta tai tarkkailijasta. Työskenneltyäni yli kaksikymmentä vuotta lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten ja heidän perheidensä kanssa olen myös nähnyt kuinka suuri tiedon ja tuen tarve vanhemmilla on ja kuinka pienilläkin interventioilla voidaan saada joskus ratkaisevaa muutosta aikaiseksi. Vuonna 2008 kun vertaisryhmätoimintaa tukiasunnoilla aloiteltiin, toimin kolmatta vuotta palveluohjaajana koulukodeista Helsinkiin jälkihuoltoon palaaville nuorille. Viimeistään silloin ymmärsin kuinka merkittävä vaihe nuorten itsenäisessä elämässä selviämisen kannalta jälkihuoltoon siirtymävaihe on.

Kokemukseni mukaan jälkihuolto on Helsingissä ollut huonosti huomioitu lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden niukkaa resurssia jaettaessa. Vuoden 2010 lastensuojelun vastuualueen organisaatiouudistuksen ja nuorisoiäkisten jälkihuollon sosiaalityön keskittämisen myötä jälkihuolto on onneksi saanut uudenlaista painoarvoa ja vanhempienkin kanssa tehtävää työtä halutaan tarkastella ja kehittää, tosin sosiaalityön resurssit ovat edelleen melko pienet. Oman syyskuun 2011 tilastonsa mukaan jälkihuollon seitsemällä sosiaalityöntekijällä on kullakin noin kahdeksankymmentä asiakasta, joista vain tukiasuntotoiminnan asiakkaina olevat voivat saada sosiaaliohjausta.

Olen hankkeen vetäjänä ollut mukana jokaisessa vanhempien ryhmässä ohjaajana ja uusien ohjaajien opastajana. Olen myös osallistunut jokaiseen ryhmäkerran suunnitteluun ja purkuun, näin olen saanut hyvän käsityksen jokaisesta kolmesta ryhmäprosessista. Vaikka jokainen ryhmä on ollut erilainen ja ainutlaatuinen, niissä on ilmennyt myös samankaltaisia piirteitä. Jokaisen ryhmäprosessin aikana olen voinut havaita vanhempien voimaantumista. Parhaimmillaan sen on voinut tuntea myös itsessään ryhmäprosessin aikana. Voimaantumista on vaikea mitata muutoin kuin henkilön itsensä sanoittamana. Mielestäni voimaantumista on tapahtunut esimerkiksi silloin kun ryhmäläinen on kertonut aloittaneensa uuden harrastukseen tai terapian. On tietenkin otettava huomioon että ryhmäläisen elämässä on voinut samaan aikaan tapahtua jotain muuta eikä suoria johtopäätöksiä ryhmän vaikutuksesta voi tehdä ilman tarkempaa tutkimusta. Vertaisryhmätoiminnan vaikuttavuuden mittaaminen olisikin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

Nyt, syksyllä 2011, kun neljäs vanhempien vertaisryhmä on käynnissä, olen ohjannut ryhmää kaikkiaan yhdeksän eri vetäjän kanssa. Kaikki mukana olleet ohjaajat ovat myös osaltaan olleet mukana ryhmien kehittämisessä. Kohderyhmä eli vanhemmat ovat osallistuneet kehittämiseen ryhmähaastattelun ja muun antamansa palautteen kautta.

3.5. Hankkeen eettisyys

Työn kehittämisen yhteydessä havaitaan puutteita ja tarpeita sekä pyritään parantamaan olemassa olevaa tilannetta. Kehittämistoiminnan motiivin tulisi aina olla eettisesti kestävä, eikä esimerkiksi pelkästään säästöihin pyrkivä. Sosiaalialan työn tavoitteena on, että ihmiset näkisivät mahdollisuutensa ja vaikuttaisivat omaan elämäänsä, itseensä ja yhteisöihin joissa elävät. Työntekijän tehtävänä on antaa tietoa, avata mahdollisuuksia ja kannustaa asiakasta toimimaan mahdollisimman itsenäisesti ja kantamaan vastuuta elämästään. (Hämäläinen 1999, 61.)

Satka (1993, 54) näkee heikoimmassa asemassa olevien puolustamisen lisäksi sosiaalialan työn ytimessä olevan myös niiden kansalaisten huomioimisen joiden elämäntilanteessa on tapahtunut dramaattinen muutos, joka voi horjuttaa hänen normaalin kansalaisuutensa määreitä eli itseohjautuvuutta ja riippumattomuutta. Huostaanotto, lapsen sijaishuolto sekä sijoituksen päättyminen ovat kaikki dramaattisia tapahtumia perheen elämässä. Vanhemmat, joiden lapsi on huostaanotettu, ovat usein yhteiskunnallisesti heikossa asemassa, jos ei sairauden, köyhyyden tai muunlaisen syrjäytyneisyyden, niin ainakin sen vuoksi että lapsen huostaanottoon liittyy usein paljon sosiaalista häpeää, joka taas johtaa siihen, ettei apua voida pyytää. Häpeä ja paljastumisen pelko vähentävät henkilön valtaa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Hyväksytyksi tulemisen tunne palauttaa valtaa, joka taas auttaa oman elämän haltuunotossa itsekunnioituksen lisääntymisen kautta. Vertaisryhmistä saadun palautteen mukaan vanhemmat voivat aidosti kokea tulevansa hyväksytyksi kaikesta kokemastaan ja tekemästään huolimatta.

Jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien kanssa yhteistyötä tehdessä tunnustetaan läheisverkostojen merkitys nuoren elämässä. Mielestäni kunnioittava suhtautuminen vanhempiin auttaa hyvän suhteen luomisessa myös nuoren kanssa, koska silloin osoitetaan kunnioitusta nuoren tärkeimmille ihmisille ja lähtökohdille. Timo Purjon (2008, 30) mukaan sosiaalialan työntekijän tulee hahmottaa millainen ihmiskäsitys hänen toimintaansa ohjaa ja millaisen ihmisarvon hän on valmis asiakkaalle antamaan. Eettisesti toimiva ammatillinen työntekijä keskittyy yksittäisen asiakkaan vahvuuksien löytämisen lisäksi aina myös asiakkaan sosiaalisiin verkostoihin (Raunio 2009, 94).

Kehittämishankkeita suunniteltaessa on määriteltävä mikä oikeuttaa kehittämistyön osallisille ja muille relevanteille tahoille. On tarkasteltava sitä, miten eri osapuolet osallistuvat kehittämistehtäviin. Joskus osallistujien osallistaminen tapahtuu hyvinkin ahtaasti rajatussa ja säädellyssä muodossa (Räsänen 2007, 47). Kehittämisessä kuten ei asiakastyössäkään minkään menettelytavan käyttö automaattisesti tuota asiakkaille osallisuuden kokemusta. Työntekijöiden hyvää tarkoittava pyrkimys ”osallistaa” ja ”voimauttaa” asiakkaita voi

asiakkaan näkökulmasta olla jopa painostavaa (Vuorio 2008, 13). Ryhmiä perustettaessa täytyy muistaa että mikäli vanhempi ei halua osallistua ryhmään, vaikka se kuinka olisi työntekijän mielestä hänelle sopiva, vanhemman ei tarvitse edes perustella miksi ei halua osallistua. Raunion (2009, 93) mukaan sosiaalialalla kohdattavat eettiset ongelmat liittyvät yleisimmin asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun ja itsemääräämisoikeuteen. Itsemääräämisoikeuteen kuuluu valinnanvapaus, siinä tapauksessa että valinta ei uhkaa muiden oikeuksia. Asiakkaan valinta ei saa kuitenkaan vaikuttaa työntekijän antamaan palveluun.

Robson (2001, 194) kehottaa hankkeen suunnitelmaa tehdessä määrittelemään myös kenen tai keiden tarpeisiin lähdetään etsimään ratkaisuja, millaisia tarpeita heillä on, keihin kaikkiin hanke vaikuttaa, asiakkaisiin, yhteistyökumppaneihin, kuinka paljon heitä on hankkeen toiminta-alueella, mikä on toiminta-alue, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, onko samantyyppistä palvelua jo olemassa ja onko jokin taho sellaista kehittämässä? Varsinkin pääkaupunkiseudulla täytyy ottaa huomioon että palveluntarjoajia on paljon. Peruspalveluissa tuleekin aina harkita onko edullisempaa hankkia palvelu asiakkaille ostopalveluna vai tuottaa sitä itse. Jos toimintaa lähdetään tuottamaan itse, tulee ottaa selvää millaisia kokemuksia muilla on samankaltaisesta palvelusta, ettei työtunteja käytetä tarpeettomasti jo keksityn uudelleen kehittämiseen. Peruspalveluissa myös taloudellinen ajattelu on mielestäni eettistä silloin kun palvelujen laadusta ei tingitä. Vertaisryhmät ovat kohtuullisen edullista palvelua, varsinkin kun suunnitteluun käytettävä aika vähenee valmiin mallinnuksen myötä ja kun toiminta saadaan palvelurakenteisiin säännöllisesti toistuvaksi.

Kehittämishankkeissa tutkimuksellisten menetelmien käyttö lisää uskottavuutta ja luotettavuutta koska hankkeen taustalla olevat arvot tulevat esiin, aiempien tutkimusten ja hankkeiden tieto tulee hyödynnettyä ja hankkeen prosessi avautuu arvioitavaksi. Tutkimuksellisuus myös määrittelee kuinka aineistoja tulee käsitellä että saavutetaan riittävä luotettavuus ja tutkimuslupakäytännöt varmistavat että aineistoja käsitellään eettisesti oikein. Tähän hankkeeseen hain tutkimusluvan 15.9.2009 (liite 1) sosiaaliviraston koulutus- ja kehittämiskeskuksesta. Kehittämiskonsultti Marja Kahila antoi luvan puhelimitse 20.9.2009. Sain luvan näin nopeasti koska hakemusta ei tarvinnut viedä eettisen lautakunnan arvioitavaksi koska hankkeessa ei tutkita eikä tuoteta asiakasrekistereitä. Hankkeessa tarvittiin lupa vanhempien ryhmähaastatteluun, vaikkei siinäkään synny tunnistettavuutta. Myöskään hankkeen raportissa ei kuvata kenenkään elämänvaiheita, huostaanottotarinaa tai elämäntilannetta.

Jälkihuollon asiakkaiden kohdalla vanhempien kanssa tehtävässä työssä on myös erityiskysymyksiä jotka täytyy ottaa huomioon. Työntekijä voi olla yhteydessä täysi-ikäisen

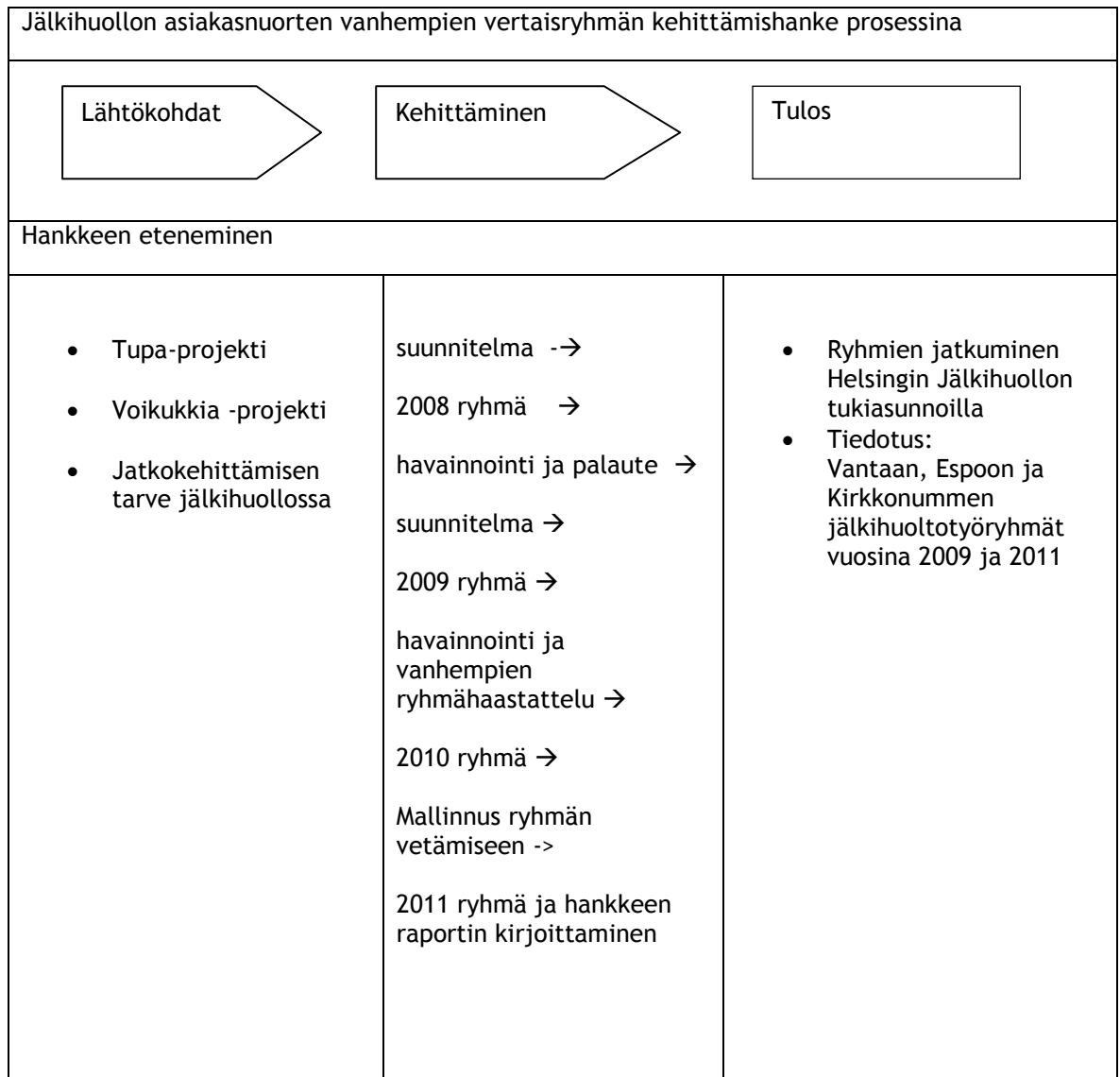
nuoren lähiverkostoon ainoastaan nuoren luvalla. Yhteydenpitoa ja yhteistyön käytäntöjä lähiverkoston kanssa tulee aina pohtia nuoren edun kannalta. Kun sijaishuollon kontrolli loppuu nuoren elämästä, vanhemman pitäisi myös pystyä asettamaan rajoja nuoren toiminnalle ja tähän hän voi tarvita kovastikin apua. Usein jo omassa asunnossa asuva, täysi-ikäinen nuori turvautuu vanhempiensa apuun sekä hyvällä että pahalla. Usein vanhempaa on helppo syyllistää ja vaatia ”hyvitystä”. Entä onko nuorella oikeus kieltää vanhempaansa osallistumasta vertaistukiryhmään? Ryhmässähän ei suoranaisesti käsitellä nuoren asioita, vaan vanhemman omaa tilannetta ja tunteita. Kysyimme asiaa myös sosiaaliviraston lakimieheltä. Lopulta tukiasunnoilla päädyimme siihen ettei mikään saa vaarantaa nuoren omaa sitoutumista asiakkuuteen. Jos työntekijän tiedossa on että nuoren ja vanhemman välit ovat kovin riitaiset, vanhempaa ei kutsuta ryhmään. Entä jos vanhempi ei ole nuoren elämässä mukana millään lailla, onko hän myös silloin oikeutettu osallistumaan ryhmään?

Entä täytyykö nuoren saada tietää vanhemman osallistumisesta ryhmään? Tähän kysymykseen voisi löytyä ratkaisu mahdollisimman kattavasta vaitiolosta ja ryhmien luottamuksellisuudesta. Vanhemmat kertovat itsestään toisilleen juuri sen verran kuin haluavat ja voivat esiintyä pelkästään etunimellä. Ryhmäläiset sitoutuvat olemaan kertomatta toistensa asioista ryhmän ulkopuolella. Missään ryhmän vaiheessa nuoren nimeä ei kysytä eivät kä ryhmänohjaajat tiedä kuka on nuoren työntekijä. Ryhmässä esille tulleita asioita ei kerrota nuorten omille työntekijöille, vaikka työntekijä tiedettäisiinkin. Vanhempien osallistumisesta ryhmään ei kirjoiteta mitään raporttia tai asiakasrekisteriä. Myöskään sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmään ei kirjata ryhmään osallistumista.

Ryhmän nimi ei ole täsmällinen koska mukaan ryhmiin voi tulla myös isovanhempia tai muita nuoren läheisiä. Ryhmään valikoitumisen perusteena on se että henkilön rooli suhteessa nuoreen ja huostaanottoon on sellainen, että hän voi kokea vertaisuutta muihin ryhmäläisiin. Esimerkiksi olemme tukiasunnoilla päättäneet että adoptiovanhemmat voivat osallistua ryhmiin mutta sijaisvanhemmat eivät, vaikka heille sijoitettu lapsi olisikin uudelleen huostaanotettu ja edelleen sijoitettu. Olemme päätyneet tähän koska sijaisvanhempi on sosiaalijärjestelmän edustaja ja tästä asetelmasta voisi tulla ryhmään rooliristiriitoja.

4. KEHITTÄMISHANKKEEN PROSESSI

- Tässä kappaleessa ja oheisessa kuviossa esitellään mistä kehittämisessä lähdettiin liikkeelle, kuinka tarve huostaanotettujen lasten vanhempien ryhmän edelleen kehittämiseen jälkihuollon vaiheeseen sopivammaksi havaittiin, kuinka kehittämisestä syntyi tavoitteellinen hanke ja kuinka hankkeen prosessi eteni.

Kuvio 1. Kehittämishankkeen prosessi

4.1. Hankkeen taustalla olevat projektit

Vanhempien kanssa jälkihuollossa tehtävän työn kehittämisen idea alkoi itää vuonna 2006 jolloin toimin Nuorten ystävät ry:n Tupa-projektissa (2002 - 2006) Etelä-Suomeen itsenäistyvien nuorten palveluohjaajana. Projektin Ylä-Savon alueen painopistealueena oli sijaishuollossa olevien lasten sekä heidän vanhempiensa vertaisryhmätyöskentelyn kehittäminen. Vuosina 2006 - 2009 Suomen Kasvatus- ja Perheneuvontaliito ry:n Voikukkia-projektissa kehitettiin huostaan otettujen lasten vanhempien vertaisryhmätoimintaa järjestön ja julkisen sektorin yhteistyönä.

Tupa-projektin loppuraportin (Mattila 2007, 50, 52, 67) vanhempien palautteessa korostuivat muiden samassa tilanteessa olevia vanhempien tapaamisen merkitys, tunteista puhuminen ja syllisyyden tunteen helpottuminen sekä asiantiedon saaminen. Vanhemmat kokivat myös tärkeänä toivon heräämisen että suhde lapseen voisi rakentua uudelleen kaikkein vaikeuksien jälkeen. Palautteessa vanhemmat toivoivat vertaisryhmätoiminnan jatkuvan. Voikukkia projektissa vanhemmilta saatiin hyvin samanlaista palautetta johon palataan myöhemmin tässä raportissa projektin työntekijän hankepäiväkirjaan kirjaamani haastattelun kautta.

Jälkihuollon oman vertaisryhmän kehittäminen alkoi kun osallistuimme vuonna 2007 jälkihuollon yksikössä sijaitsevan Nuorten työhönohjauksen työkuraattorin kanssa Voikukkia-projektin ja Sininauhaliiton järjestämään Hulava (Huostaanotetun lapsen vanhemmuus) -ryhmävetäjäkoulutukseen. Koulutus perustui Virpi Kujalan (2003) kirjoittamaan sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan oppaaseen ”Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet”, johon myös Voikukkia-projektin käyttämä ryhmämalli perustuu.

4.2. Kehittämisen tarve ja tavoite

Hulava - koulutuksen aikana huomasimme että jälkihuoltonuorten vanhempien vertaisryhmässä olisi hyvä olla osin erilaiset sisällöt kuin Kujalan (2003) luomassa ryhmämallissa joka oli suunnattu välittömään huostaanoton jälkeiseen aikaan. Asiakkainamme olevien nuorisoiäisten vanhemmuuden haasteet ovat erilaisia kuin sijoituksen alkuvaiheessa olevien vanhempien. Koulutuksen jälkeen muokkasimme alkuperäisestä ryhmärungosta ”kevennetyn pilottimallin” jonka aihealueiden arvelimme koskettavan paremmin jälkihuollossa olevien nuorten vanhempia. Voikukkia-projektin työntekijä oli varavetäjänä tässä ensimmäisessä, vuoden 2008 pilottiryhmässä.

Aloitin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen tammikuussa 2009. Osaltaan motivoivana tekijänä opiskelujen aloittamiseen oli tarve kehittää vanhempien vertaisryhmätoimintaa tukiasunnoilla. Yhdessä esimieheni kanssa päätimme jatkaa jo aloitettua vanhempien ryhmätoimintaa opiskeluuni liittyvänä kehittämishankkeena. Saimme kehittämiseen mukaan ammattikorkeakoulun opettajien asiantuntemuksen ja pystyimme takaamaan ryhmätoiminnalle jatkuvuutta.

Hätösen (2000, 12) mukaan hankkeen tarpeenmäärittely ei saa perustua vain yhdestä näkökulmasta kerättyyn tietoon, eli tässä tapauksessa jo ryhmien tarpeellisuuden todenneiden Tupa- ja Voikukia-projektien kautta, vaan eri tahoilta saadut tiedot tulee suhteuttaa toisiinsa. Hain organisaation näkökulmaa kehittämisen tarpeeseen Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Johdon ja Toiminnan tuen kehittämiskonsultilta (20.5.2009), Jälkihuollon tukiasuntojen johtavalta sosiaalityöntekijältä (11.5.2009) ja tukiasuntojen asumisohjaajalta (7.5.2009). Asumisohjaajalta kysyin miksi hän ohjasi juuri tietyt vanhemman ryhmään, sekä mitä merkityksiä hän ajatteli ryhmällä olevan vanhemmalle, nuorelle ja hänelle itselleen työntekijänä. Johtavalta sosiaalityöntekijältä kysyin esimerkiksi miksi hän näkee vanhempien kanssa tehtävän työn tärkeäksi jälkihuollon yksikössä jossa asiakasnuoret ovat pääsääntöisesti aikuisia.

Kehittämiskonsultilta (20.5.2009) sain tietoa keskimääräisistä laitoshoidon kustannuksista sijaishuollon yksiköissä. Näitä tietoja tarvitsin perustellessani vanhempien kanssa tehtävän työn tarpeellisuutta ja taloudellisuutta jälkihuollossa, jonka tehtävänä on säilyttää sijaishuollolla saavutetut tavoitteet. Vuonna 2009 Yhden lapsen laitoshoidon kustannukset Helsingin omassa lasten- tai nuorisokodissa olivat 250e/vrk, eli vuodessa 90 000e. Maksusitoumusyksikössä, kuten koulukodeissa ja ammatillisissa perhekodeissa vuorokausihinta oli 350e, joten vuodessa sijoitus maksoi 1 260 000e. Luvut olivat keskimääräisiä esimerkkihintoja. Maaliskuussa vuonna 2009 helsinkiläisiä, laitoksista itsenäistyviä nuoria oli 168. Tämän luvun ulkopuolella olivat perhehoidosta itsenäistyneet nuoret.

Tilastoa siitä kuinka monen jälkihuollon piirissä olevan nuoren vanhemman kanssa Helsingissä työskennellään ei ole tehty. Voidaan olettaa että vanhempien ryhmätoimintaan voisi olla tarvetta ja osallistujia, jos keinot heidän tavoittamiseen löydetään. Taiton (2002, 37) mukaan vertaisryhmistä tulisi tiedottaa selkeästi niin, että jokainen halukas voi löytää oman ryhmänsä. Yleensä vertaisryhmistä saa tietoa eri alojen ammattilaisilta kuten esimerkiksi sosiaalitoimesta, päihdeklinalta, ensi- ja turvakodista tai neuvoloista. Eri alojen ammattilaisten informoiminen onkin yksi tärkeä tehtävä ennen ryhmien kokoamista.

Tarpeenmäärittelyn kautta hankkeelle muodostui tavoitteiksi tehdä mallinnus lastensuojelun jälkihuollossa olevien tai jälkihuoltoon siirtymässä olevien, itsenäistyneiden nuorten vanhempien

vertaisryhmistä. Mallinnuksesta samantyyppistä vertaisryhmätoimintaa suunnittelevat työntekijät voivat saada tukea ja vinkkejä ryhmän kokoamiseen ja vetämiseen. Hankkeen aikana kehitettyä työskentelytapaa voi kukin yksikkö käyttää ja edelleen kehittää omien olosuhteidensa ja resurssiensa mukaisesti. Toiseksi tavoitteeksi asetettiin vanhempien vertaisryhmätoiminnan juurruttaminen Helsingin Jälkihuollon tukiasuntojen pysyväksi toiminnaksi.

4.3. Pilottiryhmä 2008

Ryhmä Jälkihuollon tukiasuntojen asiakasnuorten vanhemmille alkoi tammikuussa. Kokoontumispaikkana olivat tukiasuntojen tilat Helsingin Hämeentiellä. Ryhmä kokoontui kahden viikon välein, yhteensä viisi kertaa. Yksi ryhmäkerta kesti kaksi tuntia. Ryhmäläisten toivomuksesta heille järjestettiin ylimääräinen kokoontuminen. Ryhmän ohjaajina toimi lisäksi Nuorten työhönohjauksen työkuraattori. Varavetäjänä oli Voikukia-projektin työntekijä. Varavetäjä osallistui ensimmäiselle ja ylimääräiselle kokoontumiskerralle sekä oli mukana ryhmäkertojen suunnittelussa. Ryhmäkerroilla käsiteltiin muun muassa kriisiä niin nuoren kuin hänen vanhempansa näkökulmasta, sekä huostaanottotapahtumaa.

Ryhmään haki ja otettiin kuusi osallistujaa. Kaikki ryhmäläiset olivat naisia. He kaikki olivat saaneet tiedon ryhmästä tukiasuntojen työntekijältä, vaikka ryhmästä tiedotettiin myös perhekeskusten sosiaalityöntekijöille ja sijaishuollon yksiköihin. Kaikki haastateltiin ennen ryhmän alkua. Haastatteluihin osallistui toinen vetäjästä sekä projektityöntekijä. Haastattelussa kerrottiin ryhmän tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä pyrittiin kartoittamaan ryhmäläisen tilannetta ja toiveita ryhmän suhteen. Oletuksena oli että ryhmään tuloa ja sitoutumista helpottaa se, että ryhmäläiset ovat jo etukäteen tavanneet ainakin toisen ryhmän vetäjästä. Lisäksi vetäjien on helpompi suunnitella ryhmää, kun on tiedossa millaisia jäseniä ryhmään on tulossa. Ilmoittautuminen ryhmään tapahtui projektityöntekijän kautta.

Projektityöntekijä haastatteli kaikki vanhemmat ryhmän jälkeen. Haastatteluista hän teki koosteen joka on tekijän hallussa. Perusteluksi ryhmään tulolleen monet vanhemmat mainitsivat halun tavata muita samassa tilanteessa olevia. Vanhemmat halusivat kuulla samaa kokeneiden ja samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Vanhemmille oli tärkeää tietää, ettei ole yksin ja ainoa, jolla on nuorensa kanssa ongelmia. Monetkaan vanhemmat eivät tieneet ketään muuta, jolla olisi samanlainen elämäntilanne kuin itsellä. Jollakin syynä tulla ryhmään oli syyllisyys nuoren huostaanotosta. Oman erityispiirteensä jälkihuollon vanhempainryhmään toi se, että osa nuorista oli jo täysi-ikäisiä, jolloin he voivat halutessaan kieltää omaa työntekijäänsä puhumasta asioistaan vanhemmilleen. Lähes kaikki kritisoiivatkin sitä, että vanhempien tiedonsaantioikeus päättyy nuoren täyttäessä 18 vuotta. Kaikki tähän ryhmään osallistuneet vanhemmat olivat vahvasti mukana nuorensa elämässä. Vanhemmat

toivoivat saavansa ryhmässä ohjeita ja neuvoja, miten tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa ja miten ylipäätään toimia verkostossa kun oma lapsi on täysi-ikäinen ja silti riippuvainen vanhemmastaan.

Sopiva aika ryhmään osallistumiselle oli monien vanhempien mielestä kun nuori on juuri muuttanut tai on pian muuttamassa tukiasuntoon. Toisaalta joidenkin mielestä olisi hyvä jos nuori olisi asunut ainakin muutaman kuukauden omillaan, ennen kuin vanhempi osallistuu ryhmään. Tällöin olisi jo tullut esiin mitä arki tukiasunnossa asumisessa tarkoittaa. Alkuhaastattelusta ja sen merkityksestä osallistujilla oli hyvin eriäviä näkemyksiä. Jonkun mielestä se oli hyvä asia, toisen mielestä se ei välttämättä ole tarpeellinen ryhmää perustettaessa.

Jälkihuollon ryhmään osallistuneet vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä ryhmään ja pitivät sitä hyödyllisenä. Toisaalta ryhmä tuntui ajoittain rankalta, kun jo unohtuneet asiat palautuivat mieleen. Ryhmäläiset kokivat keskustelun olleen ryhmän parasta antia. *”Omaan tilanteeseen sai uutta näkökulmaa, kun kuunteli muiden kokemuksia.”* *”Oli helpottavaa kuulla niitä vanhempia, jotka olivat päässeet yli niistä vaikeuksista, joiden kanssa itse parhaillaan kamppailee.”* Vanhemmat kokivat ryhmässä olleen rennon ja rauhallisen tunnelman, joten ryhmässä pystyi puhumaan vaikeitakin asioita. Se, että joku ylipäätään kysyi vanhemman vointia, koettiin hyvänä asiana. Eräs ryhmäläinen piti erityisen hyvänä tietoa jota sai jälkihuollon toimintatavoista. Erityisesti kriisin käsittelyä niin vanhemman kuin nuoren kannalta pidettiin hyvänä asiana. Huostaanottoasian käsittely jakoi vanhempien mielipiteitä. Osa piti sitä erittäin hyvänä ja asioita selkeyttävänä asiana. Osa taas piti huostaanoton käsittelyä tarpeettomana, heidän mielestään nykytilanteen pohtiminen olisi riittänyt.

Osallistujat kokivat saaneensa ryhmästä voimaa omaan jaksamiseensa ja toisaalta kykenivät näkemään miten itse olivat onnistuneet käymään asioita läpi. Vanhemmille oli tärkeää huomata, etteivät ole elämäntilanteessaan yksin. Monet kokivat voineensa purkaa ryhmässä paineitaan joita ei voi jakaa ystäville ja sukulaisille. Ryhmän jälkeen vanhemmat kokivat pystyvänsä käsittelemään paremmin asioita ja päästämään irti jo aikuiseksi tulleen lapsensa. Osa vanhemmista toivoi, että jatkossa ryhmissä käsiteltäisiin enemmän vanhemman omaan lapsuuteen liittyviä asioita. Moni vanhempi toivoi myös, että ryhmässä otettaisiin vieläkin enemmän esiin niitä arjen tilanteita, joissa oman nuoren kanssa on erityisesti ongelmia ja miten näissä tilanteissa vanhemman tulisi toimia. Ryhmässä pitäisi käsitellä enemmän vanhemman omia ongelmankäsittelytaitoja ja nuoren vastuuta kun hän tulee täysi-ikäiseksi.

Kaikki ryhmää osallistuneet vanhemmat pitivät viittä ryhmäkertaa liian vähänä. Pari ensimmäistä kokoontumista menee tutustuessa ja poissaoloja tulee väistämättä. Muutama vanhempi toivoi ryhmän kokoontuvan kerran viikossa. Kaksi tuntia yhdelle ryhmäkerralle

koettiin riittävänä. Se, että ryhmäläiset osin tunsivat vetäjät etukäteen, ei haitannut. Päinvastoin tämä helpotti joidenkin osallistujien tuloa ryhmään.

Jälkihuollosta monet toivoivat saavansa enemmän myös henkilökohtaista tukea, sekä tietoa tukiasuntojen säännöistä ja toimintatavoista. Tukea toivottiin varsinkin kriisitilanteissa. Ylipäätään vanhemman vointiin tulisi osallistujien mielestä kiinnittää enemmän huomiota. Vanhemman ja nuoren väliseen yhteydenpitoon toivottiin myös tukea. Lisää yhteispalavereja nuoren kanssa toivottiin, varsinkin jos vanhempi jää sivuun nuorensa asioista. Vanhempia pohditutti myös se, mistä nuori saa apua ja tukea, kun asiakkuus jälkihuollossa päättyy. Ryhmäläisiltä saadussa palautteessa on usein mainittu syömisen ja kaiken siihen liittyvän olleen tärkeä osa ryhmää.

Kirjoitin koko ryhmäprosessin ajan ylös havaintojani ryhmästä ja seurasin budjettia seuraavia ryhmiä ja työnantajaani varten. Etukäteissuunnittelut ja jälkikäteen purut kirjasin myös ylös ajatellen sen helpottavan seuraavien ryhmien vetämistä. Voikukkia-projektin työntekijä havahtui haastattelujen myötä jälkihuollon erityiskysymyksiin ja teki yhteistyössä kanssamme oppaan jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille, joka on tulostettavissa Kasvatus- ja Perheneuvontaliiton internetsivuilla: http://www.suomenkasper.fi/sivu.php?artikkeli_id=196.

4.4. Vuoden 2009 ryhmä

Vuonna 2009 Nuorten työhönohjaus linjasi itsenä ulos vanhempien ryhmätoiminnasta resurssien kohdentamisen nimissä, eikä voikukkia projektin työntekijä enää osallistunut ryhmän vetämiseen. Lokakuussa 2009 ryhmänohjaajiksi lupautui lisäksi kaksi tukiasuntojen työntekijää. Heidän kanssaan muokkasimme edellisen ryhmän runkoa ryhmäläisiltä saadun palautteen ja ryhmän kulusta tekemieni havaintojen mukaisesti. Ryhmän sisältö, aikataulu ja työnjako sovittiin. Tiedote ryhmän alkamisesta jaettiin kaikille tukiasuntojen työntekijöille. Tiedote lähetettiin myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöille perhekeskuksiin ja Helsingin lastensuojelulaitoksiin joihin on sijoitettuna itsenäistymisikäisiä nuoria. Tiedote lähetettiin uudelleen marraskuussa.

Kaikki kuusi ryhmästä kiinnostunutta haastateltiin ja kutsuttiin ryhmään mukaan. Pääosin he olivat saaneet tietää ryhmästä omien nuortensa tukiasuntotyöntekijöiden kautta. Yksi oli nähnyt ilmoituksen A- klinikan ilmoitustaululla. Jälkihuollon toinen vanhempien vertaistukiryhmä toteutettiin tammi-toukokuussa 2009. Ryhmä siis kokoontui kahdeksan kertaa kahden viikon välein kaksi tuntia kerrallaan. Toisella ryhmäkerralla sovittiin, ettei yksi mukaan ilmoittautunut vanhempi joka ei tullut paikalle, voi enää osallistua ryhmään. Yksi ryhmäkerta päätettiin kokonaan perua koska vain kaksi äitiä oli tulossa paikalle. Ryhmän

päättymisen jälkeen järjestettiin yksi ylimääräinen ryhmäkerta. Ensimmäiseen ja viimeiseen ryhmäkertaan osallistuivat kaikki ohjaajat, muilla kerroilla mukana oli aina kaksi ohjaajaa. Näin pyrimme vähentämään ryhmän aiheuttamaa kuormitusta muulle asiakastyölle.

Jokaista ryhmäkertaa suunniteltiin edellisenä päivänä ja ryhmää seuraavana päivänä pidettiin ryhmän purku. Ryhmäläiset saivat kansiotsat joihin voivat tallettaa ryhmässä jaettavat materiaalit. Kansiota voi joko kuljettaa mukanaan tai säilyttää ryhmätilassa. Ensimmäisellä ryhmäkerralla yhdessä luoduiksi säännöiksi ryhmäläiset itse halusivat: annetaan puhua loppuun, vaihtelu, myös työntekijöiden vaihtelu nuoren työntekijöiden suuntaan ja toisia ei saa loukata.

Ryhmä painottui huostaanoton sijaan koko sijaishuoltotarinaan. Puheenaiheiksi nousivat nykytilanteen vanhemmuuden haasteet ja vaikeus asettaa rajoja nuoren vaatimuksille. Äidit puhuivat paljon siitä kuinka haluaisivat jättää taakse vaikeudet ja jatkaa omaa elämäänsä. Ryhmän sisällön kehittämisen kannalta olisi hyvä että jatkossa teemana olisi vielä vahvemmin naiseus ja itsestä huolen pitäminen. Kolme ryhmäläisistä osallistui vanhempainryhmän kehittämiseen osallistumalla opinnäytetyöhöni liittyvään ryhmähaastatteluun viimeisen ryhmäkerran lopuksi. Haastattelu ja analysoinnin tulokset on kuvattu kappaleessa 5.

4.5. Vuoden 2010 ryhmä

Seuraava ryhmä järjestettiin tammi-toukokuussa 2010. Tässä vaiheessa olin edistynyt opinnäytetyössäni niin että saatoimme ikäänkuin ”koekäyttää” ryhmän mallinnuksen tässä ryhmässä. Olin muokannut ryhmän rungon ja sisällöt edellisen ryhmän ryhmähaastattelussa antaman palautteen pohjalta. Ryhmäkertoja järjestettiin kahdeksan kahden viikon välein. Lisäksi pidettiin ryhmän loputtua ylimääräinen tapaamiskerta. Yksi kerta kesti kaksi tuntia. Ryhmässä keskityttiin lastensuojelutarinan lisäksi vanhemmuuteen ja voimavaroihin. Tämän hetken haasteiden käsittelyyn annettiin runsaasti tilaa. Tämän tukiasuntojen kolmannen ryhmän päätyttyä olin entistä vakuuttuneempi vanhempien vertaisryhmätoiminnan tärkeydestä jälkihuollossa koska tältäkin ryhmältä saatu palaute oli hyvin positiivista.

Vuoden 2010 ryhmään osallistuivat lisäksi kaksi uutta ohjaajaa tukiasunnoilta. Totesimme uuden vetäjän mukaan tulon olevan helpompaa kun ryhmän runko ja materiaali on valmiina. Myös aikaisemmista ryhmistä tehdyt koosteet auttoivat uusia ohjaajia hahmottamaan ryhmän prosessia, näin ryhmän suunnitteluun tarvitsi käyttää vähemmän aikaa. Ryhmä vedettiin siten että ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla kaikki kolme ohjaajaa olivat paikalla, muutoin aina kaksi vuorotellen. Ennakkohaastatteluihin ja ryhmään osallistui neljä vanhempaa, jotka olivat kaikki naisia. Mukaan olisi ollut tulossa myös yksi isä, mutta yhdessä hänen kanssaan

totesimme että hänen perheensä tilanne oli kuolemantapauksen vuoksi sellainen että muun tyyppinen ryhmä oli siinä vaiheessa sopivampi.

Tässä ryhmässä kriisit puhututtivat enemmän kuin aiemmissa ryhmissä. Kaikki vanhemmat totesivat että ”..*elämä on yhtä kriisiä ja saisi joskus edes hieman helpottua*”. Ryhmäläiset kokivat koko perheen olevan kriisissä kun ”..*yksi perheenjäsen oireilee*.” Nuoren täysi-ikäistyminen pelotti äitejä, mitä kaikkea siihen liittyy ja mikä on vanhemman vastuu ja velvollisuus sitten kun lapsi on täysi-ikäinen. Äidit toivat esiin ilottomuutta ja toivottomuuden tunteita. Tässä ryhmässä kahdella äidillä huostaanottoon ja sijoitukseen liittyi paljon katkeruutta, he kokivat etteivät saaneet apua viranomaisilta silloin kun olisivat apua tarvinneet. Kaksi muuta vanhempaa taas kertoi saaneensa apua, mutta nuoren ongelmat olivat niin vaikeita, ettei mikään auttanut. Äidit kertoivat että he odottivat ryhmän kokoontumisia ja varsinkin tarjoilu tuntui mukavalta. Muutoin tunnelmat olivat ryhmän alussa surullisia; ”..*jatkuva itkettävä tunne*..”. Ryhmäläiset kuvasivat vihan ja pettymyksen johtuvan kokemuksestaan että oman nuoren saama apu sijaishuollon aikana on ollut heikkoa ja he olisivat kaivanneet viranomaisilta varhaisempaa puuttumista nuoren ongelmiin. Ryhmäläisillä oli pettynyt olo ja tunne epäonnistumisesta vanhempana.

Ryhmäläiset huomasivat kuinka jatkuvassa kriisissä ja varuillaan olossa on vaikeaa rauhoittua kuulemaan omaa tilaansa. Uupumuksen myöntäminen tuntui heistä kuitenkin vaikealta; ”..*on vaan pakko jaksaa tai perhe ei selviä*..”. Keskustelua käytiin paljon naiseudesta, omien oikeuksien ja rajojen tunnistamisesta ja puolustamisesta. Yksi äideistä toi esille että oma terapia ja vertaisryhmän samanaikaisuus ovat tukeneet toisiaan ja omaa selviytymistä. Ryhmän edetessä äidit kertoivat enemmän omia kuulumisiaan nuoren avuntarpeesta puhumisen jäädessä vähitellen taka-alalle. Yksi ryhmäläisistä koki jopa puhuneensa aiheen vierestä kun ei kertonutkaan enää nuorensa kuulumisia vaan omiaan; ”..*kun on tottunut aina murehtimaan lapsensa ongelmista ei ole oikeutta omiin ongelmiin, saatikka muihin asioihin*”.

Erään ryhmäläisen kotitilanteen muuttuessa vaikeammaksi, muu ryhmä vaati ohjaajia puuttumaan tilanteeseen. Olimme etukäteen miettineet kuinka toimimme tällaisessa tilanteessa, emmekä lähteneet ottamaan kantaa muutoin kuin ohjaamalla äitiä ottamaan yhteyttä nuoren omiin työntekijöihin ja halutessaan heidän esimiehiinsä, sekä annoimme turvakodin, rikosuhripäivystyksen ja sosiaalipäivystyksen yhteystiedot. Yksi ryhmäläisistä totesi että ”..*vasta nyt hän ymmärtää, kuinka rankkojen asioiden kanssa perhe on vuosikaudet joutunut painimaan*..”. Äidit puhuivat paljon siitä, kuinka jaksamisen äärirajoilla he ovat. Yhteinen kokemus oli, että he jaksavat niin kauan kuin tarve, mutta tilanteen muuttuessa hyvään suuntaan tai todella huonoksi, he pelkäävät omaa katkeamistaan kuten sairastumista. Eräs ryhmäläinen pelkäsi että itsenäistyvän, pitkään ongelmia aiheuttaneen nuoren kotoa pois muutto antaa tilaa muiden perheenjäsenten oireilulle.

Tämän hetken haasteista ryhmäläiset nostivat esille: *”nuori pilaa tulevaisuutensa, oman jaksamisen rajat, nuoren rahankäyttö, vanhemman hyväksikäyttö ja manipulointi, turvattomuus, ei voi elää toisen puolesta, yrittäisikö edes itse selvitä, riittävät säännöt ja rangaistukset kun puhe ei auta, yhteiskunnan vaatimukset, menetetty luottamus, mistä voimia rajan vetoon.”* Ryhmäläiset totesivat myös että pienen lapsen vanhempana toimiminen on helpompaa kuin itsenäistyvän nuoren. Nuoren itsenäistymistä on vaikea tukea ja on vaikea päästää nuoresta irti. Äidit kokivat vapauttavana ryhmältä saamansa ”luvan” rajata vanhemmuuttaan ja antaa nuoren elää omaa elämäänsä.

Ryhmäkertojen myötä tutustuessaan ryhmäläiset antoivat paljon palautetta ja tukea toisilleen. Ohjaajat olivat aktiivisesti mukana keskustelussa. Ryhmän lopulla ilmapiiri oli paljon keveämpi, iloisempi ja toiveikkaampi. Ryhmäläiset löysivät itsestään paljon voimavaroja. He olivat kiinnostuneita toistensa ajatuksista ja miettivät toistensa selviytymiskeinojen soveltamista omaan elämäänsä. Ryhmäkertojen välissä oli aina kahden viikon tauko jonka ajaksi annettiin jokin kotitehtävä. Vanhemman oma prosessihan tapahtuu suurimmaksi osaksi ryhmäkertojen välissä. Samanlaisen kehityksen olen havainnut jokaisessa kolmessa tukiasunnoilla järjestetyssä ryhmässä: tunnelma kevenee ryhmän edetessä ja puheenaiheet muuttuvat koskemaan enemmän ryhmäläisten omaa jaksamista ja suuntautuvat enemmän tulevaisuuteen.

5. AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

5.1. Vuoden 2009 ryhmän vanhempien haastattelu

Voikukkia-projektin työntekijän ensimmäisestä ryhmästä keräämän palautteen pohjalta olimme kahden muun ryhmänohjaajan kanssa muokanneet vuoden 2009 ryhmän sisällöt. Ryhmän päätyttyä kesäkuussa, järjestin ryhmähaastattelun kuullakseni ryhmään osallistuneiden vanhempien palautetta ja ideoita ryhmän kehittämiseksi edelleen. Haastatteluun osallistui kolme äitiä.

Ryhmähaastattelu menetelmänä tuntui luontevalta, koska ryhmäläiset olivat jo tottuneet jakamaan yhdessä ajatuksiaan. Pötsösen ja Välimaan (1998, 3, 13) mukaan ryhmässä haastateltavat paneutuvat keskustelemalla aiheisiin syvällisemmin ja vapaammin kuin yksilöhaastattelussa ja tuottavat paljon informaatiota. Ryhmässä haastateltavien tutkijaan kohdistamat odotukset ovat vähemmän esillä kuin yksilöhaastattelussa, jossa haastattelija vaikuttaa enemmän esiin tuleviin asioihin ja siihen miten ne esitetään. Toisaalta ryhmähaastattelussa taas ryhmän muiden jäsenten mielipiteet ja näkemykset vaikuttavat väistämättä yksittäiseen jäseneen. Pahimmillaan jotkut jäsenet voivat dominoida keskustelua. Ryhmädynamiikka ja hierarkiasuhteet voivat vaikuttaa siihen mitä sanotaan ja kenen suulla. Siksi haastattelua analysoitaessa täytyy analysoida myös ryhmätilannetta. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 63.)

Ryhmähaastattelu on erityisen käyttökelpoinen silloin kun ollaan kiinnostuneita haastateltavien mielipiteistä. Ryhmässä haastateltavat voiva jatkaa siitä mihin toisen lause jäi ja kehittää ajatusta edelleen. Toisaalta ryhmän jäsenet voivat myös tuoda esiin myös eriäviä mielipiteitä, jotka helposti jäävät sanomatta yksilöhaastattelussa. Ryhmähaastattelua on hyvä hyödyntää myös silloin kun käsitellään erityisen arkoja aihealueita koska jäsenet voivat tukea toinen toisiaan. Jännitystä voi vähentää myös se että ryhmähaastattelussa haastateltavat toimivat enemmän omaa viite- tai väestöryhmää edustavina informanteina kuin yksityishenkilöinä. (Pötsönen ja Välimaa 1998, 3.)

Ryhmähaastattelu voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Se voi olla hyvin strukturoitu, jolloin haastattelija esittää saman kysymyksen kaikille osallistujille vuorotellen, ilman että osallistujat kommentoivat vastauksia. Silloin on kysymys lähinnä ryhmässä tapahtuvasta yksilöhaastattelusta. Ryhmähaastattelu voi myös olla ryhmässä tapahtuvaa keskustelua joka on enemmän tai vähemmän ohjattua. Haastattelu voi olla vain vähän ohjattua jutustelua, jolloin haastattelijalla on lähinnä havainnoijan rooli. Tässä kehityshankkeessa ryhmähaastattelu oli lähinnä puolistrukturoitua teemahaastattelua koska haastattelija ohjaa ryhmää keskustelemaan ennalta valituista teemoista. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 47-48.)

Teemahaastattelusta Hirsjärvi ja Hurme (2001, 47) toteavat että ennen haastattelua tiedetään haastateltavien kokeneen jonkin yhdistävän tilanteen tai asian. Haastattelija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön tärkeitä osia, rakenteita ja prosesseja. Tämän pohjalta hän kehittää haastattelurungon. Joten haastattelija hakee haastateltavien subjektiivisia kokemuksia ja tietoa omien ennakko-oletuksiensa pohjalta valitsemistaan teemoista. Näin toimittiin myös tässä ryhmähaastattelussa. Haastattelun teemat valikoituivat sen mukaan millainen tieto oli kiinnostavaa kehittämiseen kannalta. Haastattelurungon taustalla olivat aiemmista ryhmistä saatu kokemus, olemassa oleva tieto ja heränneet kehittämiskysymykset. Vanhemmat kutsuttiin haastatteluun nimenomaan kertomaan ajatuksiaan vanhempien ryhmän kehittämistä varten. Haastattelun rungon muodostivat seuraavat kolme teemaa: vertaisryhmän toimivuus, vertaisuus ja vertaisryhmän kehittäminen (kuvio 2).

Jokaisesta teemasta olin valmistanut muutaman lisäkysymyksen ohjatakseni keskustelua ryhmän kehittämisen kannalta olennaisiin asioihin. Tottumattomana haastattelijana koin myös saavani lisäkysymyksistä tukea haastattelun koossa pitämiseen. Ilman lisäkysymyksiä keskustelu olisi voinut rönsyillä liikaa haastateltavien henkilökohtaisiin asioihin joita he olivat ryhmässä tottuneet jakamaan. Lisäkysymykset olivat aihealueiltaan: Ryhmän pituus ja kesto, ryhmäläisten lukumäärä ja sukupuoli, Ryhmän vetäjien lukumäärä, sukupuoli ja rooli sekä ryhmäkertojen aihealueet yksi kerrallaan (kuvio 2).

5.2. Haastattelun toteutus

Ryhmähaastattelu tapahtui 2.6.2009. Haastatteluun osallistui kolme äitiä jotka olivat samasta vanhempien ryhmästä. Haastattelu tehtiin viimeisen ryhmäkerran jatkoksi. Olin informoinut ryhmäläisiä kutsukirjeellä (liite 2) ja kertomalla haastattelusta edellisellä ryhmäkerralla. Haastattelu oli vapaaehtoinen ja irrallaan varsinaisesta ryhmästä. Ryhmäläinen saattoi vapaasti halutessaan poistua ennen haastattelun alkua. Kaksi viidestä ryhmäläisestä jätti kokonaan osallistumatta tähän viimeiseen ryhmäkertaan. Tiedossa ei ole vaikuttiko haastattelun järjestäminen heidän poissaoloonsa. Ennen haastattelun alkua ryhmätilasta poistuivat myös toiset kaksi ryhmänvetäjää.

Ennen haastattelun (liite 3) aloitusta muistutin haastateltavia että keskustelu nauhoitetaan, teksti analysoidaan ja nauhoite hävitetään. Haastattelusta ei synny tunnistettavuutta, eikä siinä puhuta kenenkään henkilökohtaisista asioista. Kuten haastattelukutsussa oli kerrottu, haastattelun tuloksia käytetään ylemmän ammattikorkeakoulututkimnon (YAMK) oppinäytetyöni aineistona, työ valmistuu syksyllä 2011. Tavoitteena on kehittää vanhempien

ryhmätoimintaa ja tehdä sitä tunnetummaksi. Kerroin myös että valmista työtä säilytetään Laurea ammattikorkeakoulun Tikkurilan yksikön kirjastossa ja että se tulee olemaan internetissä sähköisessä muodossa. Kerroin myös että olen tässä tilanteessa haastattelijan, en ryhmänvetäjän roolissa. Pyysin allekirjoittamaan haastatteluun suostumuksen tutkimuslupaa varten (liite 4).

Haastattelu kesti 1h 15 min. Vaikuttaakseni mahdollisimman vähän haastateltavien mielipiteisiin koetin käyttäytyä mahdollisimman neutraalisti. En ottanut kantaa mihinkään, en nyökytellyt tai ihmetellyt ilmeelläni. Koetin pitäytyä kommentoimasta ja vahvistamasta mitään. En myöskään kysynyt erikseen keneltäkään mitään, haastateltavat huolehtivat itse siitä kuinka paljon he osallistuvat keskusteluun. Roolin muuttuminen ryhmän vetäjästä haastattelijaksi aiheutti sen että en ollut samalla tavalla vuorovaikutuksessa kuin juuri päättyneessä ryhmätapaamisessa. Tämä selvästi hämmensi haastateltavia. Myös se etten voinut kysyä keneltäkään erikseen ja vetää ketään mukaan keskusteluun oli ryhmän vetäjän roolista poikkeavaa. Ehkä tästä syystä yksi ryhmäläisistä oli melko puhumaton varsinkin haastattelun alussa.

Ilmapiiri haastattelussa oli haastattelijan rooliristiriidoista huolimatta hyvä ja luottamuksellinen. Haastateltavat olivat tuttuja toisilleen ja koska haastattelu pidettiin heti ryhmäkerran jälkeen, he olivat jo päässeet puhumisen vauhtiin ja ajankohtaiset kuulumisetkin oli jo kerrottu. Haastattelupaikkakin oli ennalta tuttu. Kaksi osallistujista oli hyvin puheliaita. Välillä huomasin miettiväni pitäisikö puheenvuoroja kuitenkin jotenkin jakaa koska arvelin olevan vaikeaa erottaa nauhoitteesta erillisiä lauseita innokkaasta keskustelusta. Haastattelun teemat olivat yleisluonteisuudestaan huolimatta näille naisille hyvin henkilökohtaisia ja haastattelu tuntuikin tavallaan omalta ryhmäkerraltaan. Haastateltavat nauroivat paljon eikä itkukaan ollut kaukana. Hyvältä tuntui myös vaikutelma siitä että haastateltavat arvostivat sitä että heitä pyydettiin mukaan kehittämään tärkeänä pitämäänsä toimintaa.

5.3. Haastatteluaineiston analyysi

Käytin apuna haastatteluaineiston analyysissä sisällönanalyysimenetelmää. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009) käyttävät termiä varsin laajassa merkityksessä ja myös itse mielsin sisällönanalyysin väljäksi teoreettiseksi viitekehykseksi tekstiä käsitellessäni. Analyysini ei ole suoraan aineisto- eikä teorialähtöinen, vaan tavoitteena ja lähtökohtana oli löytää vastauksia kehittämisen kannalta olennaisiin asioihin. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 17 - 18, 112 - 113) kehottavat peilaamaan analyysin tuloksia aina aiempaa teoriaa vasten ja muistamaan että tutkijan tulee pyrkiä johtopäätöksiään tehdessään ymmärtämään haastateltavia heidän

omasta näkökulmastaan koko analyysin ajan. Tässä haastattelun analysoinnissa on varmasti mukana omasta ryhmäkokemuksestani kumpuavaa subjektiivisuutta, siksi käytän paljon suoria sitaatteja joiden pohjalta lukija voi myös itse muodostaa johtopäätöksiä.

Ensin litteroin, eli aukikirjoitin sana sanalta nauhoitetun haastattelun. Hieman hankaluutta tuotti aika ajoin toistuva taustamelu, kuten ohi ajava hälytysajoneuvo, jonka alta oli hankala erottaa puhetta. Välillä haastateltavat puhuivat yhteen ääneen, niin ettei yksittäisistä kommentteista saanut varmaa selvyttä. Ratkaisin asian niin että jätin litteroinnista pois lauseet joiden sisällöstä en saanut selvää. Välillä oli myös vaikea erottaa kuka ryhmäläisistä sanoi mitäkin, joten päätin olla käyttämättä nimi- tai numerokodeja erottamaan haastateltavia toisistaan. Pötsösen ja Välimaankin (1998, 13) mukaan ryhmähaastattelun analyysiyksikkönä on ryhmä, ei yksittäiset henkilöt. He muistuttavat kuitenkin että on tärkeää erottaa yksittäisen ryhmän jäsenen mielipide ryhmän konsensusmielipiteestä, niinpä tekstin analyysivaiheessa kiinnitin erityistä huomiota yhteisestä mielipiteestä poikkeaviin kommentteihin.

Seuraavaksi pelkistin aineiston, mikä tarkoittaa Tuomen ja Sarajärven (2009, 109 - 110) mukaan litteroidun aineiston käsittelyä siten, että kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen karsitaan pois ja olennainen nostetaan esiin. Alasuutari (1999, 38 - 40) kehottaa kiinnittämään huomiota kulloisenkin kysymyksenasettelun ja teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisiin asioihin. Olennaista etsiessäni päätin ottaa tarkemman huomion kohteeksi haastattelun teemoihin liittyvät ilmaukset. Teemoja olivat: Vertaisryhmän toimivuus, vertaisuuden kehittyminen ja vertaisryhmän kehittäminen. Analyysiyksiköksi valitsin ajatuskokonaisuuden, joka saattoi sisältää yhden tai useamman lauseen. Käytin kolmea eriväristä merkkaukseen hakiessani tekstistä kysymyksen teemoihin liittyviä lauseita.

Tämän jälkeen ryhmittelin lauseet teemansa alle. Seuraavaksi käsitelin kunkin kolmen teeman alla olevia lauseita edelleen pelkistetympään ja helpommin käsiteltävään muotoon merkkaamalla kolmella kunkin teeman mukaisella värillä lauseista olennaisen, jättäen kehittämiskysymysten kannalta epäolennaisen, vaikkakin sinänsä kiinnostavan materiaalin pois. Haastatteluaineisto ei ollut kovin laaja; tällä fontilla ja muotoilulla 11 litteroitua liuskaa.

Pelkistäessäni ja kategorioidessani aineistoa hain vastauksia haastattelussa esitettyihin teemojen mukaisiin lisäkysymyksiin. Kysymykset olivat nousseet esiin aiemmasta ryhmien vetämisen kokemuksesta sekä muusta jo olemassa olevasta tiedosta. Kysymyksiin vastauksia hakemalla sain ryhmän kehittämisen kannalta olennaista tietoa. Lisäkysymysten aihealueet olivat; ryhmän pituus ja kesto, ryhmäläisten lukumäärä ja sukupuoli, ryhmän vetäjien lukumäärä, sukupuoli ja rooli sekä ryhmäkertojen aihealueet yksi kerrallaan.

Jatkoin kategorioimista käymällä läpi jokaisen teeman ja jokaisen aihealueen; mikä kunkin aihealueen alla oli jo toimivaa, mikä loi vertaisuutta ja mitä vielä tulisi kehittää. Konsensusmielipiteestä poikkeavat lausumat kirjasin ylös.

Haastatteluteemat	Lisäkysymysten aihealueet
<ul style="list-style-type: none"> • Toimivuus • Vertaisuus • Kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmän pituus ja kesto • ryhmäläisten lukumäärä ja sukupuoli • Ryhmän vetäjien lukumäärä, sukupuoli ja rooli • Ryhmäkertojen aihealueet: <ul style="list-style-type: none"> - Lastensuojelutarina - Kriisiteoria - Vanhemmuus - Omat voimavarat

Kuvio 2. Haastatteluaineiston analysointi

5.4. Analysoinnin tulokset

Ryhmän pituus ja kesto oli kaikkien haastateltavien mielestä toimiva. Kahdeksan tapaamiskertaa joka toinen viikko koettiin sopivana, koska pidempi ryhmä olisi voinut käydä raskaaksi, kuin myös tapaamiset joka viikko. Kaksi tuntia ryhmäkerran pituutena oli haastateltavista sopiva.

”.. pidempi ryhmäkerta olisi voinut töiden jälkeen olla liian raskas, toisaalta riittävästi pitää olla aikaa..”

”..nääh on niin tärkeitä asioita että haluaa sitä toista kuulla kanssa..”

Ryhmälle toivottiin jonkinlaista jatkoa. Olisi hyvä järjestää jälkitapaaminen jonkin ajan kuluttua ryhmän päättymisestä. Yksi haastateltava ehdotti että he voisivat itsekin jatkaa yhteydenpitoa ja tehdä jotain yhdessä. Hän totesi että olisi mukava kuulla mitä muille kuuluu muutaman kuukauden tai vaikka vuoden päästä. Vertaisuuden kannalta ryhmän pituudella ja kestolla ei sinänsä koettu olevan merkitystä.

Ryhmäläisten sukupuoli ja lukumäärä jakoi mielipiteitä siten että kaksi ryhmäläistä piti viiden osallistujan ryhmäkokoja sopivana. Yhden haastateltavan mielestä ryhmä voisi olla pienempikin. Ryhmäläisten lukumäärällä ei ole merkitystä vertaisuuden kannalta mutta sukupuolella paljonkin. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä että on helpompaa kun on vain

naisia ryhmässä. Äitiys ja naiseus korostuivat vastauksissa. Vaikeat asiat haluttiin puhua toisten äitien kanssa, koska ryhmäläisten mukaan onnistuneeseen äitiyteen liitetään yhteiskunnassa paljon odotuksia. Ryhmäläiset totesivat että vain nainen ja äiti voi ymmärtää toista. Miesten läsnäolo voisi olla kiinnostavaa, mutta sen ajateltiin voivan vähentää ryhmän yhtenäisyyttä. Ajateltiin että mies voisi jäädä naisten jalkoihin, tai sitten miehen läsnäolo rajoittaisi naisten rohkeutta puhua omista tunteistaan. Miesten mukanaolo voisi haastateltavien mielestä tuoda erilaista näkökulmaa keskusteluun, mutta vertaisuuden vuoksi mukana pitäisi olla vähintään kaksi miestä ja kaksi naista.

"..niin se on hirvee niinku paketti se äiti ettei sitä pysty ees oikeen kunnolla kuvaamaankaan mikä paketti se oikeesti oikeen onkin se äiti.. ei sitä koskaan saa oikeen konkreettiseksi mitä kaikkee se pitää sisällään. se on niinkun meidän perimässä ja kulttuurissa.."

".. siel on joo se myytti äitiydestä.. vähän sitä madonnalinkkiä ja sitä sälää että huhhuh.."

".. et me ymmärretään naisina paremmin toisiamme.."

".. jos paikalla olis mies, mä alkasin ainakin jotenkin esittää enkä puhuis vapaasti kaikkee.."

Tärkeä vertaisuutta luova tekijä oli haastateltavien mielestä samanlainen elämäntilanne. He kokivat olevansa lastensuojelun asiakkuuden vuoksi erityisryhmä, jonka tilanteen voi ymmärtää ainoastaan samaan ryhmään kuuluva. Elämäntilanteen haasteiksi koettiin myös nuorten itsenäistymisen ja pärjäämisen kysymykset. Yksinhuoltajuus oli tärkeä yhdistävä tekijä, joka voisi olla yhdistävä tekijä myös miehen kanssa.

"..se että tunnustetaan se tietty avuttomuus tiettyjen asioiden eessä ja se ymmärrys siitä että miten rankkaa tää on mitä se tuo ja miten laaja se on se tietty hätä.."

"..on vaikee kuvitella et missään muussa porukassa vois puhua näin vapaasti.."

".. mitäs sitten kun kaikki ei meekkään niinku kirjoissa ja ympäristö oottaa, sukulaiset ja kaikki.."

".. niinku tää meidän ryhmä me oltiin kaikki yksinhuoltajia, meillä ei ollu kellään siinä miestä takana.."

".. miehenkin kanssa voisin kokea vertaisuutta lastensuojelun asiakkuuden vuoksi.."

Haastateltavat löysivät muitakin vertaisuutta luovia tekijöitä kuten samanikäisyys ja se että he kaikki olivat työssäkäyviä. Ryhmään osallistuminen koettiin osoitukseksi siitä että he eivät ole antaneet periksi, vaan jaksavat vielä välittää ja yrittää.

".. mut tää oli hyvä juttu et iällisesti ei oo niin suuri ero ja lastenkin ikä oli aika lähellä toisiaan.."

"..että nää naiset ainakin yrittää ja näkee vaivaa. Monet on lopettanut jo melko varhasessa vaiheessa sen yrittämisen ja jaksamisen ja huolenpidon, me ollaan kaikki mukana vielä ja se ei ole vähäinen asia.."

Ryhmän vetäjien lukumäärästä, sukupuolesta ja roolista haastateltavat totesivat että kaksi vetäjää kerralla paikalla oli toimivaa, eikä vetäjien vuorottelu haitannut ryhmän toimintaa. Hyväksi koettiin että ohjaajat antoivat tilaa, mutta pitivät myös rajoja ja omasivat asiantuntijataustaa asioihin. Naisohjaajat koettiin hyvänä, koska olo on luontevampi ja naisen ajateltiin tuntevan paremmin naisten asioita.

"..Jos olisi ollut mies paikalla vaikapa vaan ohjaajana, olisin alkanut esittää ja vahtimaan puheenvuorojani etten vaan sano mitään tyhmää.."

"..oli hyvä kun ohjaaja sanoi yleisiä tällasia juttuja. Ei tarvi olla silleen että just sun tapauksessa vaan että yleensä miten voi mennä nuoren kanssa ja muutenkin.. "

Vertaisuuden kannalta oli merkitystä vain sillä että naisvetäjä koettiin enemmän vertaiseksi sukupuolensa vuoksi kuin miesvetäjä. Jos ryhmässä olisi miehiä, silloin haastateltavien mielestä olisi hyvä että vetäjänäkin olisi mies. Kukaan haastateltavista ei halunnut että molemmat vetäjät olisivat miehiä.

".. sit mä ainakin koen jotenkin silleen et nainen jol on omia lapsia ja vaik ei olisikaan ni se ymmärtää naisen näkökulman.."

Haastateltavat toivoivat vetäjien osallistuvan enemmän ryhmään. He toivoivat ohjaajien omia havaintoja heidän kertomuksistaan. Myös kehumista ja kannustusta toivottiin enemmän. Vetäjien toivottiin myös kertovan millaisilla perusteilla ryhmiin osallistujat valitaan.

"..ohjaajat reagois, viel enemmän, olis mukavaa ja antaisi läsnäoloa.."

"..aktiivisemmin ku teil on tota tietoo ja taitoo mut ei tän ikäsiä tietysti tarvii neuvoa mut et vuorovaikutteista keskustelua.."

"..ja sellasta tietoo mitä tulee sieltä teiän työstä, kokemuksesta, että vanhemmilta tulis ymmärrystä siitä et miten he voi olla paremmin mukana täs nuorten itsenäistyksessä. Teillä on täällä niitä nuoria pöydän toisella puolella asiakkaana, niin minkälaista viestiä niiltä tulee ja ku te ootte kuiteki vieraita aikuisia heille, ku nuoril on ihan oma käytöksensä ja puheensa omia vanhempia kohtaa, siis se voi olla ihan erilaista viestiä sitte ulkopuolisille ku sukulaisille ja lähisukulaisille.."

"..kehumiseen vois keskittyä, just tälle naisryhmälle se tekis tosi hyvää.."

Ryhmäkertojen aihealueista lastensuojelutarinan kertominen ja käyminen kokonaan läpi, ei pelkästään huostaanoton, koettiin tärkeäksi. Tarinaa kertoessa prosessi hahmottuu itsellekin ja taakka kevenee. Tarinoiden kertominen ja läpikäyminen koettiin vahvasti vertaisuutta luovaksi. Vertaisuuden koettiin syntyvän samankaltaisista kokemuksista: pitkästä taistelusta, avun hakemisesta, huostaanotosta ja tapahtumista sen jälkeen, sekä tämänhetkisestä tilanteesta jälkihuollossa. Kaikkia yhdisti myös kokemus siitä ettei tietoa ole saanut missään vaiheessa prosessia riittävästi.

"..koska sitä aiemmin ei oo voinut kertoa, tai jos nyt on kertonu ni se on yleensä siivu jostakin tästä isosta kokonaisuudesta.."

Kriisiteoria jakoi mielipiteitä. Kaksi haastateltavaa koki kriisin vaiheiden läpikäymisen hyvänä koska siten voi hahmottaa prosessin, löytää jotain vaihtelua ja saada voimaa ajatella että mennään kuitenkin eteenpäin. Teoria antaa myös raameja mihin sijoittaa tapahtumia. Yksi haastateltavista koki, ettei pysty tunnistamaan mitään kriisin vaiheita. Vertaisuus ilmeni siten että kaikilla haastateltavilla oli tunne että koko elämä on jo kauan aikaa ollut enemmän tai vähemmän kriisiä.

".. käydä töissä ja samalla tuska ja hoidat asioita ja sama rulljanssi eli sä oot ollu tosi kauan siinä hakoteillä.- ihme ettei sitä hajoo- pinnistää ittestään niin paljon et siin on mittasuhteet vääristyny sillee sul ei oo mitään tolkkua siihen.."

Vanhemmuus aihealueena koettiin hyvin tärkeäksi, ydinasiaksi. Kaksi haastateltavista nosti tärkeäksi myös sen vanhemmuuden käsitteleminen, jota itse on saanut omilta vanhemmiltaan. Vanhempi sukupolvi voi olla vielä elossa ja vaikuttaa jatkuvasti myös omaan vanhemmuuteen. Lisäksi nähtiin huonojen toimintatapojen siirtyminen omaan kasvatustapaan, toivottiin vahingollisten ketjujen havaitsemista ja katkaisemista. Eräs haastateltava muistutti että vetäjien tulee olla tarkkana, ettei mennä liian syvälle omiin lapsuudenkokemuksiin. Vertaisuutta haastateltavat kertoivat syntyvän koetusta erilaisesta

vanhemmuudesta ja äitiydestä, epäonnistumisen häpeästä ja toisaalta selviytymisestä vaikeasta vanhemmuudesta. Kaikki toivoivat puhuttavan enemmän äitiyden ja naiseuden erityiskysymyksistä kuin vanhemmuudesta.

"..täs niinku opettelee sitäki, pitää opetella sitä mikä on - siis oma ittensä, mistä tässä niinku tykkäis.."

".. ehkä enemmän sitä katsetta tulevaisuuteen että mitä on ajateltu ja päättänyt että miten aikoo selvitä jatkossa, että jäis niinku eväitä jotenkin vielä enemmän.."

Omat voimavarat aihealueena herätti vilkkainta keskustelua. Myös näkyvimpiä tunnereaktioita itkusta nauruun, kiukkua ja katkeruutta. Haastateltavat kertoivat että oma mielihyvä on viimeisimpiä asioita mitä he ovat ajatelleet vuosiin. Kokemukset olivat vertaisuuden kokemuksen kannalta kaikilla hyvin samantapaisia. Yhdistäviä tekijöitä olivat tunne siitä ettei ole saanut kannustusta tai positiivista palautetta mistään pitkään aikaan, häpeän ja epäonnistumisen tunteet ja eräänlainen sairastumisen tunne, kokemus siitä ettei ole oikeutta tuntea iloa.

".. elämä pyörii täysin lapsen ympärillä, perspektiivi niinkun häviää. Siinä kyllä sairastuu.."

".. kipeekshän se tekee, et se on äidin homma pistää ne omat tarpeet ja halut muualle ja sallitko sä hyvää ittelles koska mä en edes tunnista että mitä mä niin kuin edes haluan.."

Yhdistäväksi tekijäksi koettiin myös rohkeus tulla ryhmään ja uskallus kertoa omista asioista. Haastateltavat toivoivat paljon ohjaajien kannustusta ja kehumista, sekä ohjaajien kiinnittävän huomiota sellaisiin positiivisiin asioihin jotka heiltä itseltään jäävät arjen pyöryksessä huomaamatta. Toivottiin myös erilaisten menetelmien käyttämistä ryhmässä joilla voisi löytyä omia vahvuuksia. Yhdessä tekemistä toivottiin muutenkin, vaikkapa kävelyllä käyntiä.

"..hemmottelu ja kehuminen tuntuvat hyvältä, pienikin, koska on itse veresihalla.."

".. .sit toinen loistava juttu viimeks oli ku kiersi ne paparilaput joihin sai kehua toisia ja sitten kun vei sinne kotiin, tuli niin hyvä mieli kun sen luki siellä tuli niinku kotiinkin hyviä asioita mukana.."

"..jotain hemmottelua jotain hieromista tai jotain kynsien laittamista tai jalkahoitoa.."

".. kaikkien äitiydessä ja lapsissa on kuitenkin paljon hyvääkin. Oli kiva kuulla missä kukin

kokee onnistuneensa..”

”.. ehkä niitä lapsiakin voi kattoa, näkykö niissä jotain sellasta mitä minä olen saanut aikaseksi, niit ei vaan muista, niitä hyviä puolia, että mitä hyviä puolia niissä lapsissa sentään on..”

”.. joskus kattoo valokuvia ja sit muistelee että, onhan niitä hyviäkin hetkiä ollut ja miten ihania ne itse asiassa ne lapset kanssa oli..”

”.. ne on semmosii pienii asioita jotka nyt käsitan että just sitä mistä saa mielihyvää..”

Vertaisryhmän menetelmänä kerrottiin tuntuvan hyvältä koska muunlainen avun hakeminen, kuten terapia, tuntui raskaalta ja kalliilta. Ryhmäkerroilla tarjottu kahvi, tee ja leipä lisukkeineen koettiin tärkeäksi. Kaikki haastateltavat tulivat tapaamisiin suoraan töiden jälkeen, joten välipala oli jaksamisen kannalta tärkeää. Ruuan tarjoaminen viestii osallistujien arvostamisesta ja kunnioittamisesta. Tila jossa ryhmä järjestettiin koettiin myös hyvin toimivaksi.

”.. keskeinen sijainti, helppo tulla ja lähteä. Mukavat sohvat ja sopiva valaistus. Tila on rauhallinen..”

Haastattelun analysoinnista saatujen tulosten pohjalta kehitin edelleen ryhmän runkoa ja sisältöjä jotka kuvataan kappaleessa kuusi. Erityisesti kiinnitin huomioita siihen että ryhmän edetessä voidaan keskittyä enemmän vanhempien omaan tilanteeseen ja vointiin kuin nuoren tilanteen puintiin. Vanhempien omien voimavarojen ja pientenkin positiivisten asioiden huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää voimaantumisen kannalta. Alussa ryhmäläiset puhuvat paljon lapsistaan mutta luottamuksen lisääntyessä ohjaaja voi antaa lupaa ja kannustaa vanhempia kiinnittämään enemmän huomiota omaan kasvuunsa aikuisen lapsen vanhempana jolla on vielä omaakin elämää eletävänä.

Kirjasin myös analyysin ulkopuolelle jääviä lastensuojeluun liittyviä haastateltavien kokemuksia viestiksi sosiaalialan työtä tekeville lukijoille. Kaikkien haastateltavien kokemus huostaanotto prosessista oli järkyttävä tapahtumana. Vaikka he olivat hakeneet apua ongelmiin jo useamman vuoden ajan, itse huostaanotto tuntui kuitenkin lopulta odottamattomalta. Mielikuvat sanasta huostaanotto olivat kaikilla huonoja. He totesivat etteivät olleet saaneet riittävästi tietoa huostaanotosta ja omista oikeuksistaan misään prosessin vaiheessa. Myös pelko siitä että oli tehnyt jotain peruuttamatonta vaivasi kaikkia.

”.. mut et miten paljon siihen toi tuskaa, et oonko nyt jotain tavattomasti tehty, jotain

peruuttamatonta - että ikään kuin meillä ei ole enää mitään oikeuksia, et niinku tuli yhteiskunta ja koneisto joka kaappas sen, niin epämäärästä, ja voi miten se ois ollu mukavampi jos ois ollu sitä tietoo niinku siinä vaiheessa ei ois ollu vain se sana ja tilanne..”

”..niin ett sitä vois niin kuin tehdä realistisemmaksi, että millasta se oikeesti on..”

”.. kun niitä termejä rupes tulee, -että kun et tienny etkä oikein osannu kysyy - se informaatiopuoli varsinkin mun tapauksessa ois ollu tosi tarpeellista..”

Haastateltavista eräs totesi että koko termistö pitäisi uusia. Sanat kuten lastensuojelu, huostaanotto ja sijaishuolto herättävät yleisesti negatiivisia tunteita ja mielikuvia.

” ..valtavan isoja sanoja sellaset - se on jotain aivan järkyttävää - sitä ajattelee ja mielessä pyörittää että siihen pisteeseen on menty että puhutaan huostaanotosta- se että haki apua että katkastas mutta että- -huostaanotto on että sitä lasta ei ikinä saa takasin. Se on jotain semmosta kourasevaa, sellasta niin hirveen suurta.. ”

”..niin nää on niinku vanhanaikasia sanoja et pitäis modernisoida, niinkun päivittää nykyaikaan, niinku perhetyötä tai perhesuojelua. Niin et todellakaan ei oo niin et lapsi viedään ja lapsi parkuu, ja syyllinen on aina se vanhempi ja siitä tulee semmoset mielikuvat mitä vielä media pitää vielä yllä..”

”..niin ne sossut ahnehtii lapsia pohjattomaan kitaansa (naurua)..”

Haastateltavat toivat esiin pelkonsa kuinka nuoret pärjäävät jälkihuollon päätyttyä ja toivoivat että jälkihuolto voisi jatkua kauemmin kuin 21-vuotiaaksi. He ihmettelivät miksi tukitoimet loppuvat niin yhtäkkiä jälkihuollon päättyessä.

”.. ja sit kyl meit kaikkia varmaan kauhistuttaa - ku nää nuoret täyttää 21 vuotta ni sitä sen jälkeistä maailmaa ja niitä tilanteita. Onks meil ketään tai mitään mikä kantais täältä asti niiku vähän eteenpäin. Sitä ei nykymuodossa näis palveluissa ole. Voisko tää jälkihuolto vaikka vielä ihan pikkusen palata asiaan, vaikka puolen vuoden jälkeen. Vaikka sillee että nuorien kanssa olis sellasia vaikka vuoden ajan tsekkauspointteja, et mitä sulle nyt kuuluu..”

”..että ku on paljon työtä tehty lastensuojelussa ja nuoren ihmisen kanssa, jos se sitten leviää 21 vuoden jälkee, siinä menee rahat hukkaan. Eihän sen tarttis enää olla niin kauheen mahtavaa vaan et joku semmonen tapaaminen joskus silloin tällöin riittäis tai semmonen ku itelle tulee että vois jostain kysyy että sais jostain apua, pelottaa jo se aika ku miettii sitä..”

6. VANHEMPIEN VERTAISRYHMÄN OHJAAMISEN PROSESSI HANKKEEN TUOTOKSENA

Tässä kappaleessa ja oheisessa kuviossa esitellään jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien ryhmän vetämisen mallinnus ja ohjeita ryhmän perustamiseen sekä vetämiseen. Ryhmän perustamista suunnitteleva työntekijä voi hyödyntää ja muokata mallinnusta haluamallaan tavalla.

Kuvio 3. Vanhempien vertaisryhmän ohjaamisen prosessi

6.1. Ryhmän aloitusvaihe

Ryhmän vetämiseen tarvitaan kolme työntekijää. Varsinaisia ryhmänohjaajia tarvitaan kaksi ja lisäksi tarvitaan varaohjaaja, joka voi tarvittaessa sijaistaa varsinaista ohjaajaa. Mielestäni on pidettävä kiinni siitä että ryhmässä paikalla on aina kaksi ohjaajaa ryhmän turvallisuuden vuoksi. Jälkihuollon tukiasunnoilla ryhmä kokoontuu ilta-aikaan, eikä muita työntekijöitä ole enää paikalla. Tukiasunnoilla pyritään siihen että uusi ryhmänvetäjä voi olla jo kokemusta omaavan parina. Se että ryhmässä tarvittava materiaali ja ryhmän ”runko” on valmiina auttaa uutta ja miksei kokenuttakin ohjaajaa ryhmän perustamisessa. Tämän lisäksi tarvitaan rohkeutta ja mielenkiintoa vanhempien ryhmiä kohtaan, jos niitä on, ryhmiä voi vetää kuka tahansa jälkihuollon ammattilainen.

Julkisella sektorilla täytyy olla selkeästi määritellyt ja pysyvät palvelurakenteet joihin on määriteltä myös tarvittavat resurssit. Mikäli vanhempien ryhmätoimintaa ajatellaan vedettävän oman työn ohella ilman toiminnasta vastuussa olevaa henkilöä, se todennäköisesti lakkaa omia aikojaan. Jonkun työntekijän toimenkuvaan täytyy sisällyttää vastuu ryhmän organisoinnista, tiedottamisesta, raportoinnista ja vetämisestä. Työntekijöiden tulee olla myös tietoisia siitä että ryhmistä tiedottaminen kuuluu heidän toimenkuvaansa ja sen voi jättää tekemättä ainoastaan harkinnanvaraisissa tilanteissa. Myös esimiesten suhtautuminen on ratkaisevaa uuden työtavan onnistumisen ja varsinkin käytäntöön juurruttamisen kannalta, Siksi esimiehille tulee tiedottaa säännöllisesti ryhmän prosessin etenemisestä.

Olemme kirjanneet vuoden 2008, 2009 ja 2010 ryhmän suunnitteluun, vetämiseen ja purkamiseen yksikössämme käytetty aika. Niiden pohjalta on laskettu keskimääräinen aika joka kunkin työntekijän tulee varata ryhmän ohjaamiseksi. Yhden työntekijän työaika ryhmäprosessin läpiviemiseksi menee noin 32h (liite 5). Ryhmää suunnitellessa täytyy varautua myös ryhmässä tarjottavien välipalojen ja kansioiden, kynien, hemmottelun ym. kustannuksiin (liite 6).

Jälkihuollon tukiasunnoilla on resurssien puitteissa päädytty siihen että vanhempien vertaisryhmä järjestetään kerran vuodessa. Ryhmien vetäjät ovat sosiaali-ohjaajia. Tukiasuntojen ryhmä kokoontuu kahdeksan kertaa kahden viikon välein. Ryhmä alkaa syyskuussa ja päättyy joulukuussa. Syksyllä toteutettavan ryhmän ohjaajien on voitava sitoutua ryhmän perustamiseen huhti- toukokuusta alkaen. Silloin on aika aloittaa ryhmän markkinointi ja jos mahdollista suorittaa osa vanhempien ennakkohaastatteluiden. Kesä on ryhmän perustamisessa hankalaa aikaa työntekijöiden ja vanhempien lomien vuoksi. Kokemukseni mukaan on myös niin että syksy on otollisempaa aikaa uusiin asioihin paneutumiselle ja ryhmään sitoutumiselle. Toinen hyvä ryhmän aloitusaika on tammi-helmikuu. Perjantai ei ole ryhmäpäiväksi paras mahdollinen viikonlopun alkamisen vuoksi.

Kokoontumisajankohdan tulisi olla klo: 16 jälkeen, niin että työssäkäyvät vanhemmat voivat osallistua ryhmään.

Vanhempien vertaisryhmät ovat mahdollisia toteuttaa ainoastaan jos vanhemmat saavat tiedon ryhmän alkamisesta. Ensimmäinen tiedote ryhmän alkamisesta olisi hyvä jakaa työntekijöille jo neljä kuukautta ennen ryhmän alkua, että työntekijät voivat välittää tietoa vanhemmille. Ryhmään osallistumisen harkinta on osa vanhemman ryhmäprosessia ja siihen on varattava riittävästi aikaa. Tarkemmat tiedot sisältävä tiedote (liite 7) jaetaan uudelleen kahta kuukautta ennen ryhmän alkua. Ennen toista ryhmästä tiedottamista ryhmänohjaajat laativat ryhmän aikataulun, sovittavat sen muuhun asiakastyöhön ja varaavat ryhmätilan. Ryhmätilan tulisi sijaita hyvien liikenneyhteyksien varrella. Tilan tulee olla riittävän suuri ja mieluummin kotoisasti sisustettu. Ryhmää ei ole hyvä vetää neuvottelupöytäasetelmassa vaan mieluiten sohvilla tai nojatuoleilla piirissä istuen, siten että keskellä on matala pöytä. Pöytää voi käyttää korttien esille laitossa sekä kahvikuppien ja voileipälautasten alustana. Kynttilät ja kukat kohottavat tunnelmaa. Ryhmätilassa täytyy olla kahvin ja veden keittomahdollisuus.

Jälkihuollon tukiasunnoilla jokainen sosiaaliohjaaja harkitsee omien asiakasnuortensa vanhempien kutsumisen ryhmään. Tapoja kutsun välittämiseen on useita. Joku lähettää kutsun kaikkien asiakasnuorten vanhemmille, joku taas soittaa mieluummin ja kysyy kiinnostuksesta ennen kutsun lähettämistä. Hyväksi tavaksi on myös osoittautunut ryhmänohjaajan yhteydenotto sen jälkeen kun vanhempi on kertonut kiinnostuksesta nuoren omalle työntekijälle ja antanut luvan antaa puhelinnumerosa ryhmänohjaajalle. Usein pelkkä tiedotteen lähettäminen ei riitä. Vanhemmilla voi olla korkea kynnys ottaa itse ensimmäisenä yhteyttä ryhmänohjaajiin. Vanhempi on syytä jättää kutsumatta jos tukiasuntojen asiakasnuori vastustaa yhteydenpitoa vanhempaan tai jos vanhemmalla on hallitsematon päihde- tai mielenterveysongelma joka todennäköisesti haittaisi ryhmässä toimimista.

Vetäjien on syytä varautua siihen, ettei ryhmää välttämättä saada hyvästäkään alkuvalmistelusta huolimatta kokoon. Periksi ei kuitenkaan kannata antaa. Toisella tai viimeistään kolmannella kerralla ryhmä todennäköisesti saadaan kokoon kun asia on tullut niin vanhemmille kuin työntekijöillekin tutuksi. Ryhmään osallistumisen kynnys voi alentua jos vanhemmille kertoo esimerkiksi tähän hankkeeseen osallistuneiden vanhempien palautetta ryhmistä.

Etukäteen on hyvä miettiä mitä tehdä jos jonkun ryhmäläisen sitoutuminen ei ole sellaista mistä haastattelussa on sovittu. Se, että joku ei tule paikalle, vaikuttaa aina myös muihin ryhmäläisiin. Keskinäisen luottamuksen saavuttaminen häiriintyy, jos ryhmä ei pysy samana.

Muut ryhmäläiset ovat jo menneet omassa tilanteessaan eteenpäin. Ryhmä ikään kuin joutuu aloittamaan joka kerta uudestaan eikä pääse eteenpäin. Viimeistään ensimmäisellä kokoontumiskerralla kannattaa sopia, miten toimitaan jos jollakin ryhmäläisellä on paljon poissaoloja. Asia pitää käydä osallistujan kanssa läpi henkilökohtaisesti. Jos tapaamiseen ei ole mahdollisuutta, niin puhelimitse. Ylipäättään vetäjien on hyvä miettiä etukäteen kuka ja miten poissaolueille kerrotaan ryhmäkerrasta sekä kuinka ja kenelle ryhmäläiset puolestaan ilmoittavat poissaolosta.

Kunkin yksikön on harkittava millaisella kokoonpanolla ryhmiä lähdetään perustamaan. Esimerkiksi otetaanko ryhmään sekä miehiä ja naisia ja voivatko pariskunnat osallistua yhtä aikaa ryhmään. Jos muodostetaan sekaryhmä, on ehkä hyvä että ryhmässä on vähintään kaksi saman sukupuolen edustajaa. Kannattaa myös pohtia sitä, onko osallistujien helpompi puhua asioistaan kun paikalla on vain samaa sukupuolta olevia. Toisaalta kummankin sukupuolen edustajien osallistuminen ryhmään tuo erilaisia näkökulmia vanhemmuuteen. Tukiasuntojen kaikissa ryhmissä on ollut pelkästään naisia, koska miehiä ei ole ilmoittautunut riittävästi. Pariskuntia on päätetty olla ottamatta ryhmiin yhtä aikaa, koska on olemassa riski että pariskunnan keskinäinen suhde vie liikaa tilaa ryhmässä. Lapsen huostaanotto on varmasti myös parisuhdetta koetteleva kokemus ja ryhmä saattaa nostaa pintaan käsittelemättömiä tunteita.

Suljetussa ryhmässä tavoitteena on että vetäjien rooli vähenee ryhmäprosessin edetessä. Ryhmästä tulee luottamuksellisempi ja se vaatii osallistujalta enemmän sitoutumista ja omaa panosta. Toimiva osallistujamäärä suljetussa ryhmässä on 4 - 6 osallistujaa. Kolmellakin osallistujalla ryhmä voi vielä toimia. Liian suuri suljettu ryhmä ei toimi, koska silloin yhdelle osallistujalle jää riittävästi puheaikaa. Mahdollisuus kertoa oma tarinansa ja jakaa kokemuksia muiden samaa kokeneiden kanssa, on kaikessa vanhemmilta kerätyssä palautteessa ollut kaikkein tärkeintä.

Seuraavaksi ohjaajat sopivat vanhemmille tarjottavia ennakkohaastatteluaikoja kalentereihinsa. Jos esitteessä on useamman kuin yhden ohjaajan yhteystiedot täytyy sopia kuinka tieto sovituista ajoista tulee kaikille. Tukiasunnoilla haastatteluaajoista tehtiin sähköinen kalenteri johon kaikki voivat merkitä sopimansa haastattelut. Haastattelussa olisi hyvä olla mukana kaksi ohjaajaa, mutta se ei ole välttämätöntä. Ennakkohaastattelulla pyritään saamaan vanhemmasta tietoja joiden avulla on mahdollista koota mahdollisimman samankaltaisessa tilanteessa olevia vanhempia. Kaikki he ovat kokeneet lapsensa sijoituksen, mutta tämän hetken vanhemmuuden haasteet ovat jälkihuollon ryhmässä osoittautuneet kaikkein vahvimmin vertaisuutta luoviksi tekijöiksi. Jos haastateltavia on useita voi vertaisuutta lähteä hakemaan esim. nuorten iästä ja siitä asuuko nuori tukiasunnossa vai kotona. Haastattelua varten on tehty kyselylomake (liite 8). Toisena tavoitteena

henkilökohtaisessa yhteydenotossa on tiedon antaminen ryhmästä ja vanhemman sitouttaminen. Olemme tukiasunnoilla ajan puutteen vuoksi tehneet vanhempien haastatteluja myös puhelimitse saman kyselylomakkeen avulla. Puhelinhaastattelut ovat toimineet ihan hyvin vaikka henkilökohtainen tapaaminen on aina informatiivisempi puolin ja toisin.

Samansuuntaisia kokemuksia ryhmien kokoon kutsumisesta oli myös Tupa- ja Voikukkia-projekteissa (Mattila 2007, 52, 59 ja projektityöntekijä 30.4.2009). Oulun seudun ensimmäinen ryhmä oli kutsuttu kokoon sijaishuollon kautta. Seuraavana vuonna oli esitettä lähetetty kaupungin eri toimipisteisiin vanhempien nähtäväksi ja heille jaettavaksi. Ryhmää ei saatu kokoon. Henkilökohtaiset yhteydenotot osoittautuivat sielläkin toimivammaksi käytännöksi. Voikukkia-projektissa korostettiin alkuhaastatteluiden merkitystä nimenomaan vanhemman sitouttamisen välineenä. Molemmissa projekteissa todettiin että vanhempien tapaaminen ennakolta hälvensi epäluuloa ryhmää kohtaan ja antoi ohjaajille käsityksen millainen ryhmä on muodostumassa. Tosin missään vaiheessa ei ole ollut niin montaa vanhempaa tulossa ryhmiin että varsinaista valintaa olisi jouduttu tekemään.

Kun haastattelut ja valinnat on tehty, lähetetään vanhemmille kutsu tervetulleeksi mukaan ryhmään. Mikäli ryhmään halukkaita vanhempia on niin monta että valintaa joudutaan tekemään kriteereinä voi olla samankaltainen tilanne nuoren kanssa, jolloin mahdollisimman paljon vertaisuutta on mahdollista syntyä. Ryhmään pääsemisen esteenä voivat olla myös vanhemman hallitsemattomat päihde- tai mielenterveysongelmat. Kutsussa ilmoitetaan tarkasti missä ja milloin ryhmä alkaa. Myös ryhmän rungon ja aikataulun voi laittaa kirjeeseen mukaan (liite 9). Vanhemmille on hyvä laittaa tekstiviesti paria päivää ennen ryhmän alkua, varsinkin jos kutsun lähettämisestä on kulunut pidempi aika.

6.2. Ryhmän työskentelyvaihe

Ennen jokaista ryhmäkertaa ohjaajien on hyvä laatia ryhmäkerran aikataulu ja työnjako (liite 10), että ryhmäkerta sujuu mahdollisimman hyvin. Sovitaan esimerkiksi kumpi huolehtii aikataulussa pysymisestä ja tarvittaessa rajaa esimerkiksi liian manipuloivaa vanhempaa. Ensimmäinen ryhmäkerta on tärkeä ryhmän jatkoon, kuten ryhmän turvallisuuden kannalta. Suuri merkitys on sillä kuinka tilaan tullaan ja ryhmäläiset otetaan vastaan. On hyvä varautua siihen että ensimmäiset ryhmäläiset saapuvat paikalle noin 10 minuuttia etuajassa ja toiset tulevat viime tingassa. Tukiasunnoilla olemme sopineet että myöhässä tuleva ryhmäläinen soittaa toiselle ohjaajalle, joka voi mennä avaamaan oven, eikä ryhmän aloittamista tarvitse siirtää myöhästyvän vuoksi.

Ohjaajien on etukäteen mietittävä missä he itse ja ryhmäläiset istuvat. Kaikkien ryhmäläisten saavuttua, löydettyä paikkansa ja otettua juotavaa ja syötävää, annetaan ryhmäläisille nimilaput, joihin he kirjoittavat etunimensä ja kiinnittävät vaatteeseensa. Sen jälkeen joku ohjaajista kertoo ryhmän tarkoituksesta ja aikataulusta. Ensimmäisellä kerralla kaikki ohjaajat ovat paikalla ja myöhemmin aina kaksi ohjaajaa. Sitten myös muut ohjaajat esittäytyvät. On hyvä kertoa nimen lisäksi työtehtävänsä ja jotain esimerkiksi työkokemuksestaan. Sen jälkeen ohjaaja pyytää ryhmäläisiä esittäytymään istumajärjestyksessä. Ohjaaja pyytää ryhmäläisiä kertomaan nimensä, miksi on tullut ryhmään ja mitä odotuksia on ryhmän suhteen. Kysymykset voivat olla lisäksi kirjoitettuna vaikkapa fläppitaululle. On hyvä mainita tähän esittäytymiskierrokseen käytettävissä oleva aika ja että tarkempiin tarinoihin mennään myöhemmässä vaiheessa.

Seuraavaksi laaditaan ryhmälle säännöt. Ryhmäläisiä voi pyytää kirjoittamaan post it -lapuille yhdestä kolmeen tärkeimpänä pitämäänsä asiaa jotka hänen mielestään pitää sopia että ryhmä toimisi hyvin. Jokainen ryhmäläinen kertoo oman ajatuksensa, sitten laput kerätään taululle ja käydään keskustelu tämän ryhmän säännöistä. Ohjaajilla on oma lista säännöistä (liite 11) joiden täytyy ainakin tulla mukaan. Kun säännöistä on sovittu, ne luvataan kirjata seuraavalle kerralle ja jakaa ryhmäläisille. On hyvä yhdessä sopia kuinka suhtaudutaan siihen, jos joku on pois ryhmästä useamman kerran peräkkäin.

Ryhmän sääntöihin kuuluu, ettei vanhempainryhmään osallistuminen muodosta asiakkuutta ryhmänvetäjiin. Nämä eivät myöskään ole ryhmäläisten käytettävissä muuna aikana. Ryhmä voi nostaa vaikeita tunteita pintaan, eikä kaikilla osallistujilla ole omia hoitokontakteja. Tämän vuoksi vanhemmille jaetaan auttavien tahojen yhteystietoja. Jaetaan myös lista johon on kerätty kirjallisuutta ja tutkimuksia, joista vanhemmat voivat halutessaan saada lisää tietoa aihealueesta (liite 12). Jaetaan myös Voikukkia projektissa tuotettu opas jälkihuollossa olevan nuoren vanhemmalle (ks. kappale 4.1). Ryhmässä jaettavaa materiaalia varten vanhemmille annetaan kansiot joissa on valmiina myös paperia ja kynä omia muistiinpanoja varten. Kansioita voi säilyttää ryhmätilassa tai kuljettaa mukanaan. Jos kansio jää ohjaajille siinä täytyy olla ryhmäläisen nimi ja sitä säilytetään ryhmäkertojen välissä lukon takana.

Ryhmän lopetusajankohdasta on syytä alusta alkaen pitää kiinni. Ensimmäisen ryhmäkerran lopuksi tukiasuntojen ryhmässä esittelemme vielä säätilakortit (Pesäpuu ry.) joilla jatkossa aloitamme jokaisen ryhmäkerran. Korteissa on kuvattu aurinkoinen, puolipilvinen, sateinen sekä salamoiva taivas. Ohjaaja levittää kortit pöydälle ja pyytää ryhmäläisiä vuorollaan ottamaan kortin ja kertomaan tämän hetkisistä kuulumisistaan. Kierrokseen on hyvä varata riittävästi aikaa ryhmäläisten puheliaisuudesta riippuen. Tarvittaessa ohjaajat voivat tehdä lisäkysymyksiä ja auttaa ryhmäläisiä tutustumaan toisiinsa. Ensimmäisen ryhmäkerran lopuksi

tehdään yhteenveto ja kerrotaan koska on seuraava ryhmäkerta ja mitä silloin tapahtuu. Selkeä suunnitelma luo ohjaajille varmuutta ryhmän läpiviemiseksi. Tukiasunnoilla teemme ryhmän purun seuraavana aamuna. Kirjaamme ryhmän raporttiin kuinka moni vanhemmista osallistui ja kuinka ryhmäkerta sujui. Myös ryhmäkerran hankintoihin käytetty rahasumma kirjataan kokonaisbudjetin laskemiseksi. Purkutapaamisessa suunnitellaan aina myös seuraavaa ryhmäkertaa ja niihin osallistuvat kaikki ryhmänvetäjät.

Toisella ja kolmannella ryhmäkerralla aiheena ovat lastensuojelutarinat ja nykytilanteen haasteet. Olemme käyttäneet taululle piirrettävää aikajanaa johon olemme merkinneet kohdan jossa huostaanotto on tapahtunut. Tarkoituksena on viedä ryhmäläisten ajatukset aikaan ennen huostaanottoa josta kertomus on hyvä aloittaa. Vanhemmille voi jakaa, tai taululle kirjoittaa, apukysymyksiä joihin voi halutessaan tukeutua. Kysymykset ovat: miten yritin itse selviytyä kun lapsen kanssa alkoi tulla vaikeuksia, mikä oli se kohta, kun tajusin tarvitsevani ulkopuolista apua ja mikä tuntui vaikeimmalta oman lapsen huostaanotossa? Sovitaan että jokainen saa vuorollaan puhua rauhassa, muiden ryhmäläisten omat ajatukset ja kommentit saa sanoa vasta kierroksen jälkeen. Kaikkien tarinalle varattu aika on samanpituisen, ohjaajien tehtävä on seurata ajan kulumista. Ohjaajien tulee kiittää kutakin vanhempaa rohkeudesta kertoa muille oma tarinansa.

Ohjaaja voi kirjata ylös tunteita kuvaavia sanoja kertomusten aikana ja lukea ne ryhmäläisille kierroksen lopuksi tai seuraavalla ryhmäkerralla. Ryhmäläisten tunteisiin huomion viemisen tarkoitus on paitsi vahvistaa vertaisuutta myös muistuttaa siitä että täällä keskiössä ovat he eikä niinkään heidän lapsensa. Tukiasuntojen kolmesta eri ryhmästä kerätyt tunnelistat ovat hätkähdyttävän samankaltaisia. Olemmekin ryhmässä lukeneet myös edellisen ryhmän tunnelistan osoittaaksemme vanhemmille että tunnekokemukset huostaanotosta ja sijoitusprosessista ovat edellisen ryhmän vanhemmilla olleet samanlaisia kuin heillä.

Ohjaajien tulee antaa ryhmälle tietoa ja kannustusta. Esimerkiksi vuoden 2010 ryhmässä perheväkivallasta puhuminen sai paljon tilaa yhden ryhmäläisen vaikean tilanteen vuoksi. Rajanveto siihen ettei ryhmästä tule yhdenkään nuoren asioihin keskittyvää neuvottelua on syytä tehdä ja kehottaa vanhempaa tarvittaessa olemaan yhteydessä nuoren omiin työntekijöihin. Sen toteaminen, ettei vanhemman tarvitse hoitaa täysi-ikäisten nuorten asioita, tai antaa rahaa päihteitä käyttävälle nuorelle, näyttäisi olevan kerta toisensa jälkeen tärkeää. Siitä kuinka rajoja voi asettaa, vanhemmilla on yleensä annettavana vinkkejä ja tukea toisilleen.

Ohjaajien tulee tuntea kunnan palvelujärjestelmä ja lastensuojelulaki. Jos ryhmäläisillä on paljon negatiivisia kokemuksia julkisesta palvelujärjestelmästä, täytyy ohjaajien kyetä olemaan neutraaleja ja ottamaan kritiikkiä vastaan alkamatta puolustautua. Faktatiedon

antaminen on tärkeää, mutta tulee muistaa että kyseessä on aina vanhemman oma subjektiivinen kokemus joka hänellä on oikeus jakaa toisten kanssa. Usein hyödyllisempi palaute vanhemman omasta toiminnasta tulee muilta ryhmäläisiltä. Tukiasunnoilla olemme antaneet myös kunnan sosiaaliasiamiesten yhteystietoja, sekä kehottaneet vanhempaa epäselvissä tilanteissa olemaan yhteydessä työntekijöiden esimiehiin.

Kolmannen ryhmäkerran teemana ovat lastensuojelutarinoiden lisäksi tämän hetken haasteet. Jos kaikki vanhemmat eivät ehtineet kertoa tarinaansa edellisellä kerralla, tarinat käydään läpi tällä kerralla. Tämän hetken haasteita on hyvä tarkastella sekä nuoren että vanhemman oman tilanteen kautta. Tässä ohjaajat voivat käyttää halutessaan apuna hallitsemiaan toiminnallisia menetelmiä. Haasteiden esiintuomisen lisäksi on hyvä pyytää kertomaan keinoja joita vanhemmat ovat löytäneet selvitäkseen tilanteista. Keskustelukierrokset tulee aloittaa aina eri henkilöstä ja huolehtia siitä että jokainen vanhempi saa mahdollisuuden sanoa ainakin jotakin.

Neljännellä ryhmäkerralla kerrotaan kuulumiskierroksen jälkeen yleisestä kriisiteoriasta. Myös Kujalan (2003) teoriaa vanhemman ja lapsen kriisistä huostaanottotilanteesta käsitellään ja keskustellaan. Tunteista keskustelun apuna voi käyttää ”tunnejäävuorta”. Ohjaaja piirtää taululle vuoren jonka poikki kulkee viiva joka kuvaa vedenpintaa. Jäävuoren ajatuksena on tuoda esiin näkyvien tunteiden takana ja alla olevat muut tunteet, kuten esimerkiksi kiukun takana voi olla surua tai uupumuksen alla vihaa. On hyvä muistuttaa että kaikkien näkyvien, päällimmäisten tunteiden alla on ihan varmasti edelleen rakkautta ja välittämistä. Ohjaajat ovat kopioineet kaikille oman vuoren joka annetaan kotitehtäväksi. Päällimmäisenä olevat tunteet kirjataan vuoren näkyvään osaan ja taustalla olevia tunteita vuoren vedenalaiseen osaan.

Viidennen kerran aiheena on vanhemmuus. Kuulumiskierroksen jälkeen, tai kierroksen yhteydessä, tulee palata annettuun kotitehtävään. Kierroksen jälkeen ohjaajat kertovat vanhemmuuden haasteiden muuttumisesta yleisesti silloin kun lapsesta tulee nuori ja mitä erityishaasteita liittyy siihen kun nuori onkin palaamassa sijaishuollosta. Materiaalina voi käyttää esimerkiksi kappaleessa 4.1 olevan linkin kautta löytyvää jälkihuolto nuoren vanhemman opasta. Tukiasuntojen ryhmissä olemme antaneet vanhemmille täytettäväksi sekä vanhemmuuden roolikartan että itsenäistyvän nuoren roolikartan. Nuoren kartasta voi kysyä mille roolien alueille nuoren vahvuudet liittyvät ja millainen vanhemmuus tukisi nuoren itsenäistymistä parhaiten. Nuoren vahvuuksiin huomion kiinnittäminen on tärkeää koska vanhemmat ovat yleensä aina joutuneet tekemisiin pelkkien ongelmien ja nuoren hankaluuden kanssa. Ohjaajien on hyvä puhua aikuistuvan nuoren ja vanhemman molemminpuolisesta kunnioituksesta sekä nuoren kannustamisen ja kaiken pienen hyvän huomaamisen tärkeydestä.

Kuudennella ja seitsemännellä ryhmäkerralla keskitytään voimavaroihin ja vanhemman omaan selviämiseen. Tukiasuntojen ryhmässä on haluttu kiinnittää huomiota vanhemman omaan hyvinvointiin ja itsestään välittämisen tärkeyteen. Kun vanhempi voi paremmin, hän jaksaa auttaa ja tukea myös nuortaan. Jos ohjaajilla on hallussaan toiminnallisia menetelmiä tai varoja vanhempien hemmotteluun, niitä kannattaa käyttää. Tukiasunnoilla olemme harkinneet hierontaa, manikyyriä ja jalkojen hoitoa. Olemme toistaiseksi käyttäneet rentoutusta, elämän tärkeitä asiat -kortteja ja voimavaraharjoitusta jossa ryhmäläiset miettivät ensin itsekseen: mitä osaan hyvin, mitä kadehdin muissa ja mitä haluaisin oppia. Vastaukset kuullaan yksitellen ja niiden pohjalta käydään keskustelua. Kotitehtäväksi seuraavaa kertaa varten vanhemman tulee päättää omassa elämässä jokin pieni asia jonka muuttaa ja kertoo seuraavalla eli kerralla kahden viikon päästä. Vuoden 2010 ryhmän vanhemmista yksi päätti siivota kauan mieltänsä vaivanneen kaapin ja toinen hankkia itselleen kukkia.

Tulevaisuuden muistelu (liite 13) on menetelmä jolla pyritään luomaan positiivisia visioita, tahtotilaa ja toivoa. Pohjustukseksi voi kertoa terapeutisesta kirjoittamisesta. Myös kirjeen kirjoittaminen nuorelle omista tunteista, voi joskus tulla kysymykseen jos vaikuttaa siltä että kosketusta tunteisiin on vaikea saada. Vanhempi itse päättää antaako hän kirjettä koskaan nuorelle. Tukiasuntojen vuoden 2010 ryhmässä vanhemmille annettiin kaunis kirjepaperi ja kirjekuori jossa on ryhmäläisen nimi. Myös ohjaajat kirjoittivat kirjeen itselleen. Kirjeet suljetaan ja ne saa avata puolen vuoden kuluttua. Kirjeeseen kirjoitetaan millainen oma elämä on puolen vuoden kuluttua kun se on parhaalla mahdollisella tavalla. Voi myös valita jonkin tietyn ongelman ja kirjoittaa millaista on kun ongelma on ratkennut.

6.3. Ryhmän lopetusvaihe

Ryhmän loppumista on syytä alkaa valmistelemaan jo viidennellä tapaamiskerralla, jolloin on vielä kolme ryhmäkertaa jäljellä. Seitsemännellä tapaamiskerralla voi ryhmäläisiltä tiedustella onko heillä halukkuutta ylimääräiseen ryhmätapaamiseen noin kuukausi ryhmän päättymisen jälkeen. Lisäkerta on vapaamuotoinen kuulumisten jakamiseen tarkoitettu tapaaminen. Tässä vaiheessa voi myös kannustaa vanhempia ryhmän omatoimiseen jatkamiseen, mikäli ryhmädynamiikka tuntuu toimivalta. Ohjaajien on korostettava että ryhmän jatkaminen on täysin vapaaehtoista kuten keskinäinen yhteystietojenkin antaminen. Ryhmän alussa on ohjaajien hyvä kieltää yhteystietojen keskinäinen antaminen ennen kuin muutama ryhmäkerta on mennyt ja vanhemmat ovat tutustuneet toisiinsa. Ryhmän alussa voi vertaisten tapaaminen ilahduttaa vanhempaa niin paljon, ettei hän ehkä tule käyttäneeksi harkintaa yhteydenpidon sopimisessa toisen kanssa.

Viimeisellä ryhmäkerralla ohjaajat voivat keskittyä antamaan ryhmäläisille kannustusta, kerätä palautetta ja sopia mahdollisesta ylimääräisestä tapaamiskerrasta. Tukiasunnoilla olemme hankkineet viimeisen ryhmäkerran kunniaksi juhlavampaa tarjottavaa. Esimerkiksi vuoden 2010 ryhmässä oli kakkua ja alkoholitonta kuohujuomaa. Pois lähtiessään vanhemmat saivat ruusut. Tukiasunnoilla palaute ryhmästä kerätään kirjallisena ja nimettömänä. Palautteessa kysytään mikä oli hyvää, mikä huonoa, mitä olisi voinut olla lisää, sekä muuta mieleen tulevaa. Myös etukäteen tehty palautelomake on mahdollinen palautteen keräämiseksi. Sen täytyy olla tarpeeksi yksinkertainen ja selkeä. Lisäksi lomakkeessa käytetyn kielen on oltava sellaista, että kaikki ymmärtävät kysymykset samalla tavalla. Voikukia-projektin kokemusten mukaan henkilökohtaiset loppuhaastattelut ovat parhaita palautteen saamiseksi. Mikäli haastatteluiden järjestämiseen on yksikössä resursseja, ne on hyvä tehdä pari viikkoa ryhmän loppumisen jälkeen.

Tukiasuntojen ryhmäläiset ovat antaneet myös toisilleen palautetta ”palautehaitarin” avulla. Ohjaaja jakaa jokaiselle paperin jonka ylälaitaan ryhmäläinen kirjoittaa nimensä. Sen jälkeen hän antaa oman paperinsa seuraavalle. Tämä kirjoittaa viestinsä kyseiselle henkilölle. Ohjaajien on hyvä varmuuden vuoksi ohjeistaa kirjoittamaan positiivista palautetta tai kannustusta. Palautteen kirjoitettuaan ryhmäläinen taittaa paperin niin että nimi jää näkyviin mutta oma teksti ei. Sitten hän antaa paperin eteenpäin, niin että kierros tulee täyteen ja ryhmäläinen saa oman paperinsa haitarina takaisin. Haitarit saa avata vasta kotona. Eräs äiti kertoi kuukauden jälkeen järjestetyllä ylimääräisellä ryhmäkerralla jännittäneensä haitariansa niin ettei ollut kolmeen päivään rohjennut lukea sitä. Lopulta paperin luettuaan se oli ollut niin positiivinen yllätys että hän on päättänyt säilyttää sen loppuikänsä ja lukea sitä aina huonon hetken tullessa.

Ryhmän loputtua ohjaajat tekevät raportin työnantajalle: kuinka moni vanhempi osallistui, budjetti, paljonko työntekijäresurssia kului, palaute, johtopäätökset ja mahdolliset jatkokehitysesitykset. Jos mahdollista on heti hyvä sopia seuraavan ryhmän alkamisajankohdasta.

7. POHDINTA

Vuonna 2009 alkaneen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon sosiaali- ja rikosseuraamusalan koulutusohjelma keskittyi työelämän kehittämiseen ja muutosprosessien arviointiin. Koulutukseen hakijalla tuli olla idea omalla työpaikalla toteutettavasta kehittämishankkeesta, joten koulutusohjelmaan lähteminen ja vanhempien vertaisryhmien perustaminen sopi myös työnantajalleni. Hankkeen loppuessa marraskuussa 2011, toimin johtavana ohjaajana tukiasunnoilla ja yhtenä vastuualueenani ovat ryhmätoiminnot, joten pystyn jatkossakin vaikuttamaan siihen että vanhempien vertaisryhmätoiminta jatkuu yksikössämme.

Sulavuori (2007,14) tähdentää että uuden toimintamuodon tuominen työyhteisöön ei ole helppoa ja vaatii sinnikkyyttä sekä selkeää toimintasuunnitelmaa. Toiminnan kehittäminen työntekijöiden toimesta sisältäpäin on hyödyllisempää kuin ulkopuolelta tuleva ohje tai määräys, koska sillä on paremmat mahdollisuudet juurtua pysyväksi toiminnaksi. Jos vanhempien ryhmän kehittäminen tukiasunnoilla ei olisi ollut tavoitteellinen ja määräaikainen hanke, ryhmien vetäminen olisi todennäköisesti loppunut heti alkuunsa, kuten sosiaaliviraston muulle Voikukkia-projetissa aloitetuille ryhmätoiminnalle näyttää ikävä kyllä käyneen. Opiskelustani tuli punainen lanka joka auttoi jokaisen ryhmän kokoamisessa ja aina uusien ryhmävetäjien motivoinnissa ja toimintaan perehdyttämisessä. Opiskelu ja hankkeen eteenpäin vieminen oman työn ohella on ollut raskas mutta antoisa kokemus. Ammattikorkeakouluopintojen kiinteä yhteys työelämään tekee opiskelusta mielekästä sekä opiskelijalle että työnantajalle. Opintokokonaisuus on suunniteltu niin että opiskelija voi halutessaan kytkeä kaikki opintosuoritukset opintojen rinnalla kulkevaan hankkeeseen, näin opiskelusta saatava tieto tuo koko ajan uusia näkökulmia työn tekemiseen.

Tänä vuonna Helsingin sosiaalivirasto teki päätöksen jonka mukaan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamiseen liittyviin lähikoulutuspäiviin ei enää voi käyttää työaika. Tämä päätös voi aiheuttaa kehittämistoiminnan vähenemiseen sosiaaliviraston työyksikkötasolla, koska opiskelusta työntekijä saa parhaiten tietoa ja tukea oman työnsä kehittämiseen. Sosiaalivirastossa toki kannustetaan työntekijöitä osallistumaan monipuolisesti muihin koulutuksiin sekä sosiaalityöntekijän tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Nyt kun opiskeluni päättyvät, jälkihuollon asiakasnuorten vanhempien vertaisryhmän edelleen kehittäminen jatkuu tukiasunnoilla. Ratkaisematta on esimerkiksi onko parempi järjestää erilliset ryhmät naisille ja miehille, vai sekaryhmiä, joista tukiasunnoilla ei vielä ole kokemusta. Isien mukaan saaminen on ollut vaikeaa. Olisiko asiaan mahdollista vaikuttaa sillä kuinka ryhmiä markkinoidaan? Lastensuojelussahan isät usein jäävät taustalle ja ehkä olettavat ettei ryhmää ole tarkoitettukaan heille. Toisaalta voi myös kysyä miksi kaikki toiminta pitäisi aina koettaa järjestää myös isille, koska tosiasia syistä riippumatta on että

varsinkin jälkihuoltovaiheessa nuorten elämässä ei useinkaan ole isiä mukana. Ehkä sukupuolisensitiivisyys on tässä puolustettavissa ja voisimme keskittyä äitien voimaantumiseen nimenomaan äitien keskinäisen vertaistuen ja naiseutta vahvistavien aihealueiden kautta.

Ryhmistä vanhemmille tiedottaminen on tärkeä jatkokehittämisen kohde tukiasunnoilla. Kuinka vanhemmille saadaan tieto ryhmän alkamisesta ja rohkaisua osallistumiseen? Ehkä ratkaisu voisi löytyä asenteiden muuttumisesta ymmärtäväisemmäksi vanhempien kanssa tehtävää työtä kohtaan, siksi jälkihuollon asiakasnuorten vanhemmuudesta pitäisi tuottaa lisää tietoa esimerkiksi ryhmätoiminnan vaikuttavuuden tutkimisen kautta.

Toimijuus, valinta ja valta ovat aina resurssikysymyksiä (Laitinen 2008, 28). Entä ne vanhemmat joilla ei ole syystä tai toisesta ole riittävästi voimavaroja hakeutua vanhempien vertaisryhmiin? Tosiasia on, että vertaisryhmässä toimiminen vaatii paljon voimia. Jo ensimmäinen yhteydenotto työntekijään ja paikalle tuleminen vaatii uskallusta, tarmoa ja itseluottamusta. Tämän hankkeen ja Voikukkia-projektin (projektityöntekijä 30.4.2009) kokemuksen mukaan vanhempien ryhmiin osallistuvat sellaiset vanhemmat joilla oma elämä on melko hyvin hallinnassa, esimerkiksi suurin osa mukana olleista vanhemmista on mukana työelämässä. Onkin hyvä muistaa että ryhmätoiminta on vain yksi työmuoto palveluvalikossa ja toimii parhaimmillaan sosiaalialan yksilötyön rinnalla.

Lähteet:

Adams, R. 1996 Social work and empowerment. British Association of Social Workers

Alasuutari, P. 1999 Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino

Asumisohjaaja. Jälkihuollon tukiasunnot. Helsinki. 7.5.2009 haastattelu. Hankepäiväkirja

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998 Johdatus laadullisen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Eriksson, J. & Heikkinen, S. 2008 ”Se oli kyllä akkaenergiaa pullollaan, hyvä ettei seinät hajonnu” -huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurilan yksikkö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki: Opinnäytetyö

Fetterman, D., Kaftarian, S. & Wandersman, A. 1996 Empowerment evaluation. Knowledge and tools for self-assessment & Accountability. Sage Publications, Inc.

Furman, B. & Ahola, T. 1993 Muuttuset. Terapiasta ratkaisuihin. Lyhytterapiainstituutti Oy.

Gothoni, R. 1991. Omaiset-loppuunpalaneita ihmisiä vai käyttämätön voimavara. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Kehittämiskaiston julkaisuja 1991:4.

Heikkinen, H.T. & Jyrämä, J. 1999 Mitä on toimintatutkimus. Teoksessa Heikkinen, Huttunen & Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Juva: WSOY

Heikkinen, H.L.T. 2006 Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen & Rovio & Syrjälä 2006. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark

Heino, T. & Johnson, M. 2010 Huostaanotetut lapset nuorina aikuisina. Teoksessa: Sarkola, T. & Heino, T. & Hiilamo, H. & Hytti, H. & Rajavaara, M. (toim.). Perhepiirissä. Helsinki: KELA
Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2000 Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
Hämäläinen, J. & Niemelä, P. 1993 Sosiaalialan etiikka. Porvoo: WSOY
Hämäläinen, J. 1999 Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto Koulutus- ja kehittämiskeskus Avoin yliopisto. Opetusjulkaisuja 1/1999

Hätönen, H. 2000. Mistä liikkeelle? Kehitystarveanalyysi oppivan organisaation kehittämiseen. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 87. Helsinki: Yliopistopaino

Inkinen, M. & Santasalo, H. 2001 Miksi minulle ei järjestetty syntymäpäiviä. Teoksessa Inkinen (toim.) Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki: Tammi

Jalava, U. & Virtanen, P. 1995 Moniammatillinen projektitoiminta. Avain hyvinvointipalvelujen tulevaisuuteen. Helsinki: Kirjayhtymä

Johtava sosiaalityöntekijä. Jälkihuollon tukiasunnot. Helsinki 11.5.2009 haastattelu. Hankepäiväkirja

Jokinen, E. 1996 Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Helsinki: WSOY

Juhila K. 2006 Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino

- Karvinen, M. 2007 Projektityön lyhyt opas. Viitattu 9.4.2009
http://www.valmentajakoulutus.fi/mp/db/file_library/x/IMG/12881/file/Projektityonlyhyto.ppt#23
- Karvonen, O. 2006 Virkamieskö prosessori? Opas prosessien kehittäjälle. Helsingin kaupunki. Art-Print Oy. Helsinki
- Kehittämiskonsultti. Toiminnan ja johdon tuki. Laosiperheiden vastualue. Sosiaalivirasto. Helsinki. 20.5.2009. Henkilökohtainen tiedonanto. Hankepäiväkirja
- Kokkonen, P. 2005 Lastensuojelun jälkihuolto - ponnahduslauta itsenäiseen aikuisuuteen? Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto
- Kujala, V. 2003 Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Sininauhaliitto. Painohäme
- Kujanpää, R. 2007 "Lastu on hyvä juttu" - Jälkihuoltoon nuorten kokemuksia siirtymävaiheista heidän muuttaessaan lastun tukiasuntoon ja sieltä pois. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto
- Kuosmanen, H. 2001 Vertaisryhmän merkitys Fisherin eroseminaarissa. Kyselytutkimus eroseminariin osallistuvien kokemuksista vertaisryhmästä ja Fisherin eroseminarin toimintamallista eroon sopeutumisessa. Kuopion yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu tutkielma
- Kuuskoski, E. 2003 Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. 2003, 30-39 Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Laaksonen, S. (toim.) 2004 Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.
- Laamanen, K. 2002: Johda liiketoimintaa prosessien verkkona - ideasta käytäntöön. Laatuokeskus, Helsinki.
- Laitinen, M. 2008 Valta ja asiakaslähtöisyys viranomaiskohtaamisissa. Lahtelaisten asiakkaiden kertomuksia työttömyyden ajalta. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala. Tampereen Yliopisto
- Lastensuojelun Keskusliitto 2005 Sijaishuollon valtakunnallisten laatukriteerit http://www.lskl.fi/tiedostot/folder_7/6hVNNka5.pdf. (Viitattu 15.9.2011).
- Lindström, K. 1995 Postmoderni ajattelu ja organisaation syvälinen muutos. Tutkimusraportti 4. Helsinki: Johtamistaidon Opisto
- Malin, M-L. (toim.) 2000 Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry.
- Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund, M. 1996 Yksittäisilmiöt yhteisanalyysissa. Teoksessa Matthies & Kotakari & Nylund 1996 Välittävät verkostot. Vastapaino, 243-253
- Mattila, A. (toim.) 2007 Sijais- ja jälkihuollon siirtymillä. Lastensuojelun jälkihuollon tukipalvelujärjestelmän kehittäminen yhteistyöverkostossa 2002-2006. Tupa-projektin loppuraportti. Nuorten Ystävät ry. Oulu: Multiprint
- Mattila, A. (toim.) 1998 Voimavarat, ratkaisut ja tarinat. Helsinki: Yliopistopaino
- Mattus, M-L. 2001 Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja

- Metsämuuronen, J. 2006 Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus
- Mikkonen, I. 1996 Sairastuneiden vertaisryhmät ja terveydenhuollon ammattilaiset. Teoksessa Aila-Leena Matthies (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerus. 217-225.
- Murto, K. 1992 Prosessin johtaminen. Kohti prosessikeskeistä työyhteisön kehittämistä. Saarijärvi, Jyväskylän Koulutuskeskus OY.
- Myllärniemi, A. 2005 Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Soccan ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja
- Mönkkönen, K. 2002 Dialogisuus kommunikaationa ja suhteenä: Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto painatuskeskus
- Niku, A. & Sarinko, E. 2004 Yhdessä suru on helpompi kantaa. Opas lasten ja nuorten sururyhmien ohjaajille. Suomen Mielenterveysseura. Jyväskylä: Tuettu suru -projekti
- Nylund, M. 1996 Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa Matthies & Kotakari & Nylund 1996 Välittävät verkostot. Vastapaino, 193-205
- Nylund, M. 1997 Oma-apuryhmät vapaaehtoisuuden ja julkisen välimaastossa. Oma aputoiminnan valtakunnallinen kehittämisselvitys 1994-1996. Kansalaisareena ry.
- Nylund, M. 2000 Varieties of mutual support and voluntary action. A study of Finnish self help groups and volunteers. Helsinki: The Finnish Federation of Social Welfare and Health
- Nylund, M. 2005 Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund & Yeung 29-95 Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195-213
- Ojansuu, M-L. & Vuorinen, M. 1996 Yhdessä eteenpäin. Oma-aputoiminnan työkirja. Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Payne, M. 1997 Modern Social Work theory. London: Macmillan Press Ltd
- Projektityöntekijä . Voikukkia, Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Helsinki. Haastattelu.30.4.2009. Hankepäiväkirja
- Purjo, T. 2008 Teorian, käytännön ja arvioinnin kehä nuorisokasvatuksessa. Artikkelinä Nuorisotutkimuslehdessä 3/2008/26. vuosikerta. Helsinki: Hakapaino Oy
- Pötsönen, M. & Välimaa, T. 1998 Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylä: Yliopistopaino
- Pylkkänen, M. 2000 Vertaistuen merkitys kehitysvammaisten lasten vanhempien elämässä. Vertaistuen merkitystä kartoittava haastattelututkimus Mikkelin seudulla. Pro gradututkielma. Sosiaalityöiden laitos. Sosiaalityön koulutusohjelma. Kuopion yliopisto
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2006 Käytäntötutkimuksesta kansalaislähtöiseen kehittämiseen. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Janus vol. 14 (4) 2006, 403-410
- Raunio, K. 2009 Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus
- Robson, C. 2001 Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi

- Räty, T. 2010 Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima
- Räsänen, K. 2007 Kehittämisoitteet: tutkimusavusteinen kehittämistyö ”käytännöllisenä toimintana” Teoksessa Ramstad, E. & Alasoini, T. (toim.) 2007 Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. Verkkojulkaisu. Viitattu 8.4.2010
- Satka, M. 1993 Sosiaalityön eettiset jännitteet, toimittanut Karvinen, S. Helsinki: Painatuskeskus Oy
- Satka, M. 2005 Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Satka & Karvinen-Niinikoski & Nylund & Hoikkala 2005 Sosiaalityön käytäntötutkimus (toim.) Helsinki: Palmenia-kustannus
- Savolainen, M & Varjoranta, T. 2004 Lapsen tukeminen alkoholiongelmallisessa perheessä. Vertaisryhmätoiminta lasten ja ohjaajien näkökulmasta. Pro gradu- tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Kuopion Yliopisto
- Simon, B.L. 1994 The empowerment tradition in American social work. A history. New York: Columbia University Press
- Sulavuori, M. 2007 Kehittämistyöllä pallo haltuun. Kehittämishankkeen avulla ideoita lastensuojeluun ja voimavaroja työssä jaksamiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes. Raportteja 3/2007. Helsinki
- Taitto, A. 2001 Vertaistoiminta avuksi lapselle. Teoksessa Inkinen, M. (toim.) Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki: Tammi, 191-211.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos, Jyväskylä: Tammi
- Vanhanen-Silvendoin, S. 1996 Äitien vuorovaikutusryhmät. Teoksessa Matthies & Kotakari & Nylund (toim.) 1996 Välittävät verkostot. Jyväskylä: Vastapaino
- Vilen, M. & Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002 Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveystieteillä. Juva: WSOY .
- Vuorio, J-P. 2008 Läheisneuvonpito ja lastensuojelu. Teoksessa Vuorio & Saurama & Hänninen (toim.) 2008 Verkostojen voimaa vai seittien satimia. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro:18, 2008. Helsinki: Yliopistopaino

Liite 1

Tutkimuslupahakemus

Alustava kehittämishankkeen tutkimussuunnitelma

Tutkimuksen nimi:

Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten vanhempien vertaistukiryhmän kehittäminen Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Lastensuojelun tukiasunnoilla Jälkihuollon erityispalveluissa

Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet ja toteutusajankohta

Kehittämishankkeeni on jatkohanke Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia projektille (2006-2009) jossa kehitettiin huostaan otettujen lasten vanhempien vertaisryhmätoimintaa järjestön ja julkisen palvelun yhteistyönä. Olin ideoimassa jälkihuollon omaa ryhmää vuonna 2006, jolloin tapasimme Voikukkia- projektityöntekijän ja esimieheni johtavan sosiaalityöntekijän kanssa ja päätimme perustaa yksikköömme pilottiryhmän.

Voikukkia projektissa pyrittiin luomaan myönteisiä edellytyksiä huostaanoton jälkeiselle vanhemmuudelle, joten ryhmien ensisijainen tavoite oli huostaanoton kriisistä eteenpäin pääseminen. Projektin käyttämä, Kujalan (2003) kehittämä vertaisryhmien sisältö ei sellaisenaan soveltunut itsenäistyvien nuorten vanhempien tilanteeseen, joten muokkasimme alkuperäisestä ryhmärungosta ”kevennetyn pilottimallin” jonka aihealueiden arvelimme koskettavan enemmän itsenäistyvien nuorten vanhempia.

Keväällä 2008 ryhmä toteutettiin kuuden kerran pituisena. Ryhmäläisiltä ei silloin pyydetty erikseen lupaa käyttää heidän kokemuksiaan opinnäytetyössä. Toki heille kerrottiin että heidän palautettaan ryhmästä tullaan käyttämään ryhmien kehittämisessä. Voikukkia projektin työntekijä keräsi ryhmän jälkeen palautteen vanhemmilta ja teki siitä yhteenvedon, joka on käytettävissäni, mutta ei ole julkaistu.

Vuoden 2009 vanhempien vertaisryhmä päättyi toukokuussa. Ensimmäisestä ryhmästä kerätyn palautteen pohjalta kehitimme kahden tukiasuntojen työntekijän kanssa nykyisen ryhmän sisällöt. Ryhmän runko muokattiin vuoden 2008 ryhmän rungosta. Ennen jokaista ryhmäkertaa sovimme sisällöistä vetäjien kesken. Ryhmäkerran jälkeen ”purimme” ryhmäkerran yhdessä, siten pystyimme reagoimaan nopeasti ryhmäläisten esille tuomaan palautteeseen siitä, mitä asioita he haluavat käsitellä. Halusimme suunnata ryhmän sisältöjä ryhmäläisten tarpeiden mukaisesti.

Seuraava ryhmä on tarkoitus aloittaa tammikuussa 2010. Siihen mennessä kerään palautetta ja kehitysjatoksia nykyisen ryhmän osanottajilta. Tämä tapahtuu ryhmähaastattelussa ylimääräisellä tapaamisella 2.6.2009. Kaikki osallistujat ovat mukana halutessaan, erikseen kutsuttuina asiantuntijoina, keskustelemassa ryhmien jatkokehittämisestä. Tämän voi nähdä tarveanalyysin ”kakkosvaiheena”, joka suuntaa edelleen kehittämistä.

Tavoitteena tässä kehittämishankkeessa on mallinnus jälkihuollossa olevien tai jälkihuoltoon siirtymässä olevien nuorten vanhempien vertaisryhmästä, jota voisi viedä eri kanavia pitkin valtakunnallisesti lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Ryhmän sisällön kehittämisen lisäksi on luotava ohjeet kuinka ryhmää kannattaa markkinoida kutsusta alkaen, aikataulut, ennakkohaastattelut ym. On myös laskettava paljonko resursseja toiminta vaatii sekä budjetti. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa ja etsiä uusia näkökulmia huostaanoton jälkeiseen vanhemmuuteen nuoren itsenäistymisvaiheessa. Sellaisten itsenäistyvien nuorten vanhempien vanhemmuus, jotka ovat olleet enemmän tai vähemmän etävanhempina ja kokeneet huostaanoton, on melko marginaalinen ja arka alue.

Jälkihuollon vanhempien ryhmätoiminnalla pyritään antamaan vanhemmille mahdollisuus puhua elämänsä kipeistäkin asioista, saada voimia jaksamiseen, tavata muita joiden kanssa voi jakaa saman tilanteen ja saada tukea vanhemmuuteen. Vertaistuella pystytään vahvistamaan sijaishuollosta tulevien, itsenäistyvien nuorten vanhempien elämänhallintaa ja –laatua. Vertaisryhmä voi myös toimia vanhemman muun, esim. päihde- tai mielenterveyshoidon tukena.

Tavoitteena on auttaa itsenäistyviä nuoria auttamalla heidän vanhempiaan. Nuorten sijaishuollon jälkeiseen selviytymiseen tulisi virastossamme kiinnittää huomiota. On mahdollista että jälkihuoltoon siirtynyt nuori ja hänen vanhempansa jäävät kokonaan ilman tukea lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työkiireiden vuoksi, varsinkin silloin kun nuori muuttaa kotiin ennen tukiasuntojen työntekijän mukaan tuloa.

Lastensuojelun jälkihuollon erityispalveluihin kuuluvan lastensuojelun tukiasuntojen palveluohjaajan toimenkuvaan, jota teen tällä hetkellä, on mahdollista sisällyttää vanhempien vertaisryhmän vetäminen. On laskettava paljonko työajallista resurssia se vaatii työntekijöiltä ja sisällyttää ryhmien vetäminen myös kahden muun sosiaaliohjaajan toimenkuvaan. Näin voimme yksikössämme varmistaa vanhempien ryhmätoiminnan jatkumisen. Ryhmät järjestetään Lastensuojelun jälkihuollon erityispalveluiden tiloissa Hämeentiellä.

Keskeiset tutkimusmenetelmät:

- Aiemmat tutkimukset.
- Aiemmista ryhmistä Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia—projektissa (2006-2009) kerätyt kokemukset ja palautteet. Ei asiakkaiden tunnistettavuutta.
- Ryhmähaastattelu 2.6.2009

Odotukset sosiaaliviraston roolista tutkimusprosessin aikana:

Toimintaympäristönä on Lastensuojelun tukiasunnot. Lähiesimies johtava sosiaalityöntekijä johtaa ryhmätoimintaa ja seuraa kehittämishanketta.

Tiedot mahdollisesti perustettavasta rekisteristä, jonka sisällöstä voidaan tunnistaa yksittäinen henkilö tai kotitalous:

Ei synny rekistereitä, eikä muistiinpanoja. Osallistujien nimiä ei ole missään vaiheessa kirjattu ylös. Ei myöskään heidän lastensa. Opinnäytetyössä ei tulla kuvaamaan kenenkään elämänvaiheita, huostaanottotarinaa tai elämäntilannetta.

Ryhmätilanteesta taltioitu kasetti hävitetään heti analysoinnin jälkeen.

Helsingissä 19.5.2009

Teija Raschka p. 310-29203, 040-3340900

liite 2

Vanhemmille lähetetty kirje ryhmähaastattelusta:

Oppilaitos: Laurea ammattikorkeakoulu, Tikkurilan yksikkö

Opinnäytetyön tekijä: Teija Raschka

Opinnäytetyön nimi: Huostaan otettujen nuorten vanhempien vertaisryhmätoiminnan kehittäminen

Tavoiteltava tutkinto: Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa on tavoitteena kehittää huostaan otettujen lasten vanhempien vertaisryhmän sisältöjä paremmin vastaamaan itsenäistymässä olevien nuorten vanhempien tarpeita.

Tavoitteena on luoda mallinnus ryhmätoiminnasta, joka olisi siirrettävissä jälkihuoltoa toteuttaviin yksiköihin.

Opinnäytteen valmistumisajankohta on vuonna 2011. Se julkistetaan Laurean internetsivuilla ja sitä tullaan säilyttämään Tikkurilan yksikön kirjastossa.

Helsingin lastensuojelun jälkihuollon erityispalveluissa on toteutettu kaksi ryhmää ja toiminta on tarkoitus saattaa pysyväksi palveluksi.

Hankkeessa on ensiarvoisen tärkeää saada kehitysehdotuksia ryhmään osallistuneilta vanhemmilta heidän oman kokemuksensa pohjalta. Menetelmänä käytetään ryhmähaastattelua joka nauhoitetaan ja analysoidaan. Haastattelun tekijä on Teija Raschka.

Haastattelussa käydään läpi ryhmän tapaamiskertojen sisältöä ja keskustelemalla mietitään vastasiko se vanhempien tarpeita ja miten sisältöjä ja käytäntöä voisi kehittää.

Ryhmään ja haastatteluun osallistuvien vanhempien nimi tai muita tunnistettavia tietoja ei tule missään hankkeen vaiheissa esille. Ei myöskään heidän lastensa. Opinnäytetyössä ei tulla kuvaamaan kenenkään elämänvaiheita, huostaanottotarinaa tai elämäntilannetta.

Ryhmätilanteesta taltioitu kasetti hävitetään heti analysoinnin jälkeen.

Kutsu haastatteluun esitetään vanhemmille 5.5.2009 viimeisellä ryhmätapaamiskerralla jolloin vanhemmat saavat tämän infon kirjallisena ja opinnäytetyön tekijän allekirjoittamana.

Haastattelu järjestetään 2.6.2009 klo: 18.00 Lastensuojelun jälkihuollon erityispalvelujen tiloissa.

Ryhmähaastattelu on vapaaehtoinen ja siitä voi kieltäytyä siten ettei osallistu haastatteluun.

Helsingissä 4.5.2009

Teija Raschka
p.040-3340900

Liite 3

Ryhmähaastatteluun osallistuneen kirjallinen suostumus

Opiskelen sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Laurea-ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyönä tutkimuksellisen hankkeen, jossa tavoitteena on kehittää sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten vanhempien vertaisryhmätoimintaa.

Allekirjoittamalla tämän suostumuksen annat luvan haastatteluun, sekä haastattelun pohjalta saadun aineiston käyttöön opinnäytetyössä. Sinulla on oikeus kieltäytyä ja vetäytyä tutkimuksesta missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, ilman että sillä on haitallisia vaikutuksia asiakkuuteen tai palvelujen saantiin.

Käsittelen tiedot ehdottoman luottamuksellisesti, eikä Sinun osuuttasi voida tunnistaa lopullisesta työstä. Kerättyä tietoa käytän ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen ja kaikki haastatteluaineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Aika ja paikka_____

Allekirjoitus ja nimenselvennys_____

_____
Teija Raschka
Lastensuojelun jälkihuollon erityispalvelut
Lastensuojelun tukiasunnot

Liite 4

Ryhmähaastattelun kysymykset 2.6.2009

Tervetuloa haastatteluun. Haastattelu tehdään opinnäytetyöni puitteissa vertaistukiryhmän kehittämiseksi.

Allekirjoitusten pyytäminen haastattelulupa tutkimuslupaa varten. Luvat menevät sosiaaliviraston kehittämissyksikköön jossa tutkimuslupa myönnetään.

Nauhoitan keskustelun, analysoin tekstin ja hävitän kasetin.

Olen tässä tilanteessa tutkijan roolissa, joten en vedä ryhmää vaan toimin haastattelijana.

1. Ryhmän pituus on ollut kahdeksan kertaa, miltä se on tuntunut?
2. kertapituus on ollut kaksi tuntia, miltä se on tuntunut?

Käydään yksi kerrallaan ryhmäkertojen aiheet läpi. Toivon palautetta siitä miltä aihealue on tuntunut.

3. Lastensuojelutarinat?
4. Kriisiteoria?
5. Vanhemmuus?
6. Omat voimavarat?
7. Mitä aihealueita olisi hyvä käsitellä?
8. Kuinka olette kokeneet ohjaajien osuuden? (lukumäärä?)
9. Minkä verran ohjaajien tulisi osallistua keskusteluun?
10. Mikä luo vertaisuutta ryhmäläisten kesken?
11. Kuinka olisi vaikuttanut jos ryhmässä olisi ollut mies / miehiä?
12. Kuinka olisi vaikuttanut jos vetäjänä olisi mies?
13. Kuinka ryhmää tulisi kehittää?

Liite 5

Esimerkki vanhempainryhmän toteutus- ja työnajankäyttösuunnitelmasta

Asiat sovittu suunnittelukokouksessa ma 25.5.2011

Ohjaajat: Paula, Maija, Mika ja Teija

Tiedotus ryhmästä: sos.ohjaajien kokouksissa puhutaan ja muistutetaan, laitetaan jokaiselle työntekijälle (tukiasunnnot ja jh-sostyö) esite sähköisesti. Toimistoon seinälle esite.

Ryhmästä kiinnostuneille järjestetään haastattelut tukiasuntojen toimistolla. Ryhmä perustuu vanhempien vertaistukeen. Ryhmä toteutetaan mikäli ilmoittautuneita vähintään 4 vanhempaa.

Ryhmän suunnitteluajat:

29.8. -11 klo: 13.-14 = 1h

31.8. -11 klo: 9.00 – 12.00 = 3h

yht. 6 tuntia

2.9. -11 klo: 10.00 - 12.00 = 2h

Sovitut Haastatteluajat:.

20.7. Klo: 16-18, (Teija+ Paula), 22.8. Klo:16-18 (Maija & Paula), 22.8. klo:12-16 (Mika & Maija), 19.8. koko päivä (Mika), + vara-aika 29.8. klo: 16-18 (Paula ja Teija) Haastatteluihin varataan aikaa noin 45 minuuttia vanhempaa kohden

Ilmoittautumiset 15.8. mennessä. Haastattelut 19.8. viimeiset. Valinta ryhmään 29.8. ja ilmoitus vanhemmalle ryhmän alkamisesta

Sovitut ryhmäkerrat.

Ryhmä kokoontuu tukiasuntojen ryhmätilassa 8 kertaa syksyllä 2011. Ohjaajat vuorottelevat osittain. Ryhmän valmisteluun kaupassa käynti/ materiaalit klo. 16.00 alkaen- päättyy siivoukseen klo.19.30. yht. 3h 30min per kerta. Jokainen työntekijä on varaa kalenteriin ajan, sairastapauksia tai muita estymisiä varten. Ryhmä kokoontuu maanantaisin klo. 17- 19.00.

1. Ryhmä alkaa 5.9. klo. 16.00- 19.30, paikalla kaikki ohjaajat = 3h 30 min
2. kerta 19.9. klo. 16.00- 19.30 Teija ja Mika = 3 h 30min
3. kerta 3.10. klo. 16.00- 19.30 Teija ja Maija = 3h 30min
4. kerta 17.10. klo. 16.00- 19.30 Teija ja Paula = 3h 30min
5. kerta 31.10. klo. 16.00- 19.30 Maija ja Mika = 3h 30min
6. kerta 14.11 klo. 16.00- 19.30 Maija ja Paula = 3h 30min
7. kerta 28.11. klo. 16.00- 19.30 Mika ja Paula = 3h 30min
8. kerta 12.12. klo. 16.00- 19.30, paikalla kaikki. = 3h 30min

yhteensä ryhmään käytetty aika= 26,4 h

Ryhmän purku 8 kertaa, tapahtuu heti seuraavana aamuna, mikäli mahdollista. Mukana kaikki ohjaajat . Samalla kirjoitetaan arvio Y- kansioon ryhmän toteutuksesta ja budjetista: yht. 8 tuntia

Liite 6

Budjettiehdotus vuoden 2011 vanhempien vertaistukiryhmään

Ryhmässä tarjottava välipala 20 e / kerta Ryhmäkertoja on kahdeksan.

Kerran ostettavat kertakäyttöastiat, servietit ym. 20e

Varaudutaan jälkitapaamiseen 20e

Viimeisellä kerralla osallistujille ostetaan ruusut 30e

Yhteensä: noin 230e

Liite 7

Tiedote vanhempien ryhmästä

HELSINGIN KAUPUNKI
SOSIAALIVIRASTO

Sijoituksen sosiaalityö ja jälkihuolto. Tukiasuntotoiminta

VANHEMPIEN VERTAISRYHMÄ

SIJAISHUOLLOSTA ITSENÄISTYVIEN NUORTEN VANHEMMILLE

Tule mukaan lastensuojelun jälkihuollon tukiasunnossa asuvien tai asuntoa hakevien nuorten vanhemmille tarkoitettuun ohjattuun vertaistukiryhmään!

Aikuistuminen ja sijaishuollon loppuminen on usein kriisi niin nuorelle itselleen kuin hänen vanhemmilleen. Vanhemmat ovat kokeneet, etteivät he useinkaan saa riittävästi tukea tässä muuttuneessa tilanteessa. Ryhmätoiminnan avulla pyritään siihen, että vanhemmat voivat puhua nuoren aikuistumiseen ja sijoitukseen liittyvistä kipeistäkin asioista, tapaavat muita samassa tilanteessa olevia ja saavat vahvistusta omaan vanhemmuuteensa. Ryhmä on luottamuksellinen, suljettu ryhmä.

Ryhmän vetäjinä toimivat Jälkihuollon tukiasuntojen työntekijät.

Ryhmässä keskustellaan ja jaetaan kokemuksia vanhemmille tärkeistä asioista - huumoria unohtamatta ja elämänilosta tinkimättä.

Ryhmä kokoontuu kahden viikon välein, kahdeksan kertaa. Yksi ryhmäkerta kestää kaksi tuntia, maanantaisin kello 17.00 - 19.00.

Ryhmä kokoontuu 5.9., 19.9., 3.10., 17.10., 31.10., 14.11., 28.11., 12.12.

Ryhmä kokoontuu Tukiasuntojen tiloissa Sturenkatu 8:ssa.

Jos kiinnostuit, ota yhteyttä Teija Raschkaan p. 040-3340900, Paula - p-, Maija - p- tai Mika - p-, joilta saat lisätietoja. Pyydämme yhteydenottoasi 15.8. 2011 mennessä.

Voit pyytää yhteydenottoa myös sähköpostilla etunimi.sukunimi@hel.fi

---

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin neuvonta	Telefax
Sturenkatu 8 00510 HELSINKI	PL 8511 00099 HELSINGIN KAUPUNKI	050 4950750	(09) 310 43 130

Alkuhaastattelu ryhmään hakevalle

kerrotaan haastattelun tarkoitus (antaa inforamaatiota ryhmästä. + Pylimme muodostamaan ryhmän jossa vertaisuus olisi mahdollista toteutua mahdollisimman hyvin. Siksi seuraavat kysymykset.)

Myös haastattelutilanteesta meillä on vaihtelovollisuus. Emme kirjaa haastattelua mihinkään asiakastietojärjestelmään, emme myöskään haastattelussa käyntiä.

Yhteystiedot pyydämme yhteydenottoa varten. Ilmoitamme ryhmään kutsusta / ei kutsusta. Ilmoitamme lähempänä ajankohtaa vielä ryhmäpäivämäärät ym.

Mikä sinun nimesi on?

Minkä ikäinen olet?

Minkä on puhelinnumerosi ja osoitteesi?

Keitä perheeseesi kuuluu tällä hetkellä?

Oletko työelämässä, työtön, opiskeletko, eläkkeellä?

Mistä sait tiedon ryhmästä?

Milloin nuoresi sijoitettiin? Mistä syystä? Vastustiko kukaan sijoitusta?

Milloin lapsesi sijoitus loppui/on loppumassa?

Oletko voinut kertoa kenellekään ulkopuoliselle lapsesi huostaanotosta? Jos olet, niin millaisia kommentteja olet saanut?

Millaiset välit sinulla on/oli nuoresi sijaishuoltopaikan henkilökunnan kanssa? Entä sosiaalityöntekijän kanssa?

Missä nuoresi asuu tällä hetkellä?

Kuinka usein tapaat/olet muutoin yhteydessä nuoreesi?

Millaiset välit sinulla on nuoresi kanssa?

Mitä odotat ja toivot ryhmältä? Mitä aiheita haluaisit siellä käsiteltävän? Mitä toivot ryhmänvetäjiltä?

Ryhmäkerroilla tarjotaan välipala. Onko sinulla allergioita tms.?

Onko sinulla käytännön esteitä ryhmään tulolle (lastenhoito, kulkeminen tms.)?

Liite 9

Ryhmäläisille annettava ryhmän runko

Vanhempainryhmän suunnitelma 2010

14.1. Tutustuminen, aikataulu, pelisäännöt / Kaikki

28.1. Lastensuojelutarinat / Anne-Mari ja Teija

11.2. Lastensuojelutarinat ja tämän hetkisen tilanteen haasteet / Anne-Mari ja Jani

25.2. Vanhemmuus ja kriisit / Jani ja Teija

11.3. Vanhemmuus / Anne-Mari ja Teija

25.3. Vanhemmuus ja voimavarat / Anne-Mari ja Jani

8.4. Voimavarat / Jani ja Teija

22.4. Ryhmän lopetus / Kaikki

Ryhmän säännöt

- Luottamuksellisuus -luottamus salassapitoon, siihen, että ryhmässä kuulluista asioista ei puhuta ryhmän ulkopuolisille
- Jokainen ryhmäkerta alkaa tasan klo 17.00 ja päättyy viimeistään klo 19.00
- Sitoudutaan ryhmään. Mahdollisista poissaoloista ilmoitetaan vetäjille mielellään jo edellisenä päivänä.
- Jokainen puhuu vain omasta puolestaan.
- Jokainen miettii, minkä verran haluaa jakaa asioitaan, puhepakkoa ei ole.
- Kaikkien mielipiteet ovat tärkeitä, ei mestaroida eikä puhuta päälle. Anna toisen puhua loppuun.
- Kaikki tunteet ovat sallittuja.
- Toisia ryhmäläisiä ei saa loukata. Luottamus siihen, ettei ketään loukata.
- Vetäjät voivat joutua keskeyttämään tai jakamaan puheenvuoroja, että kaikille riittää tilaa.
- Puhelimet pidetään kiinni.
- Ryhmä on päihteetön.
- Ryhmäkerroilla ei pidetä tupakkataukoa.

Liite 11

Kirjallisuutta ja tutkimuksia ryhmäläisille:

Alaja, Kristiina: Kun on vaikea sanoa ei

Elämäntaidon ja selviytymisen kirja. Laaja tietoteos. WSOY 1997.

Heiskanen, T & Salonen, K. 1994. Selviytymisopas. SMS-Tuotanto Oy.

Jaatinen, P. 1996. Vanhemmuus vaakalaudalla. Vanhempien tunteja huostaanotto prosessissa. Helsingin sosiaalialan oppilaitoksen julkaisusarja A 2 / 1996.

Kreeta Onkel. 2006. Iloinen talo. www.iloinentalo.fi

Koisti-Auer, A-L. "003 Huostaanottokriisin selvittely- projektin loppuraportti. Sos-lapsikylä. Espoo

Kähkönen, P. 1991. Biologisen perheen huomioonottaminen lapsen huostaanotossa ja sijoituksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 2/1991. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskampus.

Kähkönen, P. 1994. Vanhemmuuden murtuminen. Lapsen huostaanotto sosiaalitoimen asiakirja-aineiston valossa. Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja "/1994.

Laakso, R. & Saikku, P. 1998. Hyvä huostaanotto? Stakes Aiheita 28/1998.

Laakso, S. 2000. Kriisi ei kysy lupaa. Porvoo / Juva 2000. WSOY.

Laukka- Sinisalo, H. 1994. Tarina kahdesta sammakosta eli kuinka löydän itsestäsi selviytyjän. Otava 1994.

Laurila, A. 2003. Toivo ja Ilona. Raportti lastensuojeluprojekteista. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B raportteja 16. Multiprint Oy. Helsinki 2003.

Malinen, Ben. 2005 Häpeän monet kasvot. Kirjapaja.

Marjatta Bardy - Päivi Känkänen. 2005. Omat ja muiden tarinat. Ihmisyyttä vaalimassa. Stakes.

Nousiainen, Kirsi. 2004. Lapsesta erossa asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen julkaisusarja 3.
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/nousiainen/>

Saari, S. 2000. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen Suomen Mielenterveysseura. SMS-tuotanto/SMS-Julkaisut.. Otava.

Törrönen, Hannele (toim.): Vaiettu naiseus

Valtavaara, Anna-Liisa: Kiltteydestä kipeät

Vahala, H.-M. 2003. Elämän kevät. Luovuuden kautta kasvuun. Helsinki: Sininauhaliitto

Esimerkki ohjaajien omasta työnjaosta ryhmäkertaa varten

Tutustuminen, Ryhmytyminen, Pelisäännöt

- Kahvit ja sämpylät ja Nimilappujen askartelu n. 5min
- Ohjaajien esittäytyminen
- Ryhmän historia, tarkoitus ja tavoite n. 15 min / Teija
- Esittäytyminen: apukysymykset fläpillä n. 15 min/ Pilvi
- Päivän aihe: aikataulu Mia
- Säännöt (kaikki kirjoittavat post it -lapuille yksikolme asiaa, jotka omasta mielestä pitää toteutua, jotta ryhmä toimisi, nämä kerätään fläpille ja käydään keskustelu meidän ryhmän säännöistä) Mia jakaa laput, selittää mistä kysymys. Kaikki käy liimaamassa laput seinään, Teija ja Mia lukevat, Pilvi kirjaa. Seuraavalle kerralle kirjataan ja jaetaan.
- Säätilakortit / Pilvi
- Yhteenveto ja seuraavan kerran aihe / Teija

Tulevaisuuden muistelu

Kuvitellaan, että on kulunut puoli vuotta tästä päivästä ja asiat ovat nyt aika hyvin. Miten ne ovat Sinun kannaltasi?

- Mitä itse teit myönteisen kehityksen aikaansaamiseksi ja mistä sait tukea. Millaista tukea sait?
- Mistä olit huolissasi ”silloin puoli vuotta sitten” ja mikä sai silloin huolesi vähenemään?
- Mikä kotona oli puoli vuotta sitten hyvin? Miten näitä hyviä tapoja ja käytäntöjä pidettiin yllä?

On tärkeää, että tulevaisuutta kuvataan mahdollisimman konkreettisesti ja monimuotoisesti. Siksi otettavien askelten on oltava riittävän pieniä, jotta ne olisivat mahdollisia toteuttaa. Muisteluun liittyviä kysymyksiä voidaan tarkentaa apukysymyksin: mitä vielä, miten, miltä se tuntuu jne

Vanhemmille annettiin kirjepaperi ja kirjekuori jossa on ryhmäläisen nimi. Myös ohjaajat kirjoittivat kirjeen itselleen. Kirjeet suljetaan ja ne saa avata puolen vuoden kuluttua. Kirjeeseen kirjoitetaan millainen oma elämä on puolen vuoden kuluttua kun se on parhaalla mahdollisella tavalla. Voi myös valita jonkin tietyn ongelman ja kirjoittaa millaista on kun ongelma on ratkennut.